

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická

Diplomová práce

Bolevecká náves – místo paměti a identity
v kontextu změn urbanismu
Eva Aubrechtová

Plzeň 2014

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra antropologie

Studijní program Antropologie

Studijní obor Sociální a kulturní antropologie

Diplomová práce

**Bolevecká náves – místo paměti a identity
v kontextu změn urbanismu**

Eva Aubrechtová

Vedoucí práce:

Mgr. Ladislav Toušek, Ph.D.

Katedra antropologie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2014

.....

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucímu mé diplomové práce Mgr. Ladislavu Touškovi Ph.D. za metodické vedení, věcné připomínky a cenné rady. Poděkování patří také mé rodině za morální a finanční podporu během celého studia.

OBSAH

1 ÚVOD	1
2 TEORETICKÁ VÝCHODISKA	3
2.1 Urbanismus	3
2.1.1 Dichotomie město vs. vesnice v dílech dalších autorů	4
2.1.2 Urbanizace	6
2.1.3 Socialistický urbanismus	7
2.1.3.1 Socialistický urbanismus v Československu po II. světové válce	11
2.2 Identita a prostor	14
2.3 Identita a komunita	17
2.4 Paměť	19
3 METODOLOGIE	24
3.1 Výzkumné otázky	27
4 HISTORICKÝ VÝVOJ LOKALITY A PROMĚNA JEJÍ PODOBY	29
4.1 Etymologie názvu	29
4.2 Raná historie – založení obce, rozvoj rybníkářství	30
4.3 Vývoj obce do konce 19. století	32
4.4 Počátky 20. století a období I. světové války	33
4.5 Meziválečné období	34
4.6 Období II. světové války	36

4.7 Období po druhé světové válce.....	40
4.7.1 Změna rázu venkova v rámci socialistického urbanismu ...	41
4.8 Proměna urbanistického obrazu obce v 70. letech	42
4.8.1 Bolevecká náves jako střet názorů.....	45
4.8.2 Úkolová akce pro mladé architekty pro rok 1978	46
4.8.2.1 Vítězné návrhy.....	48
4.9 Další urbanistické změny a reflexe výstavby sídliště ze strany místních obyvatel	49
4.9.1 Reflexe urbanistických změn ve výpovědích místních obyvatel.....	50
4.10 Spolková činnost na území Bolevce	52
4.10.1 Občanská beseda	53
4.10.2 Všeoborový spolek pro Bolevec a okolí.....	54
4.10.3 Dělnický ochotnický spolek.....	55
4.10.4 Odborového sdružení hudebníků československých	55
4.10.5 DTJ Bolevec.....	55
4.10.6 TJ Sokol Bolevec	56
4.10.6.1 Oddíl házené	59
4.10.6.2 Odbor základní a rekreační tělesné výchovy (ZRTV) 59	
4.10.7 Ostatní spolky	60
4.10.8 Předpokládané důvody úpadku spolkové činnosti.....	60

5	BOLEVECKÁ NÁVES JAKO MÍSTO PAMĚTI A IDENTITY	61
5.1.1	Sdružení boleveckých rodáků	63
5.1.1.1	Májka	69
5.1.1.2	Bolevecké slavnosti	70
5.1.1.3	16. setkání boleveckých rodáků	70
5.1.1.4	Výroční schůze Sdružení boleveckých rodáků	71
5.1.2	Statek „U Matoušů“ – dům č. p. 1	72
5.1.3	Sbor dobrovolných hasičů v Bolevci	76
5.2	Další komunitně významná místa	77
5.2.1	Sokolovna	78
5.2.2	Lidový dům	80
5.2.3	Prokopávka	81
5.2.3.1	Oddíl kopané (SK Bolevec)	81
5.2.4	Další místa setkávání místních obyvatel	83
6	INTERPRETACE VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	85
7	ZÁVĚR	95
8	RESUMÉ	98
9	POUŽITÁ LITERATURA A PRAMENY	100
9.1	Literatura	100
9.2	Prameny	105
9.2.1	Elektronické zdroje	105

9.2.2 Archivní prameny.....	108
10 SEZNAM PŘÍLOH	109
11 PŘÍLOHY.....	113
11.1 Mapy a plány	113
11.2 Bolevec v historii.....	119
11.3 Bolevecká návěs v současnosti	126
11.4 Vybrané spolky na území Bolevce v minulosti.....	129
11.5 Sdružení boleveckých rodáků.....	133
11.6 Bolevecké slavnosti	138
11.7 16. sraz boleveckých rodáků.....	141
11.8 Májka.....	144
11.9 Tabulky a grafy	147

1 Úvod

Dvacáté století znamenalo pro naše území mnoho změn, nejen politických, ale i urbanistických a ani obci Bolevec se tyto změny nevyhnuly. V dnešní podobě je nejvýznamnější pozůstatek této již neexistující obce znám jako Bolevecká návěs.

Bolevecká návěs se nachází necelé čtyři kilometry od historického centra města Plzně. V obecné rovině se jedná o pozůstatek rurálně orientované obce Bolevec, která byla ve 40. letech 20. století připojena k městu Plzeň. Rurální charakter oblasti byl veskrze zachován až do 70. let, kdy místní polnosti musely ustoupit sídlištní výstavbě a z původní vesnice zbyla jen dodnes známá návěs lemovaná historicky hodnotnými selskými statky, jejíž okolí je zastavěno sídlištní výstavbou. Uznání velikosti svého významu návěs dosáhla v roce 1995, kdy byla Ministerstvem kultury České republiky prohlášena za vesnickou památkovou zónu.

Obecně řečeno, vývoj urbanismu v okolí - především v druhé polovině 20. Století - značně ovlivnil místní obyvatele. Pozemky a dokonce i část obce byla přeměna na čistě urbánní prostor, takže v jádru panelového sídliště byla zachována část obce s kořeny ve středověkých dobách. Prostor tak nabízí z hlediska urbánní antropologie jedinečnou příležitost, jak zkoumat kontrast mezi urbánním a rurálním prostorem, respektive jak zkoumat tyto dva odlišné světy na jednom dohromady spjatém místě.

V této práci se zaměřuji na minulý a současný prostor původní obce Bolevec. V teoretické části představuji koncepty, které slouží jako podklad pro můj výzkum a jeho následnou analýzu. Zaměřuji se především na koncepty urbánní antropologie týkající se vymezení prostoru a socialistického urbanismu. Problematiku prostoru propojuji s pojmáním identity a komunity, které se k prostoru jednoznačně vztahují. V neposlední řadě vyzdvihuji koncepty kolektivní paměti v návaznosti na premisu, že Bolevecká

náves se stala místem paměti a prostorem, kde se reprodukuje společenské a kulturní aktivity.

Jinými slovy řečeno, mým cílem bude odpovědět na otázky týkající se vnímání přeměny prostoru a odrazu této přeměny do utváření identity boleveckých rodáků při zohlednění vztahu paměti a historie aplikované na prostor. Domnívám se, že přeměna rurálního prostoru na urbánní měla značný vliv na hlubší identifikaci s prostorem a vykrytalizování dichotomie my vs. oni, kdy na jedné straně stojí obyvatelé Bolevecké návsi a na druhé, obyvatelé panelového sídliště. V části věnované metodologii čtenáři představím popis svého postupu při výzkumu, během kterého bude mým cílem stanovené předpoklady potvrdit či vyvrátit. V této části budou současně vyzdviženy hlavní výzkumné otázky, na které při analýze výzkumu odpovídám.

Analytická část následuje po představení metodologie výzkum. Tuto část považuji za těžiště celé mé práce, nabízí shrnující historický přehled od počátků existence obce až do současnosti se zohledněním urbanistické přeměny lokality. Jedná se o syntézu oficiálních dokumentů a autentických vzpomínek mých informátorů. Na tomto místě poukazuji na politicko-historický vývoj v obci od jejich počátků a na naplňování komunitního potenciálu prostoru prostřednictvím hojného rozšíření spolkové činnosti na území zkoumané lokality. V této souvislosti je cílem této části poukázat na specifika identifikace s prostorem a vnímání jeho vizuální a strukturální proměny místními obyvateli, a současně interpretovat jednotlivé postoje informátorů k této problematice. V širším slova smyslu má práce přispět k rozšíření poznatků oblasti urbánní antropologie věnované vnímání prostoru ve vztahu k identitě a kolektivní paměti.

2 Teoretická východiska

Tato část diplomové práce bude věnována teoretickým podkladům mého výzkumu. Čtenáři budou v jednotlivých podkapitolách představeny přístupy vybraných autorů, kteří se věnovali otázkám urbanismu obecně, socialistickému urbanismu, dále prostoru, problematice identity, paměti či kolektivní paměti. Výběr autorů byl proveden na základě mého osobního uvážení po načtení příslušné literatury, po kterém jsem určila publikace a články přínosné pro mou práci.

2.1 Urbanismus

Téma urbanismu je samo o sobě velmi rozsáhlé. Pro účely mé práce, která se mimo jiné věnuje rozdílům mezi městem a vesnicí, zde představím především podstatu této dichotomie.

Město a vesnice považujeme za dva rozdílné způsoby osídlení. Laik by mohl říci s nádechem evolucionistického paradigmatu, že vesnice je nižším vývojovým stádiem města. Důležité je však podotknout, že mezi městem a vesnicí existuje několik zásadních rozdílů, které bych ráda dále rozvedla. Pro tyto účely jsem si vybrala přístup autorů Freye a Zimmera (Frey – Zimmer 2001: 26–27), kteří rozdíl mezi městem a venkovem vystihli ve třech prvcích. První tzv. ekologický prvek je založen na měření počtu obyvatel a hustotě osídlení. Jako druhý prvek označili tzv. ekonomický prvek, který spočívá ve funkci oblasti a s ní spojenými aktivitami. Autoři měli na mysli především agrikulturní charakter venkova a industriální charakter města. Posledním znakem je pak sociální charakter oblasti, který zahrnuje způsob života místních obyvatel, charakteristiky jejich chování, dále pak osobní hodnoty jedinců a jejich komunikaci. Konkrétně zahrnuje způsoby vnímání světa, způsoby vzájemné interakce a sdílené hodnoty, které se mohou odlišovat obyvatele města a obyvatele rurálních oblastí (Frey – Zimmer 2001: 26–27). S podobnými charakteristikami

odpovídajícími městskému typu uspořádání je možné se setkat i u Louise Wirtha, které město popisuje jako „*relativně rozsáhlé s velkou hustotou obyvatel, jako trvalé sídlo heterogenních jedinců*“ (Wirth 1938: 1). Právě heterogenita boří pevné sociální struktury a produkuje zvýšenou mobilitu, nestálost a nejistotu. Už i Aristoteles se ve svém spisu *Politika* věnoval otázce vlivu hustoty obyvatel na charakter určitého sídla. Poznamenal, že když se zvýší počet obyvatel nad určitou míru, může dojít k ovlivnění vztahů mezi nimi a i celého charakteru města (Aristoteles 1939: 226–228). Poněvadž se ve své práci zabývám lokalitou, která dříve bývala vesnicí, ale v průběhu času byla začleněna do města, přičemž si zachovala svůj vesnický charakter, považuji výše zmíněné teze jako dobrý podnět k prozkoumání právě v této lokalitě.

2.1.1 Dichotomie město vs. vesnice v dílech dalších autorů

V minulosti autoři jako Émile Durkheim (Durkheim 2004) či Henry Maine (Maine 1986) ve svých pracích často popisovali dichotomie, které odpovídali kontrastu město versus vesnice. U Émila Durkheima je možné se setkat s dichotomií mechanická versus organická solidarita (Durkheim 2004), u Henryho Maina se pak jedná o odpovídající dichotomii společnost založená na statusu versus společnost založená na kontraktu (Maine 1986). Dichotomií, kterou považuji za hodnotnou a pro mou práci inspirativní, je konstrukce konceptů „Gemeinschaft a Gesellschaft“, jejichž autorem je německý sociolog Ferdinand Tönnies. Vesnice je zde prezentována jako koncept „Gemeinschaft“, který je založen na vzájemné pospolitosti. Pro „Gemeinschaft“ je typické, že každý obyvatel zná každého a především vzájemné sociální vztahy bývají založeny na příbuzenství, které se pojí s tradičními hodnotami a povinnostmi. Z toho lze usuzovat přirozenou nutnost sociálních vztahů. Vazby mezi jedinci jsou bezprostřední a samotní jedinci se

podřizují nebo lépe řečeno splývají s myšlením a vůlí celku. Kolektivita je utvářena prostřednictvím sdíleného způsobu obživy a soužitím v těsném kontaktu (Tönnies 1887: 13-18, 35-39). Charakteristiky „Gemeinschaft“ ve většině případů odpovídají charakteristikám venkovského soužití. Jako protiklad ke „Gemeinschaft“ popsal Tönnies tzv. „Gesellschaft“, která je založena především na neformálních, neosobních vztazích, dominuje zde byrokracie, právo a řád. Jedinci v tomto typu společnosti vystupují jako individua, která jsou vystavována neustálému napětí vůči ostatním jedincům. Typická je určitá míra odcizení a oproti přirozené nutnosti, která je typická pro „Gemeinschaft“, existuje v „Gesellschaft“ racionální nutnost. Jedná se o společnost kontraktu, tudíž i svazky mezi lidmi jsou vytvářeny jako abstraktní podle určité šablony, které jsou účelové bez citových pout (Tönnies 1887: 46-50, 54-67). „Gesellschaft“ shrnuje hodnoty moderní společnosti, respektive městské společnosti. Z této dichotomie vyplývá, že tradiční „Gemeinschaft“ vyznává pozitivní hodnoty a „Gesellschaft“ má negativní konotace z hlediska individua a jeho pocitu bezpečí. Ve skutečnosti nejsou hranice mezi vesnicí (reprezentovanou prvním konceptem) a městem (reprezentovaným druhým konceptem) tak ostré a ne všechny charakteristiky jsou nutně pravdivé. Výše zmíněná semknutost má co dočinění s velikostí prostoru, na kterém se jedinec pohybuje, a s kterými lidmi přichází do styku.

Český autor Jiří Musil (1967) tuto dichotomii přepracovává. Dle něj je město „*složitým sociálním systémem, vyznačujícím se rozvinutou dělbou práce a velkou hustotou obyvatelstva, které je sociálně různorodé a nezabývá se zemědělstvím*“ (Musil 1967: 16). V tomto smyslu je město pojímáno jako složité územní společenství, kde existuje jakýsi odstup v mezilidských vztazích a specializace sociálních rolí, čímž se liší od rurálního uspořádání (Musil 1967: 16). Rozdíly mezi městem a vesnicí však nejsou tak striktní, jak

ve své práci uvedl Tönnies. Musil v této souvislosti hovoří o kontinuálních rozdílech mezi městem a venkovem. Tento přístup předpokládá, že mezi městem a vesnicí neexistuje žádná ostrá hranice, ale plynulý přechod, což se týká demografických ukazatelů (hustota a skladba obyvatel) i představ o způsobu života (Musil 1967: 93).

S novým přístupem přišel v sedmdesátých letech 20. století francouzský sociolog Henri Lefebvre ve své knize *The Urban Revolution* (Lefebvre 2003). Ve svém díle se snažil překonat ostrou hranici dichotomie město versus venkov. Slavným se stal jeho výrok, že „venkov v dnešní době neznamena nic víc než prostředí obklopující město, jeho horizont, jeho limit“ (Lefebvre 2003: 11). Přichází s teorií, že koncept venkova je v minulosti překonanou záležitostí. Ve své knize hovoří v návaznosti na ideje marxismu o agrikulturní revoluci, která předcházela industriální revoluci a vyústila v revoluci urbánní (Lefebvre 2003: 14–15). V tomto smyslu autor nabízí pro ilustraci procesu přerodu společnosti speciální osu, která spěje k 100 % urbanizaci. Na ose se vyskytují dvě kritické fáze. První kritickou fází bylo dle Lefebvra, když se agrikulturní fáze podřídila industrializaci, k čemuž došlo v Evropě v období 16. století, tedy v období rozvoje renesance a reformace (Lefebvre 2003: 89). Druhou kritickou fází lze nazvat přerod z industriální fáze na fázi urbánní, která v sobě nese několik úrovní (globální, zprostředkovatelskou a privátní), přičemž nejvíce v této fázi dominuje úroveň privátní se zaměřením na bydlení (Lefebvre 2003: 89–90).

2.1.2 Urbanizace

Lokalita, která je předmětem mého výzkumu prošla významnou přeměnou, tzv. procesem urbanizace. Přiblížení tohoto konceptu považuji za důležitý pilíř mé práce. V obecné rovině je urbanizace

prostorovým procesem, lépe řečeno prostorovou reorganizací společnosti (Musil 1977: 25). V důsledku toho dochází ke změně geografické distribuce obyvatel dané společnosti, která se začíná koncentrovat ve městech či městských aglomeracích. Kromě toho se mění i městský životní styl a městská sociální struktura, přičemž se začínají typicky městské technologie dostávat i na venkov. Z toho vyplývá, že dřívější striktně oddělená dichotomie urbánní vs. rurální je nahrazena městským/rurálním kontinuem, tedy jednotným systémem osídlení, jak bylo pojednáváno výše (Enyedi 1996: 101). Urbanizace však nepřichází naráz, nýbrž v několika fázích. Pro první fázi je typický enormní nárůst počtu zaměstnanců v průmyslu. S tím souvisí i vysoká migrace z vesnic do měst a jejich následné rozšiřování. V druhé fázi dochází ke strukturálním a technickým změnám v průmyslu. Dochází ke zvyšování míry zaměstnanosti v terciálním sektoru a lidé osidlují sub-urbánní prostory. Ve třetí fázi je již obyvatelstvo dekoncentrované a zaměstnané především v terciálním a kvartérním sektoru (Enyedi 1996: 102).

2.1.3 Socialistický urbanismus

Proces urbanizace přirozeně neprobíhal na celém světě stejně. Pro účely mé diplomové práce je vhodné urbanizaci rozdělit na socialistickou a kapitalistickou. Nejprve představím krátce kapitalistickou urbanizaci a té socialistické se budu následně věnovat podrobněji.

Kapitalistická urbanizace byla vedena tržní ekonomikou, soukromým vlastnictvím, decentralizací rozhodování a především lokálním plánováním oblasti (Enyedi 1996: 101). Hlavní slovo při rozhodování a plánování urbanizace, která probíhala v kapitalisticky orientovaných oblastech, měly soukromé hospodářské jednotky sledující především vlastní zájmy (Musil 1977: 29). Rozhodnutí vzešlá od těchto iniciátorů byla často

kritizována za opomíjení negativních důsledků v jednotlivých sférách společnosti, ať už se jednalo o sféru sociální či o otázku infrastruktury (Musil 1977: 29). Jinými slovy, urbanizace v kapitalistických zemích byla povzbuzována hromaděním kapitálu, což vedlo k vytváření velkých center v různých hospodářských sférách (ekonomika, výroba či služby) (Musil 1977: 30).

Ještě dříve než se zaměřím na socialistickou urbanizaci, ráda bych zde vyzdvihla fenomén rozvíjející se po druhé světové válce, a to sídlištní výstavbu. Po druhé světové válce se totiž ukázalo, že obnova domů existujících před válkou nevyřeší nastalou bytovou krizi, takže se hledalo jiné efektivnější řešení. V 50. letech se tak začalo s výstavbou nových obytných souborů, jimž se postupem času začalo říkat sídliště (Hrůza 1996: 322). V obecné rovině lze sídliště definovat jako „*hromadnou a soustředěnou výstavbu bytů ve formě velký obytných souborů*“ (Musil 2002: 274). Sídlíště byla často stavěna na okrajích měst a byla tvořena téměř identickými mnohopatrovými obytnými domy. Jejich uniformita byla způsobena především skutečností, že byly většinou použity stejné stavební prvky vytvořené z továrně vyrobených částí (Hrůza 1996: 323–324).

Sídliště nevznikala jen na našem území, ale po druhé světové válce i ve Francii, Spolkové republice Německo či ve Skandinávii (Musil 2002: 274). Jedná se tedy o fenomén, se kterým se můžeme setkat jak v kapitalistickém, tak i v socialistickém urbanismu. Jeden rozdíl však existuje, a to konkrétně doba přetrvávání tohoto stavebního trendu v daných stavebních koncepcích. Obecně v celé Evropě započala výstavba sídlišť v 50. letech, v západních zemích pak doznívala v 70. letech, ale v socialistických zemích právě v 70. letech dosahovala jejich výstavba svého vrcholu a pokračovala až téměř do let devadesátých (Hrůza 1996: 326). Jejich vznik byl spojen s celou řadou příčin, ale nejdůležitější z nich jsou následující tři. Zaprvé, základním motivem výstavby sídlišť

byla bytová krize po válce. Nutné bylo stavět rychle a efektivně finančně dostupné (především státní) byty. Druhou příčinou byla implementace stavebních konceptů vypracovaných nejrůznějšími moderními školami architektů, které vznikly v období mezi dvěma válkami. Zatřetí, zde existovala myšlenka nebo spíše ideál o kvalitním bydlení, které by bylo vhodné pro všechny vrstvy obyvatelstva (Musil 2002: 274). Jinými slovy, autoři chtěli „dosáhnout sociálně smíšených komunit“ (Musil 2002: 275). V těchto komunitách by měla střední třída ideálně motivovat a kultivovat třídu pracujících a jejich společné soužití v jednom prostoru by mělo vést střední třídu k lepšímu vnímání okolí a rozšíření pocitu solidarity (Musil 2002: 275). Tyto myšlenky byly bohužel realizovány velmi odlišně na různých místech.

Zásadní roli v odlišení Západu od Východu sehrála proměna politické situace na Východě po druhé světové válce. V letech 1945–1948 došlo k převzetí moci nad územím centrální východní Evropy komunistickou stranou. V těchto letech započalo znárodňování půdy a kolektivizace zemědělství, což bylo stanoveno jako první krok k pokroku (Enyedi 1996: 109). Druhým úkolem bylo zmenšení rozdílu mezi industriálním Západem a periferním Východem, čehož mělo být dosaženo pomocí bouřlivé industrializace především v 50. letech. Hospodářství mělo být zaměřeno především na těžký průmysl, energetiku a těžbu nerostných surovin, což sebou neslo i značné narušení životního prostředí (Andrusz 1996: 39).

V socialistických zemích, tedy hlavně na našem území, v sousedním Polsku a Maďarsku byla výstavba sídlišť výsledkem tří vzájemně působících a navzájem souvisejících koncepcí. Zaprvé, se jednalo o socialistickou bytovou a městskou politiku. Zadruhé, šlo o realizaci a specifické pochopení výše zmíněných urbanistických koncepcí škol moderní architektury. A zatřetí,

neméně důležitou roli sehrály tzv. zásady socialistické kultury (Musil 2002: 275–276).

Mimo jiné lze říci, že socialistická urbanizace je definována kolektivním (většinou státním) vlastnictvím městské půdy a infrastruktury či centrálním plánováním (Enyedi 1996: 101). Jinými slovy lze socialistickou urbanizaci pojmenovat jako urbanizaci řízenou, což v praxi znamenalo, že byl tento proces cíleně plánován a řízen tak, aby bylo skrze přeměnu prostorové struktury společnosti dosahováno celospolečenských cílů a v důsledku zvýšení rozvoje celé společnosti (Musil 1977: 30). Tím se socialistická urbanizace lišila v zásadě od urbanizace kapitalistické, protože socialistická urbanizace plánovala tak, aby se rozvíjela celá společnost, kdežto v kapitalistickém urbanismu šlo spíše o dílčí regionální rozvoj, který v důsledku způsoboval rozdíly mezi jednotlivými oblastmi.

Mezi dva hlavní principy socialistického urbanismu patřily rovnostářství a plánování (Andrusz 1996: 63; Enyedi 1996: 109; Smith 1996: 70). Rovnost se týkala především podmínek bydlení, přístupu k místnímu životnímu prostředí a ke službám (Smith 1996: 70). Plánovaná měla být hlavně ekonomika, jejímž účelem byla snaha o zcela racionální řešení nejrůznějších problémů urbánního rozvoje, ať už se tyto problémy týkaly ekonomiky, demografie či ekologie (Andrusz 1996: 63). Ideálem mělo být tzv. socialistické město, které „*se mělo skládat z pečlivě plánovaných funkčních zón propojené s levnou veřejnou přepravou*“ (Smith 1996: 71). Bloky panelových domů jsou tedy charakteristickým příkladem snahy o homogenizaci společnosti, respektive zdůraznění rovnostářství (Enyedi 1996: 110).

David Smith ve své studii *The Socialist City* nazývá sídliště neboli bloky budov, které byly v Sovětském svazu nazývány *mikrorajonem* (Smith 1996: 75). Jinak řečeno, panelové domy v socialistickém

městě se stávají *mikrorajony*, pro které je typické „*zmenšení sousedské jednotky, jakožto prostoru pro žití, do formy panelových domů s příslušícími službami, které jsou vhodné pro 5 000 až 15 000 obyvatel*“ (Smith 1996: 75). V tomto smyslu Musil (1967) hovoří o *obytném okrsku* (Musil 1967: 286). Účelem komplexů panelových domů mělo být další zdůraznění dosahování politických cílů, ale i větší kontrola obyvatel. Komplexy měly nabízet široké spektrum sociálních služeb, které zastupovaly například kolektivní konzum či levná veřejná doprava (Smith 1996: 72). Mimo to zde docházelo k jakési represi individuální identity na úkor té kolektivní, která patřila mezi ideály daného politického období (Smith 1996: 71).

2.1.3.1 Socialistický urbanismus v Československu po II. světové válce

Plzeň se stejně jako jiná města po válce potýkala s řadou problémů. Jelikož byl tou dobou Bolevec již součástí Plzně, cítím potřebu zde zdůraznit obecné vývojové linky přeměny měst v období socialismu, tedy jak socialistický urbanismus ovlivnil místní prostor.

Bytová situace po válce nebyla nikterak příznivá, bohužel se bytová krize nevyhnula ani Československu. Příznačným obdobím se stala 50. léta, kdy u nás bytová krize vrcholila. Situace byla řešena politicky na nejvyšších úrovních. Roku 1959 byl na zasedání Ústředního výboru Komunistické strany Československa (ÚV KSČ) přijat dokument k bytové situaci (Musil 2002: 277). V rámci tohoto usnesení byla zavedena bytová družstva, která znamenala jistý přesun investičních nákladů na bydlení ze státu na obyvatele a příslušné podniky (Musil 2002: 278).

Období socialistické urbanizace v Československu je možné datovat do let 1950–1980. Pro toto období je charakteristický nárůst obyvatel českých velkoměst každých deset let průměrně o 210 000

lidí (Musil 2002: 239). Růst velkoměst nebyl nikterak závratný, což se ovšem nedá říct o středně velkých městech, která zažila v tomto období významný nárůst obyvatel (Musil 1977: 233). Socialistická urbanizace u nás proběhla v několika fázích, dalo by se říct, že se dá dělit dle jednotlivých desetiletí. První fáze proběhla v 50. letech, kdy byl na naše území aplikován tzv. socialistický realismus. Domy vzniklé v této fázi jsou příkladem stalinské architektury, která si díky přehlednosti svého uspořádání a jasného rozdělení prostoru dle míry soukromí zachovala jakousi lidskou dimenzi, která se ve výstavbě v dalších fázích poněkud vytrácí (Musil 2002: 277). Konkrétně je možné setkat s tímto typem výstavby i v Plzni v městské části Slovany.

Šedesátá léta znamenala období značných změn. Tehdejší představitel Sovětského svazu Nikita Chruščov se kriticky vyslovil proti podobě stalinistickému urbanismu a zdůraznil, že by se mělo bydlení stát důležitější složkou životní úrovně, čímž otevřel dveře jakési mírnější podobě konzumní společnosti (Musil 2002: 278). Symbolem tohoto nového přístupu se stal malý soukromý byt s dostatečnou technickou výbavou uprostřed sídliště. Šedesátá léta ovšem nebyla pro československou ekonomiku příznivá, proto se tento záměr začal realizovat až v letech sedmdesátých (Musil 2002: 279). Cíl ovšem zůstal stále stejný, socialistická bytová politika byla zaměřena na levné bydlení a usilovala o co neekonomičtější řešení. Pro tyto účely byla zdůrazňována „*sériovost, standardizace, hromadnost a soustředěnost výstavby*“ (Musil 2002: 281).

Koncepce sídelního rozvoje se začala značně přibližovat tzv. *Christallerově teorii centrálních míst*, která byla vyvinuta v meziválečném období, avšak zpopularizována především po druhé světové válce. Teorie se především zabývá systémem osídlení v prostoru. Hlavními předpoklady jsou homogenita a rovnost v přístupu ke službám, rovnoměrné rozložení obyvatelstva a vznik centrálních míst, která zajišťují okolí

dostupnost služeb, zboží a plní administrativní funkce lokality (Čerba 2004).

Sídlištní výstavba na československém území dosáhla svého vrcholu v 70. letech. V roce 1971 nechala československá vláda vytvořit „Koncepti rozvoje osídlení a urbanizace ČSR“, jejímž vypracováním pověřila Terplan (Musil 1977: 246). Koncepte si vzala jako základní východisko výše zmíněnou *Christallerovu teorii střediskových míst*, kterou částečně podrobila kritice. Například v nové koncepci nebyla hlavními nositeli koncentračních tendencí městská centra, ale městské aglomerace (Musil 1977: 246–248). V 70. letech (potažmo i na začátku 80. let) došlo tedy k největšímu rozšíření rozsáhlých sídlištních komplexů, které byly stavěny většinou na okrajích měst (Musil 2002: 278–279). S tím souvisí fakt, že hranice jednotlivých měst byly často pozměněny, neboť docházelo k slučování několik administrativních jednotek. Častým důvodem bylo rozšíření zástavby za hranice města, a tím i spojení s obcí jinou (Musil 2002: 242). Rozvoj v tomto období navazoval na Chruščovovu představu plánové urbanizace (Musil 2001: 286). Důkazem zintenzivnění výstavby jsou počty vystavěných bytů v jednotlivých obdobích. V 60. letech bylo postaveno „jen“ 527 000 bytových jednotek, zatímco v letech 1971–1980 jich bylo vystavěno až 821 000 (Musil 2002: 238). Z dobových statistik vyplývá, že Československo bylo středně urbanizovanou zemí, v roce 1976 55,5% obyvatel žilo ve městech (Musil 1977: 232). V české části byla míra urbanizace ještě vyšší, v této části žilo v roce 1970 dle statistik 62% veškerých obyvatel (Musil 1977: 232).

K jistému zpomalení růstu došlo v 80. letech. Ročně bylo postaveno téměř o třetinu méně bytových jednotek, což způsobilo i snížení míry migrace z venkova do měst (Musil 2002: 237). V 80. letech bylo dokonce vydáno Usnesení vlády ČSR č. 333/1982, které shrnovalo další poslání a směry, kterými by se měla socialistická architektura dále rozvíjet na našem území.

Prvním cílem bylo další zvyšování úrovně architektury v ČSR s přihlédnutím k co největšímu uspokojení kulturních potřeb tehdejší socialistické společnosti. Jinými slovy řečeno, mělo se dále pokračovat v rozvoji kvalitního životního prostředí ve smyslu socialistických ideálů. Dalším stanoveným cílem byla ochrana přírodních a kulturních hodnot v daných lokalitách. Zde měli autoři na mysli současně ctění místních tradic v kombinaci s technickými a vědeckými výsledky doby. Posledním cílem bylo pak ušetřit úrodnou zemědělskou půdu a lesy a stavět především na neúrodné půdě či na zelené louce (VÚVA 1988: 18). Bohužel i pouhý laik si všimne, že tyto zásady nebyly v praxi dodržovány. Zdárným příkladem je právě mnou pojednávaná lokalita Plzeň – Bolevec, kdy byla zastavěna úrodná pole a zanikla původní vesnická zástavba, čemuž se budu věnovat v dalších kapitolách.

2.2 Identita a prostor

Idea prostoru/prostorovosti úzce vztahuje k uspořádání urbánního či rurálního prostředí. Koncept prostoru či místa lze uchopit z mnoha hledisek. Pro účely mé práce jsem si vybrala několik autorů, kteří toto téma velmi přehledně pojímají.

Agnew (1987) představil tři dimenze prostoru. První dimenzí je umístění/poloha, tedy tzv. prostorová distribuce aktivit. Jinými slovy řečeno, jedná se o dopad širšího světa na dané místo. Druhou dimenzí je lokalita/dějiště. Tímto autor míní jakési nastavení, ve kterém jsou utvářeny sociální vztahy, tedy příbuznost ke komunitě. Jako poslední dimenzi představil smysl místa. Smysl místa znamená přivlastnění daného prostoru a obsahuje i strukturu pocitů, které jedinci každý den užívají (Butz – Eyles 1997: 3). Ve své práci se budu dále věnovat všem třem dimenzím. V následující části se budu soustředit na obecné konceptualizace prostoru a jejich pojetí různými autory a jejich teoriemi, o kterých soudím, že jsou pro mou práci nejpřínosnější.

V první řadě je nutno podotknout, že budu používat teze, které obsahují představu, že místo či prostor není nic statického. Pro Tima Cresswella nejsou místa ničím konečným, jsou stávajícími se (Cresswell 2004: 35). Prostor je tedy procesem, v rámci něhož dochází k reprodukci kulturních a sociálních forem, ke splynutí časoprostorově specifických aktivit a mocenských vztahů (Pred 1984: 279). Současně je místo konstantně součástí konstrukce „nás“, tedy lidí, kteří patří k danému místu a „jich“, kteří k němu nepatří. Jinými slovy řečeno, tímto procesem jsou konstruováni *outsiders* (Cresswell 2004: 39). Prostor/místo je ve většině případů spjato s určitou komunitou. Lokální komunity mají své lokality, v tomto smyslu jsou místa pojímána jako ohraničené prostory, které jsou vnitřně definovány svými odlišnostmi od ostatních míst, které leží za jejich hranicemi (Massey 2005: 64). Massey tak potvrdila Cresswellovu tezi o *outsiders*, i když Cresswell by nesouhlasil s konceptualizací místa, které je striktně ohraničené, neboť ho považuje spíše za událost, k jejímž charakteristikám patří otevřenost, spíše než ohraničenost a trvalost (Cresswell 2004: 39). Z toho lze usoudit, že místo je situační, vyjednávané a relační, stejně jako identita, které se budu věnovat níže.

Téma prostoru je často vztahováno i k otázkám identity, tedy identifikace s daným místem, ať už se jedná o jednotlivce či skupinu. Proto cítím nutnost věnovat se zde konceptualizaci vztahu identity a komunity s místem. V první řadě přiblížím koncept identity.

Etymologie slova identita se odvozuje od latinského slova *identitas*. Základem tohoto slova je *idem*, jehož český ekvivalent je slovo stejný.¹ Oxfordský slovník nabízí několik významů identity, pro účely mé práce jsem si vybrala následující dva. V prvním

¹ *Oxfordský slovník*. [online]. Dostupné z: <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/identity?q=identity>. (Staženo dne 20. 12. 2013).

významu je identita chápána jako blízká podobnost nebo příbuznost. V druhém významu je identita to, čím osoba nebo věc je, a čím není.² Jinými slovy význam identity zahrnuje dvě kritéria porovnávání mezi osobami nebo věcmi, tedy podobnost a rozdílnost (Jenkins 2008: 17–18). Tyto dvě charakteristiky jsou nedílnou součástí identifikace a kategorizace, jsou jejich dynamickými principy, kterým se budu podrobněji věnovat v kapitole 2. 3.

Ke vztahu identity a místa poskytuje pro účely mé diplomové práce nepříhodnější definici Cresswell, který definuje místo jako „*surový materiál pro kreativní produkci identity spíše než apriorní označení identity; místo tedy poskytuje podmínky pro možnost kreativního sociálního praktikování*“ (Cresswell 2004: 39). Identita tudíž také není nic daného, utváří se stejně jako místo. Vhodnější je tedy hovořit o procesu identifikace než o identitě jako takové, ale tomu se budu věnovat podrobněji v následující kapitole.

Massey zdůrazňuje, že prostor je produktem vzájemných vztahů, sociálního a materiálního (Sarre – Jehlička 2007: 348). Z toho vyplývá, že prostor je utvářen kombinací fyzicky existujícího materiálu a osob, které jsou s ním spjaté. Místo vždy implikuje smysl místa, který tak zahrnuje i smysl bytí jedinců, které v něm žijí, protože místo je tam, kde je jedinec známý a zná ostatní (Butz – Eyles 1997: 2). Dle Replha (1976) je místo velmi důležitým prostorem pro lidskou existenci, pro identitu jedince ve skupině (Butz – Eyles 1997: 2). Všechny teze zmíněné v tomto odstavci svým způsobem odkazují k utváření komunity, která má dle Eylese tři základní prvky: místo nebo prostor, lidé a jejich instituce a smysl náležení, který pomáhá obohatit význam místa (Butz – Eyles 1997: 4). S představou náležení souvisí koncept domova, který je definován jako místo, ke kterému lidé cítí smysl náležení, místo,

²*Oxfordský slovník*. [online]. Dostupné z: <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/identity?q=identity>. (Staženo dne 20. 12. 2013).

kde mají své *kořeny* (Tuan 1991: 101 – 103). Domov je intimní místo, kde člověk může sám kontrolovat dění, kde může být sám sebou. V tomto prostoru jsou zkušenosti obzvláště intenzivní (Seamon 1979: 45).

V souvislosti s vnitřní organizací sídel v prostoru je nutno zmínit i koncept sousedství. Dle Musila (1967) je počáteční formou sociální organizace (Musil 1967: 179). Sousedství je připodobňováno k rodině ve smyslu tzv. *rezidenční jednotky*, tedy v tom smyslu, kdy je sociální skupina ztotožňována s jistým územím. Jedná se o jednotku, která je uznávána svými obyvateli v rámci určitého prostoru, a která se vymezuje vůči okolnímu prostředí (Schmeidler 1997: 141-142). Autor zdůrazňuje funkce sousedství, kterými jsou především vzájemná výpomoc nejen v každodenním životě, zdroj informací, posilování pocitu sounáležitosti, sdružování za účelem plnění určitých cílů, sociální kontrola a v neposlední řadě funkce ceremoniální (Schmeidler 1997: 142). Obyvatelé prožívají pocit sounáležitosti s daným místem, který často vzbuzuje pocit lokálpatriotismu (Schmeidler 1997: 208). Lokálpatriotismus souvisí s identifikováním jedinců s místem jejich bydliště, případně rodiště. Považuji to také za zajímavý podnět k prozkoumání, zda se tato teze v případě Bolevce potvrdí či nikoliv.

2.3 Identita a komunita

Jak bylo zdůrazněno výše, stejně jako prostor není identita žádnou apriorně danou věcí, jedná se o proces. Není to tudíž nic, co každý vlastní, ale je to něco, co dělá (Jenkins 2008: 5). Je teda vhodnější hovořit o identifikaci, spíše než o identitě. V obecné rovině není identita reálná, nemůže nutit lidi nic dělat. Mimo jiné i dle Rogerse Brubakera (Brubaker 2004: 28–63) lidé vytvářejí svoji identitu ze svých vlastních důvodů, často zcela účelně. Místo identity tedy hovoříme o neustálém procesu identifikace, který má otevřený

konec (Jenkins 2008: 9). Identita musí být neustále ustanovována. Jedincova identita není nikdy finální nebo danou záležitostí (Jenkins 2008: 17). Kategorizace může být označena jako jakýsi ekvivalent identifikace. Kategorizace je oproti sebeidentifikaci, která probíhá více méně intersubjektivně, vnějším označováním jedince. Lidé neustále kategorizují ostatní. Jenkins dokonce hovoří o kategorizaci jako o vnějším aspektu procesu identifikace, často je považována za součást realizace skupin (Jenkins 2008: 12).

Posunu-li se ve svých úvahách dále, naskýtá se zde možnost přejít k zproblematizování konceptu kolektivní identity. S podobným pojetím konceptu kolektivní identity, respektive kolektivity je možná setkat už i v klasických sociologických konstruktech, ať už se jedná o Durkheimovo kolektivní vědomí, Marxovo třídní uvědomění, Weberovo porozumění nebo Tönniesovu společnost (Cerulo 1997: 386). Ať už chceme nebo ne, všichni patříme k nějakým skupinám, ke kterým se vztahujeme. Když jedinec řekne, kým je, vyjadřuje tím vlastně to, kým je a kým není, a současně i to, s kým má věci společné (Jenkins 2008: 21).

Z pohledu jedince je tedy individuální identita ztělesněná v osobnosti. Jedinci jsou unikátní a rozdílní, ovšem osobnost je zcela sociálně konstruována v procesu primární i následné socializace. Jejich osobnost je pak dále přetvářena v neustálé interakci s ostatními, během které jedinci definují a předefinují sami sebe i ty druhé (Jenkins 2008: 40). Z pohledu institucionalizace je nutné rozlišovat mezi kolektivními identitami, které samy sebe takto identifikovaly nebo byly identifikovány druhými (Jenkins 2008: 44). Institucionalizované identity jsou odlišné kvůli své specifické kombinaci individuality a kolektivity. Komunitám v tomto smyslu odpovídají sociologicky definované organizace, které jsou označeny jako komunity zaměřené na cíl (Jenkins 2008: 45).

Kolektivní identita se vztahuje k existenci určité komunity. Komunitu Anthony Cohen definuje jako „*skupinu lidí, kteří mají něco společného, a kteří se odlišují významným způsobem od členů jiných skupin*“ (Cohen 2001: 12). Hranice mezi komunitami získávají symbolický aspekt, protože se zde objevuje zájem o významy, které hranicím dávají členové komunity. Identita komunity se pak potvrzuje prostřednictvím ritualizované praxe (Cohen 2001: 12, 53). Právě symboly vytváření smysl sdílené příslušnosti. „*Členství ve skupině znamená sdílení stejného smyslu věcí a participaci v běžné symbolické doméně s ostatními členy komunity*“ (Jenkins 2008: 135-136).

Jak už bylo řečeno výše, dle Eylese existují tři základní prvky komunity: místo nebo prostor, lidé a jejich instituce a smysl náležitosti, který pomáhá obohatit význam místa (Butz – Eyles 1997: 4). Sociální komponent jedinci poskytuje základní materiál pro jeho každodenní život v rámci dané komunity, která se skládá především ze skupin individuů a jejich vztahů s ostatními (Butz – Eyles 1997: 4).

2.4 Paměť

V této části se zaměřím na pojmání paměti především ve vztahu ke kolektivitě a prostoru. Za přínosné také považuji zdůraznění dichotomie paměť vs. historie. Pro tyto účely mi poslouží práce o kolektivní paměti od Maurice Halbwachse (2009), dále studie Jana Assmanna (2001) a v neposlední řadě studie Pierra Nory (2010), který se zaměřuje právě na vztah paměti a historie a problematiku míst.

Na úvod je vhodné představení dichotomie, kterou ve své práci uvedl Jan Assmann (2001). Paměť rozdělil na paměť *komunikativní* a *kulturní*. Do první kategorie patří vzpomínky mající vztah k nedávné minulosti. V podstatě se jedná o vzpomínky, které jedinec sdílí se svými současníky. Jako příklad Assmann uvádí

tzv. *generační paměť*, která se vztahuje ke konkrétní skupině. Nejdůležitější charakteristikou generační paměti je skutečnost, že zaniká se svými nositeli (Assmann 2001: 48). Na druhé straně stojí kulturní paměť striktně zaměřená na pevné body, které se udály v minulosti. Minulost je tak přeměněna a „osekána“ do jakýchsi symbolických figur, ke kterým se vztahují vzpomínky. Kulturní paměť je tedy vhodné přirovnat k mýtu (Assmann 2001: 50). V zásadě se tyto dvě kategorie liší také svými nositeli. U komunikativní paměti neexistují žádní specialisté, neboť je každý pamětník více méně stejně kompetentní, kdežto nositeli kulturní paměti musí být ze své podstaty specialisté nebo vzdělaní učenci (Assmann 2001: 51). V obecné rovině se jedná o dichotomii paměť vs. historie.

Paměť a historii nelze v žádném případě směšovat. O to víc je nutné připomenout, že je možno se setkat s výrazem „historická paměť“, který spojuje termíny v zásadě vzájemně si v několika aspektech protiřečící (Halbwachs 2009: 124). Historie tedy představuje v Assmannově pojetí tzv. *kulturní paměť*. Historie je předurčená být univerzální, vyžaduje analýzu a kritický diskurz, a především je jednotná. Historie je tedy pojímána jako rekonstrukce skutečností, které již nejsou; rekonstrukce, která není nikdy úplná (Nora 2010: 42). Podívám-li se na historii z jiného úhlu pohledu, který nabízí Halbwachs, historie se zabývá pouze rozdíly a protiklady se zaměřením na konkrétní individua (Halbwachs 2009: 127). V tomto smyslu se historické události ujímají role jakýchsi pomocníků, kteří naši paměť dělí „na dílky jako na ciferníku nebo dny v kalendáři“ (Halbwachs 2009: 97). Historické události slouží jako určité milníky pro naši paměť, podle kterých můžeme naše vzpomínky v minulosti ukotvit. Dá se říci, že historie je jen selekcí událostí, které v paměti lidí postupem času zaujaly zásadní pozici (Halbwachs 2009: 124). Historie se vyvinula ve společenskou vědu, která tyto milníky zaznamenává a nachází

jím pevné místo v minulosti ovšem bez jakéhokoliv subjektivního zabarvení. Zabývá se jen holými fakty, které staví dle časové osy za sebou, čímž se zásadně liší od pojetí paměti.

Paměť se naopak vztahuje ke konkrétnu, k určitému prostoru či předmětu. Současně lze říci, že nositelem paměti je živoucí pospolitost (Nora 2010: 42). Jak bylo výše řečeno, paměť jako taková zastupuje Assmannovu *komunikativní paměť*. V této souvislosti hovoří Halbwachs o tzv. kolektivní paměti: „*Je to souvislý proud myšlení, v jehož nepřetržitosti není nic umělého, protože z minulosti uchovává pouze to, co je z ní dosud živé nebo schopné žít ve vědomí skupiny, která ji udržuje*“ (Halbwachs 2009: 125). Paměť se vždy týká současníků, kteří svou paměť udržují. Jinými slovy, paměť vždy souvisí s určitým společenstvím, které spojuje dohromady. Z toho vyplývá, že existuje tolik pamětí, kolik je lidských společenství (Nora 2010: 42; Halbwachs 2009: 129). Důležité je také podotknout, že kolektivní paměť je vnitřní reprezentací skupiny během období, které nepřesahuje průměrnou délku lidského života a podává danému společenství obraz sebe samotného (Halbwachs 2009: 133). Ve svém přístupu jde Halbwachs ještě dále a tvrdí, že naše vzpomínky jsou vždy kolektivní, neboť ve skutečnosti člověk nikdy není osamocen. A to i v případě, že se jedná o událost, které byl daný jedinec jediným účastníkem či svědkem, neboť je mu tato skutečnost připomínána ostatními členy společenství (Halbwachs 2009: 51). Podmínkou kolektivity je sdílení informací a myšlenek v rámci dané pospolitosti, kdy jsou tyto myšlenky současně v naší mysli, v mysli dalších členů. Z toho vyplývá, že i ty nejsoukromější myšlenky mají svůj původ „*v jasně sociálně definovaných prostředcích a okolnostech*“ (Halbwachs 2009: 63). Je nutné dále podotknout, že se paměť uchovává v komunikaci. Tím pádem vzpomínáme pouze na skutečnosti, o kterých komunikujeme; na skutečnosti, které

zapadají do referenčního rámce kolektivní skupiny (Assmann 2001: 37).

Další charakteristikou kolektivní paměti je její zakotvenost v čase a prostoru (Halbwachs 2009: 130). Čas i prostor hraje ve vztahu k paměti velmi významnou roli. Dle Assmanna paměť potřebuje místa, protože má neustálou tendenci přecházet do prostoru, neboť se k němu přímo váže (Assmann 2001: 39). V místě je otisknut charakter skupiny, stejně jako naopak. Z toho vyplývá, že *„lze veškeré počínání skupiny vyjádřit v pojmech prostoru a jí obývané místo není ničím jiným než propojením všech těch to pojmů“* (Halbwachs 2009: 188). Tuto tezi považuji za velmi zásadní a ve svém výzkumu je mým cílem ji potvrdit. Dle mého názoru lidé žijí prostorem, který je obklopuje a toto místo utváří jejich vlastní identitu. Však i samotný Halbwachs upozorňuje na to, že spojení mezi domy a ulicemi s jejich obyvateli není rozhodně náhodné a krátkodobé. Pokud by to tak ale bylo, lidé by mohli bez starosti své domy zbourat a jejich místa postavit jiné. Jenže to neudělají, protože mezi člověkem a kamenem se vytvořily vazby, které nelze jen tak zpřetrhat (Halbwachs 2009: 192). Dalším důvodem, proč jsou lidé svázáni s místem, je fakt, že sociální vztahy, které mezi nimi vznikají, mají své základy právě v jejich blízkosti v prostoru. Z toho vyplývá, že *„jestliže obyvatelé jednoho města nebo jedné čtvrti tvoří malé společenství, je to proto, že spolu sdílejí tentýž prostor“* (Halbwachs 2009: 194). Takže stejně jako bylo výše řečeno, že je tolik pamětí, kolik je lidských společenství, lze i o prostoru říci, že je tolik interpretací prostoru, kolik existuje skupin (Halbwachs 2009: 223). Na základě ukotvenosti v prostoru pak každá skupina může třídit své vzpomínky, které se vztahují k určitým aspektům v něm. Když se k těmto charakteristikám prostoru přidá i kategorie času, je nutné zdůraznit představu neměnnosti prostoru. Tato představa vyvolává dojem, že se ani jeho obyvatelé nemění a minulost je nacházena v žité přítomnosti.

Proto dané společenství přetrvává a její obyvatelé vzpomínají „do té míry, do jaké se opírají o toho stabilní uspořádání prostoru a spojují s ním své vzpomínky“ (Halbwachs 2009: 226-227). Čtenář si může povšimnout, že se teze z výše uvedených kapitol navzájem prolínají, jak je například prostor provázán s identitou i s pamětí apod.

Se vztahem prostoru a paměti úzce souvisí koncept *míst paměti*, se kterým přišel Pierre Nora (2010). Místa paměti považuje za jakási útočiště, ve kterých do dnešní doby přežívá něco ze symbolického života. Jejich podstatu dle mého názoru vystihuje následující citace: „*Místa paměti se rodí a žijí ze stesku po spontánní paměti, z vědomí, že je třeba vytvářet archivy, zavádět výročí, pořádat oslavy [...], neboť tyto akty již nejsou přirozené. A proto úsilí menšin bránících svou paměť, již ukrývají a žárlivě střeží ve vyhrazených místech, pouze vyjevuje pravdu o všech místech paměti*“ (Nora 2010: 46-47). Jinými slovy, místa paměti vznikají tam, kde dochází k zániku paměti a skupiny lidí těmto místům příslušící se snaží jejich historický význam zachytit pro další generace, dokud žijí alespoň nějakí pamětníci. Případně se často objevuje snaha o alespoň částečné obnovení místních tradic, které již upadly v zapomnění. V místech paměti dochází k přeměně paměti v historii, a právě tato přeměna nutí společenství v daném prostoru k přehodnocení své identity a k oživení vlastních dějin (Nora 2010: 50).

V mém výzkumu se zaměřuji z velké části na Sdružení boleveckých rodáků, na kterém budu demonstrovat výše zmíněné teze, respektive mým cílem bude jejich potvrzení nebo vyvrácení.

3 Metodologie

Cílem této kapitoly je popsat průběh výzkumu, na jehož základech stojí má diplomová práce. V této souvislosti představím použité metody, kterých jsem využila při sběru dat.

Ve své diplomové práci se věnuji historicko-antropologickému tématu, proto jsem pro svůj výzkum, který je kvalitativního rázu, využila kombinaci několika druhů výzkumných metod. V první řadě jsem provedla archivní průzkum, kde jsem získala základní historická data o zkoumané lokalitě. Jednalo se především o oficiální dokumenty, které se týkaly historie Bolevce. Z místních archivů mi nejpřínosnější informace poskytl depozitář Archivu města Plzně. Zde jsem v první řadě získala přístup ke kronice Bolevce, která byla sepsána ex post, protože v obci v minulosti absentoval kronikář. Kronika vznikla v druhé polovině 20. století a jsou v ní zaznamenány nejdůležitější historické události, které se bezprostředně týkaly lokality. Dalším bodem zájmu byly materiály týkající se bolevecké spolkové činnosti. Jednalo se o oficiální dokumenty o vzniku a zániku jednotlivých spolků, jejichž součástí byly stanovy daných spolků, pozvánka na jednotlivé akce či zápisy ze zasedání jejich výborů. Neméně důležitými byly dokumenty o stavebně-historickém průzkumu v lokalitě v 70. a 80. letech, které mi poskytly základní přehled o podobě návsi v tomto období. Podrobnější informace a oficiální dokumenty o výstavbě Severního předměstí a likvidaci původní zástavby Bolevce nebyly v městských archivech bohužel k dispozici. K daným dokumentům jsem získala přístup až v osobním archivu Sdružení boleveckých rodáků. Archivní data mi posloužila jako podklad při dalších fázích výzkumu. Tato první fáze výzkumu probíhala v srpnu 2013 až do října 2013. V tomto období jsem současně kontaktovala i tehdejšího starostu Sdružení boleveckých rodáků pana Jaroslava Čechuru, se kterým jsem navázala užší spolupráci.

V další fázi výzkumu jsem již vyrazila do terénu a provedla své první zúčastněné pozorování. Předmětem výzkumu byl 16. sraz boleveckých rodáků, který se konal 26. 10. 2013 od 17:00 v bolevecké Sokolovně. Účelem bylo proniknutí do místní komunity a získání prvních kontaktů pro další fáze výzkumu. Zaměřila jsem se především na popisné pozorování, jehož základním cílem bylo podobné popsání prostředí, zúčastněných a událostí (Hendl 2005: 195). Na tomto setkání jsem navázala několik kontaktů a provedla pár neformálních rozhovorů. V obecné rovině neformální rozhovor postrádá jakoukoliv strukturu a je často používanou doprovodnou metodou při zúčastněném pozorování, výzkumník více méně jen shromažďuje informace, které mu mohou být v budoucnu nápomocné (Bernard 2006: 211). Z této události jsem pořídila několik fotografií a také videonahrávek, které jsou k nahlédnutí v mém osobním archivu. Podrobněji se této akci budu věnovat v kapitole 5. 1. 1. 3.

Na základě získaných kontaktů jsem v období od listopadu 2013 do ledna 2014 provedla rozhovory s 10 informátory.³ Spíše než o polostrukturované rozhovory se jednalo o narativní vyprávění o životě v Bolevci. Výhodou nestrukturovaných narativních rozhovorů je skutečnost, že se při nich často ukazují subjektivní významy a detaily, které nezískáme klasickým strukturovaným dotazováním (Bernard 2006: 213). Na začátku samotného rozhovoru je nutné informátora podnítit k vyprávění a v průběhu rozhovoru klást upřesňující otázky pro vysvětlení nejasností a dále informátora nabádat pomocí zobecňujících otázek k vyprávění (Hendl 2005: 176).

Většinu mých informátorů tvořili muži. Informátorů mužského pohlaví bylo celkem šest ve věku od 65 do 90 let. Informátorky jsem získala čtyři ve věkovém rozpětí od 65 do 85 let. Mezi mými

³ Viz Přílohy – Tabulka 1.

hlavními cíli bylo postihnout historii lokality, její přerod z vesnice na město a další utváření identity místních rodáků, proto jsem zvolila místní obyvatele, které si jednotlivé změny v lokalitě pamatují, neboť je znají z vlastní zkušenosti. Při získávání informátorů jsem použila metodu tzv. *snowball sampling*, která spočívá v tom, že mi jednotliví informátoři doporučovali informátory další (Bernard 2006: 192–193). Ovšem předem jsem si stanovila omezující kritérium, a to takové, že informátor vhodný pro můj výzkum musel alespoň část svého života prožít na území Bolevce a v současné době zde také bydlí. Tabulka s kategorizací informátorů je k vidění v kapitole s přílohami.

Dále jsem provedla neformální rozhovory s místním politikem, který mi poskytl publikace k dané oblasti a historikem, který se oblastí částečně zabýval, a který mi současně doporučil právě pana Čechuru jako největšího odborníka na danou oblast. V poslední řadě jsem pak provedla rozhovor s ředitelkou Bolevecké základní školy⁴ pro doplnění informací, které jsem získala během svého výzkumu, a které se bezprostředně vázaly k této instituci. Z rozhovoru byly pořízeny jen poznámky v psané podobě, neboť si informátorka nepřála náš rozhovor nahrávat.

Narativní rozhovory měly průměrnou délku 1–1,5 hodiny a probíhaly vždy v domovech mých informátorů. Veškeré formální rozhovory byly zaznamenány na nahrávací zařízení a přepsány do textové podoby pomocí softwaru F4. Ke kódování a následné analýze dat jsem využila softwaru MAXQDA11. Data jsem si rozdělila dle témat a vytvořila jejich hierarchizaci v seznamu kódů, pomocí kterých jsem roztřídila jednotlivé výpovědi mých informátorů.

Svůj výzkum jsem poté uzavřela opět zúčastněným pozorováním na Výroční schůzi boleveckých rodáků, která se konala

⁴ Viz Přílohy – Tabulka 1.

06. 02. 2014 od 17:00 v komunitním centru Totem. Účelem této části bylo získat informaci o dosavadním fungování Sdružení boleveckých rodáků a seznámení se s dalšími plánovanými kulturními akcemi spolku, který dále udržuje boleveckou identitu. Na tuto událost se konkrétněji zaměřím v kapitole 5. 1. 1. 4.

Na závěr je nutné dodat, že všichni informátoři byli obeznámeni, jak bude se získanými daty naloženo, a to prostřednictvím informovaného souhlasu (Hendl 2005: 156), který všichni podepsali.

3.1 Výzkumné otázky

Před samotným výzkumem jsem si stanovila několik výzkumných otázek. Odpovédím na ně se budu věnovat v analytické části, kde také celkové zhodnotím svůj výzkum a kriticky přistoupím k získaným informacím.

*1) Dochází mezi obyvateli k sebeidentifikaci s prostorem lokality?
Stala se Bolevecká náves místem paměti a identity?*

U obyvatel malých obcí bývá častým jevem sebeidentifikace obyvatel s prostorem obce. Jedná se o jakési přivlastnění prostoru, a tudíž i jeho zdomácnění. V tomto procesu si pak aktéři vytvoří k danému místu pouto, a je pak velmi těžké se od něj oddělit. Místa propojená historií poskytují prostor pro vznik identity svých obyvatel. V těchto místech existuje současně i určitý (kulturní) element, který dané jedince sjednotí (v našem případě samotná podoba prostoru) (Paasi 2009: 132). Mimo jiné je místo surovým materiálem pro kreativní produkci identity (Cresswell 2004: 39). Avšak skupina může sama o sobě trvat a vzpomínat jen do té míry, do jaké se opírá o stabilní uspořádání prostoru a spojuje s ním své vzpomínky (Halbwachs 2009: 226). Cílem bylo zjistit, zda a jaké povahy existuje u obyvatel vazba na prostor obce.

2) Jak obyvatelé vnímali/vnímají proměnu okolí a vznik sídlištního komplexu v lokalitě Bolevec? Jak se tato skutečnost odrazila v jejich kolektivní paměti?

Dle Halbwachse je zřejmé, že když určitá skupina lidí žije dlouho na jednom místě, které je přizpůsobené jejich zvyklostem, pak se nejen její konání, ale i myšlenky přizpůsobují řádu materiálních obrazů vytvářených vnějšími předměty (Halbwachs 2009: 192). Z čehož vyplývá, že místní obyvatelé museli na změny v prostoru nějakým způsobem reagovat a mým úkolem bylo tyto změny postihnout. Zde se zaměřím i na prostorové vnímání lokality místními obyvateli, především na kontrast městský vs. rurální.

4 Historický vývoj lokality a proměna její podoby

Tato část práce bude věnována analýze mého výzkumu. Mým cílem je v první části představit čtenáři historický obraz lokality, a to do II. světové války. První oddíly se budou soustředit na obecný přehled historicky nosných informací, které měly v určitém smyslu význam pro zkoumanou lokalitu. V této části budu čerpat především z archivních materiálů a oficiálních publikací, které jsou nějakým způsobem k Bolevci vztahovány.

V dalších oddílech se zaměřím podrobněji na dění ve 20. století. V těchto oddílech budu těžit především ze syntézy oficiální dokumentů, ať už archivních materiálů či tištěných publikací a autentických vzpomínek místních obyvatel, které jsem získala při svém výzkumu.

Na tuto část poté naváží stěžejními kapitolami, které se v detailu věnují samotné Bolevecké návsi jako místu paměti a utváření identity. Po ní následující kapitola bude věnována interpretaci získaných informací a jejich případné kritice. Tento oddíl považuji pro mou práci za velmi nosný, protože zde bude mým cílem propojit výše zmíněná teoretická východiska s informacemi získanými v praxi, které tím pádem podrobím analýze.

4.1 Etymologie názvu

Boleveckou návěs lze označit jako historickou součást pozůstatků největší obce venkovského typu, která existovala na území poválečného Československa, neboť v té době čítala 5 570 obyvatel a stálo zde 788 domů (Gloser 2000: 3b). Tato obec nesla jméno Bolevec a první písemně dochovaná zmínka o ní pochází z roku 1382 (Janeček 2001: 221). Pokud ale budu uvažovat o založení Bolevce, musím zabřednout do historie ještě hlouběji. Spekuluje se, že Bolevec byl založen někdy v druhé polovině 12. století v rámci kolonizace plaským klášterem (OÚ Bolevec

1850–1942: 23). S touto skutečností pak souvisí i jedna z teorií, jak mohl název obce vzniknout. Zakladatelem, respektive majitelem dvora byl krajský úředník Volek, v některých pramenech známý jako Bolek, odkud pak spojením s podstatným jménem ves vznikl nám známý Bolevec. Některé listiny však odvozují původ názvu od jména příhany Olevce od dřívějšího majitele kapituly sv. Apolináře (Janeček 2001: 221). Jiní autoři název obce odvozují od jména Volimír, ze kterého postupným etymologickým vývojem vznikl název současný. Poslední hypotézou je pak odvozenina od jména Boleslav, které bylo svého času velmi oblíbené na našem i na polském území (OÚ Bolevec 1850–1942: 24). Ovšem posledním dvěma vysvětlením není hodno přikládat vysokou míru relevance, protože se jedná jen o pouhé spekulace bez oficiálních důkazů. Od roku 1728 se již v oficiálních dokumentech setkáváme stabilně s dodnes známým názvem Bolevec (Gloser 2000: 3a).

V obecné rovině se jednalo o politickou obec a do jejího katastru byly započítány následující plzeňské části: Velký Bolevec, Malý Bolevec, Zavadilka, Košutka, Bílá Hora a některé samoty jako Dostálka, Sofronka či Rybárna (OÚ Bolevec 1850–1942: 2). Především Velký Bolevec a Košutka byly v 70. až 80. letech značně ovlivněny moderní sídlištní zástavbou (Sdružení boleveckých rodáků 2007: 52). Zavadilka byla v tomto období lokalitou, kde byli soustředováni zaměstnanci Škodových závodů (B. S. 1928). Potvrzena byla tak premisa, že tzv. modré límečky bydlí v suburbiích rurálního typu (Enyedi 1996: 117).

4.2 Raná historie – založení obce, rozvoj rybníkářství

Dějiny obce sahají až do doby středověké. V tomto období čeští panovníci na našem území zakládali velké množství klášterů, kterým byly přidělovány určité kraje a to především z důvodu rozvoje hospodářství nebo kolonizace doposud neosazené půdy (Janeček 2001: 221). Od svého počátku byl Bolevec majetkem

kapituly sv. Apolináře, která sídlila na Novém Městě v Praze. V roce 1460 byla obec zakoupena městem Plzeň za cenu 200 kop pražských grošů, přičemž byla Plzeň navíc povinována platit kapitule za toto území roční nájem 20 kop pražských grošů. Důvodem prodeje tohoto plzeňského území byla především velká vzdálenost od Prahy a nevýnosnost území po husitských válkách (Úvodník OÚ Bolevec 1850–1942: 2). Prodej byl schválen králem Jiřím z Poděbrad, tím pádem se Plzeň stala jeho vrchností a byl zde ustanoven rychtář. Motivací pro koupi Bolevce byla především představa vytvoření rozsáhlé sítě rybníků po vzoru jihočeského rybníkářství (Janeček 2001: 221). Prodejní smlouva byla podepsána 30. 04. 1460. Koncem března následujícího roku byl založen první rybník a začalo docházet k postupnému zatopování pozemků místních sedláků (Kronika OÚ Bolevec 1850–1942: 34). Tak bylo odstartováno budování umělých nádrží pro chov ryb, od kterého si představitelé města Plzně slibovali vysoké ekonomické zisky. V období mezi 15. a 16. stoletím se na území blízkém Bolevci nacházelo jedenáct rybníků. V 17. století byla síť rybníků přestavěna do dnešní podoby (Janeček 2001: 222).

Když město Plzeň odkoupilo Bolevec, muselo upravit právní poměry (Úvodník Kronika OÚ Bolevec 1850–1942: 2). Bolevec získal výsadní postavení mezi ostatními vesnicemi na plzeňském panství. Mezi výjimečná práva patřila například tzv. odúmrt', což v praxi znamenalo, že usedlíci mohli odkázat své statky komukoliv dle svých představ. Pokud jedinec neměl napsanou závěť, připadl jeho majetek na nejbližší příbuzné a ne vrchnosti. Po třicetileté válce, která probíhala v letech 1618–1648, se poměry na plzeňském panství proměnily a Bolevec ztratil svou zvýhodněnou pozici. V obecné rovině došlo k zhoršení poddanského postavení, ať už se jednalo o zavedení roboty či zvýšení daní (Janeček 2001: 222). Tyto poměry byly změněny až po definitivním zrušení nevolnictví císařem Josefem II. v roce 1848.

Z Bolevce se tak stala svobodná obec, která získala i vlastní obecní samosprávu (Janeček 2001: 223).

4.3 Vývoj obce do konce 19. století

Základy obce byly vystavěny ve středověkém období. V této době také vznikla rozsáhlá trojúhelníková náves, jejíž širší část je umístěna směrem na západ (Foud – Karel 2004: 36). Podle dobových dokumentů měl v roce 1461 Bolevec 10 selských usedlostí (Kronika OÚ Bolevec 1850–1942: 76). V polovině 15. století obec obývalo 250 usedlíků (Kronika OÚ Bolevec 1850–1942: 81). V druhé polovině 17. století pak došlo k diferenciaci vlastního obyvatelstva, neboť se nikterak nenavýšoval počet majetných sedláků, ale na druhou stranu vzrostl počet chalupníků, řemeslníků a podruhů (Gloser 2000: 3a).

Obec se pak dále rozrůstala, proto bylo v roce 1770 zavedeno číslování domů (Janeček 2001: 223). V rámci tzv. raabizace, která na našem území proběhla v roce 1775 pod záštitou Marie Terezie, byly parcelovány panské dvory a půda byla poté přidělena bezzemkům (Gloser 2000: 3a).

V roce 1811 měla pak obec ve svém katastru již 42 domů s 319 obyvateli a rychtářem byl v té době Josef Škarda (Kronika OÚ Bolevec 1850–1942: 76). Ve stejném roce byla na území obce vybudována jednotřídní obecná škola, kde se vyučovalo v českém jazyce. Jelikož v Plzni žádná česká škola neexistovala, místní školu navštěvovaly i děti plzeňských měšťanů. Škola byla funkční až do roku 1883 (Janeček 2001: 271).

Zlomovým okamžikem nejen pro bolevecké obyvatele, ale i pro celou Plzeň, bylo položení základů Škodových závodů v roce 1859.⁵ Od té doby začal prudce růst počet obyvatel a rostla

⁵ *Historie Škodovy závody*. [online]. Dostupné z: <http://www.skoda.cz/cs/o-spolecnosti/historie/>. (Staženo dne 03. 01. 2014).

i rozloha celého Bolevce (Gloser 2000: 3b). Dále se zlepšovala i infrastruktura a rozvíjelo se propojení okresních měst. Důkazem nám mohou být léta 1871–1873, kdy byla v blízkosti Bolevce vystavěna železniční trať spojující Plzeň a Žatec, která ostatně funguje až dodnes (Čechura 2012: 15).

Když v roce 1881 proběhlo sčítání lidu, tedy „Všeobecný popis lidí“, čítala obec již 95 obydlených domů s 678 obyvateli, z toho bylo 320 mužů a 358 žen. O deset let později, tedy v roce 1891, bylo v katastru obce již 116 domů a počet obyvatel vzrostl na 1002 (Kronika OÚ Bolevec 1850–1942: 76-82).

Na konci 19. století byla zahájena stavba nové školy přímo na návsi. Škola měla na počátku jen čtyři učebny, ale se vzrůstajícím počtem žáků bylo nutné další učebny přistavit. V roce 1898 školu navštěvovalo 384 žáků (Janeček 2001: 271). Současně si příliv nového obyvatelstva vyžádal i lepší spojení městskou hromadnou dopravou s centrem Plzně. Na tento popud byl 29. 06. 1899 slavnostně zahájen provoz na tramvajové lince Bory – Lochotín (Čechura 2012: 16).

4.4 Počátky 20. století a období I. světové války

Na začátku 20. století⁶ zaznamenala obec rozsáhlý rozvoj ve všech ohledech. Zvýšil se počet obyvatel, neboť se hojně začal rozvíjet průmysl, což mělo vliv i na proměnu sociální skladby obyvatelstva.

Místní obyvatelé se museli v průběhu času přizpůsobit měnícím se okolním hospodářským podmínkám. Obyvatelstvo obce bylo až do poloviny 19. století zaměřeno především na zemědělství.⁷ V obci byla k nalezení nejen typicky venkovská povolání jako kovář, pastýř či švec, ale i povolání specializovaná jako cestář, horník, kameník či zedník (Janeček 2011: 259).

⁶ Viz Přílohy 11. 2. (historická podoba Bolevce).

⁷ Viz Přílohy – Obr. 3 (mapa lokality v roce 1926).

Zvýšení počtu obyvatel mělo jasný důsledek – výstavba nových domů a rozvoj infrastruktury. V roce 1903 zde byl zřízen hřbitov. Dalším pokrokem bylo v roce 1905 vybudování kanalizace. Pro zvýšení kvality občanské vybavenosti zde byl v roce 1907 zřízen poštovní úřad a v roce 1917 následně připojen i telefon (Úvodník OÚ Bolevec 1850–1942: 3). V dalších letech se počet domů přibližoval již k hranici tří stovek (1910: 214 domů, 1924: 280 domů, 1926: 330 domů) (Kronika OÚ Bolevec 1850–1942: 77). V roce 1917 do osudu obce kromě probíhající první světové války zasáhla další tragédie. Již před první světovou válkou byla v katastru obce vystavěna největší muniční továrna v tehdejší Rakousko-Uhersku. Osudovým se jí však stal 25. květen 1917, kdy zde došlo k rozsáhlému výbuchu. Z téměř tří tisíců přítomných zaměstnanců jich o život přišlo přes 250 a celý objekt byl srovnán se zemí (Janeček 2001: 265). Na památku obětem tragédie nechaly Škodovy závody vystavět na místním hřbitově kapli sv. Vojtěcha (Čechura 2012: 18).

4.5 Meziválečné období

Po skončení světového válečného konfliktu obec pomalu rehabilitovala ze ztrát na životech a začalo se opět s revitalizací obce. V roce 1921 proběhlo první poválečné sčítání lidu. Podle statistik na území Bolevce v té době žilo 2763 obyvatel (Český statistický úřad 2006: 302). Rozvoj obce byl znatelný po všech stránkách. Například místní osvětové spolky se postaraly o to, aby se bolevečtí obyvatelé mohli dále intelektuálně rozvíjet, a tak v roce 1920 nechaly otevřít místní knihovnu. Činovníci knihovny získali téměř tisíc knih od místních spolků, které je daly k dispozici pro horlivé čtenáře (Janeček 2011: 276). Po první světové válce se obec pomalu rehabilitovala ze ztrát na životech a začalo se opět s revitalizací obce. V roce 1926 bylo osvětlení petrolejovými lampami, které bylo v obci zřízeno v roce 1903, nahrazeno elektrickým pouličním osvětlením (Bělohlávek 1997: 21).

Občanská vybavenost v obci po první světové válce byla na velmi vysoké úrovni. Vedle výše zmíněné pošty se zde nacházelo 15 hostinců a 92 obchodů. Mezi obchody vynikaly obchody s potravinami a smíšeným zbožím. Majitelkami byly především ženy (Janeček 2011: 260).

Pro rozvoj volnočasových činností byla na Zavadilce v roce 1927 vybudována Sokolovna a v roce 1931 i Lidový dům (Kronika OÚ Bolevec 1850–1942: 76-77). Obě budovy byly v dalších letech hojně využívány především spolky, které na území obce působily, ale jejich činnosti bude podrobněji věnována zvláštní kapitola. V roce 1931 byla také vystavěna nová školní budova, která přijala jméno po prvním československém prezidentovi. Masarykova obecná škola byla od svého počátku pětitřídní, avšak v roce 1939 byla rozdělena na školu chlapeckou a na školu dívčí (Kronika OÚ Bolevec 1850–1942: 130).

V období mezi dvěma světovými válkami zaznamenalo město Plzeň bytovou krizi, a tak se místní dělnictvo začalo usazovat v blízkých vesnicích. Bolevec byl jednou z cílových oblastí. V tomto období bylo možné pozorovat vysoký příliv obyvatelstva a jeho skladba byla zásadně proměněna. Jak bylo řečeno výše, obec si dlouho zachovávala ryze zemědělských charakter, ale s rozvojem průmyslu v oblasti se postupem času tento charakter začal měnit. Již ve třicátých letech 20. století zde bydlelo 75% dělníků, 20% zemědělců a zbylých 5% tvořili živnostníci a obchodníci (Úvodník ONV Bolevec 1945–1965: 2). V důsledku volání plzeňských obyvatel po rekreačním místě byla dokonce v blízkosti Bolevce vybudována chatová osada „Na Potvorách“. Z toho lze usuzovat, že lidé v té době toužili po idyličtějším prostředí, než nabízelo město samotné (Janeček 2001: 224–225). V roce 1930 stoupl počet obyvatel na 4175 a již v roce 1938 byla překonána pětitisícová hranice (Janeček 2001: 259). V těchto letech zaznamenal Bolevec také řízené urbanistické úpravy a v roce 1938

začalo i pojmenovávání ulic. Ulice byly pojmenovávány podle dvou různých logik. Pro jednu z nich byla určující poloha ulice a zbylé ulice pak získaly jméno podle významných osobností. Bolevecká náves byla v tu dobu dokonce přejmenována na Náměstí Československých legií (Kronika OÚ Bolevec 1850–1942: 77-78). Svůj dnešní název získala náves zpět až po druhé světové válce (Janeček 2001: 225).

4.6 Období II. světové války

K tomuto období bohužel neexistuje dostatek oficiálních dokumentů. Z nalezených zlomků lze alespoň vyčíst, že hranice Protektorátu Čechy a Morava byla zřízena nedaleko Bolevce. V roce 1941 pak nechal říšský protektor zastavit činnost místního Sokola, který se angažoval v otevřeném i tajném odporu vůči Německé říši (Čechura 2012: 21–22). Přes všechny strasti spojené se světovým válečným konfliktem se Bolevec v roce 1942 stal největší obcí v Čechách s necelými šesti tisíci obyvateli. Ještě téhož roku bylo na popud vládního komisaře Waltera Sturma zavedeno vládní nařízení o reorganizaci nově připojených obcí k městu Plzeň, a tak se Bolevec stal jeho součástí. Místní pobočka městského úřadu zde působila až do roku 1945 (Sdružení Boleveckých rodáků 2007: 77).

Hranice Protektorátu byly dle výpovědi mých informátorů umístěny nedaleko za hranicemi boleveckého území, v blízkosti obce Chotíkov (R. H. 1936). Nedaleká obec Chotíkov ležela už za hranicí Protektorátu, neboť počet německých obyvatel převyšoval počet českých.⁸ Za války území Bolevce obsadili Němci. Přímou v obci zabírali statky, kde si řídili své štáby a místnímu obyvatelstvu nezbylo nic jiného než ustoupit (V. S. 1936). Další strategickou

⁸ Sankot, Jiří. 2012. *Život na hranici 1938-1945*. [online] Dostupné z: <http://sanki.webgarden.cz/rozcestnik/z-meho-regionu/pribehy-z-regionu-1938-1945>. (Staženo dne 10. 04. 2014).

budovou byla Sokolovna, kde byla zřízena ubytovna (B. S. 1928) a jako lazaret posloužila místní základní škola (F. K. 1931). Pro žáky měšťanky to znamenalo dennodenní docházení do městské části Roudná, kde škola ještě fungovala (F. K. 1931). Mladší děti do školy nechodily a scházely se jen v hospodách, kde jim byly zadávány různé domácí úlohy (R. H. 1936). V jarních měsících roku 1945 byly vyhlášeny nucené prázdniny, protože Plzeň byla terčem bombardování, takže děti do školy nechodily vůbec (D. K. 1933). Navíc chlapci okolo šestnácti let byli posláni na nucené brigády, tedy na kopání zákopů do oblasti v okolí Olomouce a Těšína (J. R. 1928).

Během války bylo území Bolevce ohrožováno především zbloudilými nálety, které byly určeny Škodovým závodům. Ke konci války bylo téměř na denním pořádku spát v krytech, které byly vybudovány v domech, kde lidé bydleli (F. K. 1931).

„Bolevce zažil bombardování tady právě ty okrajový, okrajový místa v Bolevci. Dnes, jak je například bývalá Ledecká ulice, tak tady za Sokolovnou jako do Starého Bolevce, tak tam byl Holíkojc statek, tak ten dostal přímý zásah...“ (J. R. 1928).

Hledání zbloudilých střel, vlastně jakékoliv nevybuchlé munice se stalo zábavou pro místní chlapce. Chlapci v okolních lesích hledali nejrůznější střepiny či bomby a přinášeli si je domů. Jejich hrátky s municí se ukázali být životu nebezpečné. Dokonce zde byl i případ, kdy při manipulaci s nevybuchlou municí přišel jeden chlapec o život a další dva byli zmrzačeni (J. R. 1928).

Jak je obecně známo, město Plzeň bylo 06. 05. 1945 osvobozeno spojeneckými vojsky 16. obrněné divize a stejný den dorazily americké tanky i do Bolevce (Čechura 2012: 23). Ještě den před příjezdem amerických tanků se lidé z Bolevce shromáždili u Lidového domu, aby byli vybráni dobrovolníci, kteří by zaútočili na středisko Hitlerjugend, které sídlilo na Lochotíně v dnešním

Procházkově institutu. Výzva se bohužel nesečkala s velkým ohlasem, nikdo neměl moc odvahy chopit se nabízených zbraní (J. R. 1928).

Místní obyvatelé na příslušníky americké armády vzpomínají velmi pozitivně. Po osvobození zůstala část vedení armády ubytována přímo na Bolevecké návsi na selském statku „U Salcmanů“, tedy tam, kde dříve sídlili němečtí důstojníci.

„Američani... protože viděli takový dvůr, tak první, co bylo, tak přišli, ale přišli, ale jak by to řekl, slušně a my jsme měli tady po této straně velkou ložnici, tak se tam ubytovali. Naproti na dvoře na druhé straně tam máme dvě velké kolny, tam stávaly žebříňáky. Takže oni si tam z toho udělali kuchyň. V té kolně měli všechno, tady u nás bydleli asi čtyři šéfové a jinak ostatní vojáci bydleli v každém dvoře, kde spali ve stodole...“ (V. S. 1936).

Američtí vojáci ale nejvíce tábořili v lesích, které byly v okolí boleveckých rybníků, a jakýmsi jejich střediskem se stalo tzv. Ostende, kde dodnes funguje autokemp. Vybudovali si zde důstojnický jazzový klub Tabasco (J. R. 1928). S místním obyvatelstvem měli dobré vztahy. Americká armáda byla velmi dobře zásobována a místní lidé přivítali jakoukoliv materiální pomoc (například deky). Děti většinou dostávaly čokolády nebo speciální bohatě vybavené krabičky, které byly určeny na snídani, oběd či večeři. Výpomoc nebyla jednostranná. Místní jim často vypomáhali například s praním oblečení (J. R. 1928).

Za přítomnosti Američanů vzkvétal i společenský život, respektive Američtí vojáci hledali pobavení v řadách místních obyvatelek, které často je sebou vozili na různé taneční zábavy, ovšem „ve vší počestnosti“ (J. R. 1928). Bohužel se tu objevovaly i případy znásilnění, které byly ale přísně trestány. Na druhou stranu této příležitosti využívali i mravně zkaženější ženy, které za vojáky

chodily dobrovolně zadarmo i za poplatky (R. H. 1936). Američtí vojáci museli naše území opustit v prosinci roku 1945 (J. R. 1928).

Americká armáda nebyla jedinou, která se pohybovala na území v okolí Plzně. Demarkační linie mezi územím osvobozeným Američany a územím osvobozeným Rusy byla umístěna nedaleko Horní Břízy, která leží zhruba 10 kilometrů od Plzně (V. S. 1936). Rusové jezdili auty do plzeňského pivovaru pro zásoby piva. Často se zastavovali při zpáteční cestě v Bolevci, kde vypili část nakoupených zásob a v opilosti obtěžovali místní ženy, takže s jejich příjezdem přicházely obavy.

„...ale byly tu většinou ještě mladý ženský, já nevím, kolem čtyřiceti let a ty prostě, ty utíkaly, ty se schovávaly, zamykaly... A Rusové, když se nemohli někam dostat, tak vzali samopal a rozstříleli to...“ (V. S. 1936).

V této souvislosti bylo také možné setkat se s případy sběhnutí. Mnohokrát se stávalo, že ruští vojáci sběhli k americké armádě, aby se nemuseli vracet zpět do Ruska. Svědkem takového případu byla jedna z mých informátorek, protože její teta ubytovávala doma příslušníka americké armády a k tomu schovávala i ruského vojáka před jeho důstojníky (R. H. 1936).

Poválečné období a celková revitalizace okolí přispívala k dojmu, že to nejhorší mají místní obyvatelé za sebou, ale v roce 1948 došlo k další zásadní změně, protože nadvládu nad naším územím získala proruská komunistická strana. Tato skutečnost dle výpovědí mých informátorů dále zásadně měnila podobu místního prostoru a značně ovlivnila životy místních obyvatel, především sedláků (V. S. 1936).

4.7 Období po druhé světové válce

V této kapitole bych ráda zdůraznila zásadní změny v místní administrativě. Na počátku května roku 1945 byl v Bolevci založen Revoluční národní výbor, který se ale ještě koncem téhož měsíce podřídil Revolučnímu národnímu výboru v Plzni a začlenění obce si tak zachovalo svou kontinuitu (Úvodník ONV Bolevec 1945–1965: 2). Dne 16. 07. 1945 pak vznikl Okresní národní výbor v Plzni, který dohromady spojil pravomoc Národního výboru v Plzni a Okresního národního výboru (dále jen ONV). Toho času v Bolevci fungovala jeho pobočka, jejímž vedením byl pověřen zástupce ONV (Sdružení boleveckých rodáků 2007: 77). Součástí pobočky byl i poradní sbor, jehož členy byli zástupci politických stran působících na území Bolevce, kteří pak ze svého kruhu vybrali předsedu, který zastupoval zájmy místního obyvatelstva na okresní úrovni (Úvodník ONV Bolevec 1945–1965: 2).

Dne 10. 10. 1946 byl v Plzni založen Ústřední národní výbor (dále jen ÚNV) a v Bolevci tak byla zřízena pobočka s místní působností, tedy konkrétně Obvodní národní rada I s 12 členy (Úvodník ONV Bolevec 1945–1965: 2).

Propojování s Plzní bylo viditelné i v jiných ohledech, nejen z hlediska administrativy. Město Plzeň začalo investovat do rozvoje městské hromadné dopravy, aby boleveckým obyvatelům zjednodušila cestování do města. Takže k již existující tramvajové lince v roce 1949 přibyla i linka trolejbusová, která jezdila na trase Košutka – Lochotín – Doudlevec (Čechura 2012: 24).

Po dalších administrativních a byrokratických úpravách především v padesátých letech, kdy se působnosti jednotlivých obvodů přesouvaly, obvody se rozdělovaly a zase spojovaly, vznikl v roce 1964 Obvodní národní výbor (dále jen ObvNV) Plzeň 1. Pod tento ObvNV se sloučily ObvNV Plzeň-Bolevec, Roudná a střed (Úvodník ONV Bolevec 1945–1965: 2).

4.7.1 Změna rázu venkova v rámci socialistického urbanismu

Zlomovým okamžikem byl rok 1949, kdy byl přijat zákon o jednotných zemědělských družstvech.⁹ Dle zákona mělo v každé obci vzniknout jedno univerzální družstvo. V čele každého družstva stál výbor, jehož členové byli ideálně politicky vyhovující režimu. Ze svobodných rolníků se rázem stali státní zaměstnanci a jejich půda se stala státním majetkem.¹⁰ V průběhu padesátých let začala vznikat zemědělská družstva po celém našem území, výjimkou nebyl ani Bolevec. Kromě znárodňování půdy a majetků statkářů docházelo bohužel i k znehodnocování tradiční lidové architektury (Souček 1981: 77). Z urbanistického hlediska docházelo k častým zásahům do původní zástavby, docházelo k demolicím historických budov a výstavbě nových, které bohužel již nezapadaly do původní urbanistické koncepce (Souček 1981: 81–82). Tehdejší politické ideje však v kolektivizaci zemědělství a znárodňování půdy stanovovaly jako první krůček v cestě v pokroku (Enyedi 1996: 109).

V Bolevci bylo JZD založeno na podzim roku 1952. Přihlášku do družstva nakonec podepsalo 27 rolníků z Velkého Bolevce a sedm z Malého Bolevce (Valenta 1999: 2). Vstup do družstva často nebyl dobrovolný. Tehdejší režim nařizoval nesplnitelné limity, které museli sedláci plnit, jinak za to byli postiženi sankcemi.

„Oni vypsalí takový limit, který nešel splnit. Ale ne že by se jako spletli, to bylo záměrně udělaný. Když má někdo jednu krávu,

⁹ *Zákon o jednotných zemědělských družstvech č. 69/1949 Sb.* [online]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=69&r=1949> (Staženo dne 26. 02. 2014).

¹⁰ *Zákon o JZD.* [online]. Dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/cs/zakon-o-jzd> (Staženo dne 26. 02. 2014).

tak mu nemůžou dát limit, že má dát sto litrů mléka měsíčně“ (V. S. 1936).

V případě tohoto mého informátora byla zkušenost se zakládáním JZD velmi negativní. Jelikož nově založené družstvo potřebovalo prostory, kde bude mít své ústředí. Vybrali si tedy statek, který patřil rodině právě tohoto informátora. Jeho otce nechali zavřít za neplnění limitů, byl prohlášen za kulaka a zbytek rodiny byl vystěhován až někam do okolí Loučné nad Desnou (V. S. 1936). Tento statek měl velký význam, byla to největší usedlost na Bolevecké návsi s rozsáhlými polnostmi, které byly zkonfiskovány a připadly jako majetek státu (Valenta 1999: 2).

4.8 Proměna urbanistického obrazu obce v 70. letech

Převážná část období od sedmdesátých let po léta devadesátá se týkala výstavy sídlištního komplexu Severní předměstí. Proměně urbanistického obrazu obce se budu věnovat v této kapitole, protože představuje stěžejní bod pro mnou projednávanou problematiku kontrastu město vs. vesnice.¹¹ Jinými slovy, představuje přerod z vesnického rázu prostoru na prostor urbánní. Nejprve představím historické souvislosti, a později přejdu k samotné výstavbě Severního předměstí.¹²

V centrální části Bolevce vznikla v rámci středověkého urbanismu relativně velká náves, která má trojúhelný tvar, a jejíž širší část je situovaná na západ (Foud – Karel 2004: 36). Kolem této návsi typu ulicového, která se nachází v historické části Bolevce, se rozprostírají zbylé původní selské usedlosti. Na konci 19. století prošla náves několika urbanistickým proměnami. Nejprve zde byla v roce 1888 vystavena silnice a o pět let později nová školní budova. Kvůli tomu byla zbourána kaple, kovárna s pastouškou

¹¹ Viz Přílohy – Obr. 4 a 5 (Pro srovnání proměna lokality).

¹² Viz Přílohy – Obr. 7.

a stará školní budova, které byly původně situovány uprostřed návsi. (Janeček 2001: 226).

K dalším radikálnějších změnám došlo až v druhé polovině 20. století, neboť stejně jako mnoho československých města, tak i Plzeň byla ovlivněna tzv. komplexní bytovou výstavbou, která znamenala hojný rozvoj sídlištních komplexů. Od roku 1965 byl úspěšně projednáván tzv. Směrný plán města Plzně a zpracováním podrobné dokumentace byla pověřena Krajská projektová organizace Stavoprojekt (Sdružení Boleveckých rodáků 2007: 52). Zprvu celý plán vypadal velmi „moderně“, dokonce byly vypracovávány i dotazníky pro budoucí obyvatele, aby jim domy byly ušity téměř přímo na míru. Bohužel tento záměr byl na tehdejší dobu příliš radikální, a tak se staly hlavními ukazateli co největší počet bytů s vysokou hustotou osídlení (Sdružení Boleveckých rodáků 2007: 52). Zde si lze povšimnout nastupujícího procesu urbanizace, tedy prostorové reorganizace osídlení, jak o ní hovořil Musil (1977). Zvýšení hustoty obyvatelstva pak potvrzuje definici Wirtha (1938), dle něhož je vysoká hustota obyvatel jedním z faktorů, které vystihují městské prostředí.

Samotná výstavba tzv. Severního města, do kterého lze dnes počítat sídliště Lochotín, Bolevec, Košutku a sídliště Vinice, započala v letech 1976–1980. První v řadě byla výstavba sídliště Lochotín. Jako autoři urbanistického konceptu byli pověřeni architekti Miloslav Sýkora a Zbyněk Tichý. Tento první sídlištní komplex Severního města měl být situován mezi ulicemi Karlovarskou, Lidickou, Alejí Svobody a ulicí Studentskou (Sdružení Boleveckých rodáků 2007: 52). Již tato výstavba měla zásadní vliv na původní výstavbu na tomto území, demolici tak podlely Lochotínské lázně purkmistra Martina Kopeckého. Velká část lázní, jejichž historie sahala až na počátky 19. století, musela ustoupit v roce 1979 rozšiřující se Karlovarské třídě (Frýda 2010).

Dnes zbyla z lázní jen jediná budova, která je k vidění v Lochotínském parku.

Další v pořadí byla výstavba sídliště Bolevec, který svým rozsahem zasahoval i do původní zástavby dřívější obce Bolevec. Jednalo se o období let 1974 až 1982. Urbanistický koncept, jehož autorkou byla ing. arch. Jaroslava Gloserová – Fialová, pojednával o sídlišti, které navazovalo na sídliště Lochotín a mělo se rozprostírat mezi Gerskou a Plaskou ulicí a jižním okrajem boleveckých lesů¹³ (Sdružení Boleveckých rodáků 2007: 52).

Dle výpovědí mých informátorů byla mezi nově vzniklým sídlištním komplexem Lochotín a Bolevcem pole, u kterých si mysleli, že se výstavba zastaví, protože v Bolevci tu dobu fungovalo JZD (F. K. 1931, D. K. 1933). S budováním sídliště tedy souvisí jeho zánik, a to konkrétně v roce 1976.¹⁴ Hlavním důvodem bylo zastavění příslušných polností a luk postupující sídlištní výstavbou. Zbytek pozemků pak připadl JZD Třemošná (Čechura 2012: 25). V tomto smyslu lze situaci interpretovat tak, že místní obyvatelé považovali pole za hranici mezi městem a vesnicí, která byla narušena procesem urbanizace a bylo tedy vytvořeno městské/rurální kontinuum, ve kterém se prolínaly nové veskrze urbánní prvky s pozůstatky rurálních návyků (Enyedi 1996: 101). Ovšem nutno podotknout, že zastavění úrodných polí bylo v přímém rozporu s cíli Výzkumného ústavu výstavby a architektury, který stanovil, že by měla být úrodná půda ušetřena a nová výstavba by měla vznikat primárně na půdě neúrodné či na zelené louce (VÚVA 1988: 18).

Chronologicky třetí vzniklou částí Severního předměstí je sídliště Košutka, jehož stavba se začala uskutečňovat v letech 1980 až 1982. Tato část je umístěna nejseverněji, tedy severně od ulice

¹³ Viz Přílohy – Obr. 2.

¹⁴ Viz Přílohy – Obr. 13.

Studentské a západně od ulice Gerské¹⁵. Urbanistické řešení prostoru od ing. arch. Zbyňka Tichého přineslo svého času novinku: vytvoření rohové sekce s úhlem 120° pro zvýšení přehlednosti a snadné orientace (Sdružení Boleveckých rodáků 2007: 52). Toto urbanistické řešení se snažilo implementovat stavební koncepce, které byly vytvořeny nejrůznějšími architektonickými školami, což bylo jedním z cílů urbanizačních procesů v poválečném období (Musil 2002: 74). Výstavba, která má z leteckého pohledu tvar mnohoúhelníku, bohužel své hlavní účely, které se týkaly především zvýšení komfortu bydlení a pocitu solidarity, nenaplnila.

První etapa výstavby sídliště Vinice probíhala na přelomu 80. a 90. let dle plánů architektů Miloslava Sýkory, který se mimo jiné účastnil i výstavby sídliště Lochotín, dále pak Karla Saláta a Vratislava Kučery. Na počátku 90. let došlo k zastavení výstavby a sídliště situované nad zoologickou zahradou a Lochotínským parkem byla doplněna vilovou výstavbou a později propojena se sídlištním útvarům Sylván (Sdružení Boleveckých rodáků 2007: 52).

4.8.1 Bolevecká náves jako střet názorů

V 70. letech to vypadalo, že dny Bolevecké návsi budou jednou provždy sečteny a původně historická obec bude muset ustoupit pokračující výstavbě sídlištního komplexu. Naštěstí se našlo několik jedinců, kteří se zasadili za její zachování, aby si i dnešní obyvatelé Plzně mohli přijít prohlédnout zachovalou část starého Bolevce - Boleveckou návsi, která byla roku 1995 vyhláškou č. 249/1995 Sb. Ministerstva kultury ČR (s účinností od 02. 11. 1995) prohlášena za Vesnickou památkovou zónu (Sdružení Boleveckých rodáků 2007: 52). Události, které přecházely tomuto počínání, představím z hlediska oficiálních dokumentů ve spojení s autentickými vzpomínkami místních obyvatel.

¹⁵ Viz Přílohy – Obr. 2.

Z výpovědí mých informátorů jsem zjistila, že v sedmdesátých letech převládal názor, že by veškeré stavby z historického jádra Bolevce podlely demoličním pracím. Jinými slovy ze Starého Bolevce by zbyl jen statek „U Matoušů“ jako historická památka a v jeho okolí měl být místo obytných domů vytvořen park (V. S. 1936), případně by zde byly postaveny čtyřpodlažní paneláky, které by spíše svým charakterem zapadaly do okolního sídliště (J. Č. 1945). Tyto spekulace byly upřesněny stavebně-historickým průzkumem a dalšími administrativními posuny, kterým se budu věnovat v následující kapitole.

4.8.2 Úkolová akce pro mladé architekty pro rok 1978

Při plánování přeměny rurálního rázu obce na urbánní podobu bylo nutno vyřešit, co se bude dít se stávajícím historickým jádrem Bolevce. V žádném z územních plánů města Plzně, které vznikly po druhé světové válce, nebyl bohužel detail Bolevce nikdy řešen. Ovšem v 70. letech, když se připravovala výstavba sídliště Bolevec po úspěšném vybudování sídliště Lochotín, bylo zpracování Podrobného územního plánu nasnadě. Autorkou Podrobného územního plánu byla Ing. arch. Jaroslava Gloserová – Fialová. Tento územní plán již počítal se zachováním historické návsi. Avšak úplně první urbanistický plán Bolevecké návsi zpracoval roku 1974 ing. arch. Antonín Macháček působící na tehdejší Urbanistickém středisku města Plzně (Gloser 1978b).

V roce 1977 na návsi a jejím okolí proběhl další stavebně-historický průzkum. Otázkou bylo, zda jádro nechat svému živelnému vývoji, nebo zda podrobit návěs demolici a přetvořit tak Bolevec na „*fungující enklávu hodnotného, atraktivního životního prostředí na okraji velkoměsta s výraznou funkcí obytnou a hlavně rekreační v rámci přilehlých sídlišť i vlastní Plzně*“ (OÚ Bolevec 1850-1942 Stavebně-historický průzkum XIII/1a: 3).

Tento průzkum nabídl několik řešení situace, například, jaké budovy by bylo vhodné zachovat, jaké naopak nechat zbourat. Především ale zdůraznil hlavní výhody, které náves čítá. V první řadě je to relativní blízkost centra Plzně a dále dostupnost rekreačních oblastí Boleveckého rybníku a lesů. Hodnotitelé také vyzdvihli její historický význam a hodnotnost místních objektů, při čemž zdůraznili, že by náves rozhodně neměla ztratit funkci obytnou (OÚ Bolevec 1850-1942 Stavebně-historický průzkum XIII/1a: 4). Zde je možno vidět první krůčky iniciativy zachování historického jádra obce, tedy její návsi. S blížící se sídlištní výstavbou se otázka o zachování Bolevecké návsi stávala stále více aktuální a tehdejší administrativa tak vyhlásila tzv. Úkolovou akci pro mladé architekty.

Dne 21. 11. 1977 bylo v rámci Úkolové akce pro mladé architekty vypsáno téma „Urbanisticko-architektonické řešení bývalé obce Bolevec v Plzni“. Iniciátorem této akce byl výbor západočeské komory architektů Československé republiky. Cílem mělo být zachování historické enklávy uprostřed nově vznikajícího Severního předměstí. Téma týkající se zachování historické části Bolevce bylo dne 10. 02. 1978 schváleno předsednictvem Svazu architektů ČSR. Akce pro mladé architekty se konala na počest třicetiletého výročí Vítězného února a jejím účelem bylo poskytnutí příležitosti nejmladším architektům, aby mohli uplatnit své tvůrčí úsilí v praxi při řešení konkrétního úkolu. Vítězové akce měli být také finančně ohodnoceni následujícím způsobem: 1. cena 12 000 Kč, 2. cena 7 000 Kč a 3. cena 5 000 Kč (Gloser 1978b).

Před vyhlášením konkurzu bylo stanoveno několik podmínek. Akce se mohli zúčastnit studenti posledních tří ročníků vysokých škol s architektonickým zaměřením, kteří měli trvalé bydliště hlášené v místě probíhající akce. Příležitosti se mohli chopit také absolventi výše zmíněných vysokých škol, kteří jsou v tomto kraji zaměstnáni. Ovšem obě skupiny musely splňovat společnou podmínku:

uchazeči museli ke dni, kdy byla vyhlášena akce dosáhnout maximálně 30 let věku. Celá akce byla anonymní a po několika výrazovacích kolech výsledky vyhodnotila posuzovací komise ÚV Svazu architektů ČSR (Gloser 1978b).

4.8.2.1 Vítězné návrhy

Posuzovatelé obdrželi celkem čtyři návrhy s hesly „SATA“, „Zelený kruh“, „EŠ“ a „DAL 78“. První cenu získal návrh „Zelený kruh“ od ing. arch. Karla Svobody. Svůj název nese především hlavně kvůli zakomponování návsi do nově vybudovaného sídliště pomocí pruhu veřejné zeleně obklopující celou náves. Došlo by tak k nenásilnému propojení vesnice a města pomocí zahrad a parků vhodných pro vzájemnou interakci místních obyvatel. Druhou cenu pak získaly společně návrhy „EŠ“ a „SATA“ (Gloser 1978b). Návrhu „EŠ“ od ing. arch. Ivana Štrose byla pochválena snaha o maximální zachování stávající zástavby s novou dostavbou budov obytného charakteru, ovšem návrh nikterak nepředčil výše zmíněný návrh „Zelený okruh“ (Gloser 1978b). Ovšem návrh „SATA“ od autorů ing. arch. Karla Saláta a ing. arch. Petra Tauše byl žhavým kandidátem na vítězství, bohužel pohořel kvůli špatnému dopravnímu řešení. Návrh počítal se zatažením dopravní sítě do původních objektů z pozice celé sídlištní výstavby (Gloser 1978b).

Po dalším přehodnocení situace vítězný návrh od ing. arch. Karla Svobody neprošel z legislativních důvodů, takže se znovu do hry dostal návrh od ing. arch. Karla Saláta a ing. arch. Petra Tauše s názvem „SATA“. Situace byla o to jednodušší, že první z autorů byl zaměstnán na Urbanistickém středisku města Plzně. V roce 1979 pak tito autoři vypracovali druhý návrh, který byl použit jako podkladový materiál k diskuzi o dalším dění v souvislosti s Boleveckou návší. Dále pak byla vypracována urbanistická studie již pod vedením ing. arch. Miloslava Sýkory, který se zabýval celou

projektovou dokumentací nově vznikajícího Severního předměstí (Gloser 1978a).

Autoři si od svého návrhu především slibovali vytvoření kontrastního prostoru, který bude moc plnit úlohu místa pro volnočasové vyžití místních obyvatel. Dle původního záměru měl místo budov, které aktuálně stojí uprostřed návsi, být postaven amfiteátr. Vznikl by tak nový prostor pro pořádání nejrůznějších kulturních akcí.¹⁶ Z finančních důvodů k této zásadní urbanistické změně nedošlo (J. Č. 1945).

Záměr byl více méně splněn, o což se zasadili především členové Sdružení boleveckých rodáků, kterým bude věnována speciální kapitola, protože jejich činnost má na podobu lokality zásadní vliv.

4.9 Další urbanistické změny a reflexe výstavby sídliště ze strany místních obyvatel

Cílem této kapitoly je zdůraznit další významné urbanistické změny, které se na území obce udály od sedmdesátých let až do let devadesátých, neboť v tomto období proběhla nejradikálnější proměna prostoru. Součástí této kapitoly bude také zhodnocení proměny rurálního prostoru Bolevce v prostor urbánní ze strany místních pamětníků.

Jednou z největších ztrát pro danou lokalitu byla demolice Lidového domu v roce 1977. Lidový dům musel ustoupit kvůli rozšíření Plaské třídy – hlavnímu tahu na Most (Čechura 2012: 26). Bolevečtí obyvatelé tak přišli o jedno z kulturních středisek, kde působilo několik spolků. Význam Lidového domu bude dále vyzdvižen v kapitole 5. 2. 2, kde se budu podrobněji zabývat důležitostí objektu pro daný prostor z hlediska společenského a komunitního života a zmíním také okolnosti jeho demolice.

¹⁶ Viz Přílohy – Obr. 6.

Sedmdesátá, potažmo osmdesátá léta pro obec nepřinesla jen to špatné. V roce 1978 byla dokončena přestavba jednoho z domů v horní části návsi na požární stanici pro dobrovolné hasiče. Dalším plusem pak bylo zlepšení dostupnosti území městskou hromadnou dopravou. V roce 1980 byla zavedena do provozu nová trať tramvaje č. 4 na trase Bory – Košutka. I sportovci se mohli radovat z jistého zlepšení. V roce 1981 ve sportovním areálu SK Bolevec v „Prokopávce“ započala stavba tělocvičny a ubytovny, která měla být spojená s restauračním zařízením. Pro další zlepšení místní infrastruktury byla v letech 1983 až 1986 zahájena výstavba tramvajové tratě linky č. 1, která měla vést ze Slovan až na Bolevec. Točna tramvaje je umístěna paralelně u Plaské třídy v blízkosti boleveckého hřbitova. Provoz na této trati byl zahájen v roce 1990 (Čechura 2012: 26).

Na závěr je nutno poznamenat, že byla v prostoru návsi, respektive v její spodní části, v roce 1999 vystavěna modlitebna Evangelické církve metodistické.¹⁷ Budova nikterak neruší koncepci návsi a je jejími obyvateli přijímána vcelku kladně.

4.9.1 Reflexe urbanistických změn ve výpovědích místních obyvatel

Proměna prostoru byla přijímána velmi rozpačitě. Na jedné straně stáli patrioti, kteří bojovali za zachování alespoň historického jádra Bolevce, tedy Bolevecké návsi, a na straně druhé byli lidé, kteří neměli o udržení podoby Bolevce zájem a toužili po přestěhování do panelového domu (J. Č. 1945).

„To byl takový trend. Teplá voda, krásný byt, pohodlíčko, žádná starost. Ono to bylo velice lákavé pro určité lidi, kteří měli

¹⁷ *Evangelická církev metodistická.* [online]. Dostupné z: <http://www.umc.cz/farnosti/plzen-1-lochotin/>. (Staženo dne 13. 03. 2014).

své domy ve špatném stavu, kteří neměli peníze na opravu. To beru, taková byla situace“ (J. Č. 1945).

Při jednání o osudu obce se konalo několik veřejných schůzí, kterých se samozřejmě účastnili místní obyvatelé. Docházelo i k častým sporům. Dalo by se říct, že pro místní patrioty bylo zklamáním, když zjistili, že místní lidé k danému prostoru nemají vztah a chtějí raději svůj dům vyměnit za byt na sídlišti (J. Č. 1945). Hlavním důvod byl zmíněn ve výše uvedené citaci, některé domy byly v dezolátním stavu a jejich obyvatelé byli často již v důchodovém věku, takže chyběla síla i finance na opravy. Z hlediska Cresswellovi teze, že místa nejsou ničím statickým, jsou stávajícími se (Cresswell 2004: 35) lze výše zmíněnou situaci interpretovat tak, že se v tomto případě stala Bolevecká náves místem, které povzbudilo identifikaci místních patriotů a posloužilo jim ke konstrukci sebe, tedy lidí příslušících k danému místu a těch druhých, kteří k němu nepatří, tedy potenciálních obyvatel nově vzniklého sídliště. Jinými slovy lze v tomto ohledu pojmut Boleveckou náves jako místo, které situační a vyjednávané, stejně tak jako identita boleveckých patriotů, kteří se zasazovali proti jejímu zbourání. Dalo by se říct, že jedinci si hodnotu místa plně uvědomili a prosazovali ji až v konfliktní situaci, kdy mělo místo zaniknout, což odpovídá situačnímu charakteru místa, jak ho popsal Cresswell (2004) a svou identifikaci s tímto místem využili ze svých vlastních důvodů zcela účelně (Brubaker 2004).

Nicméně část Bolevce musela ustoupit a bolevečtí obyvatelé, kteří byli vystěhováni ze svých domů určených k demolici na sídliště, povětšinou do ulice Alej Svobody (M. Š. 1940), kde dnes sídlí Úřad pro Městský obvod Plzeň 1. Někteří jedinci si za utržené peníze, které získali za své domy, postavili domy jiné v nedalekých obcích jako je Zruč, Senec či Druzdová (J. Č. 1945).

Z určitých úhlů pohledu sebou přeměna prostoru přinesla jistá pozitiva. Jedním spíše technickým zlepšením bylo dle pamětníků vybudování kanalizace i pro ostatní části Bolevce jako byla například Zavadilka či zlepšení dopravní infrastruktury (R. H. 1936). Pro místní komunitní život hrálo vybudování sídliště také zásadní roli. Sice se změnila struktura obyvatel (B. S. 1928), ale to neznamena, že noví obyvatelé Bolevce, ač toho sídlištního, nebyli pro prostor přínosem. Zajímavý aspekt, který je nutno zmínit, je skutečnost, že původní obyvatelé rurálního prostoru Bolevce, ve své podstatě nedělali rozdíly mezi obyvateli sídliště a sebou a tento stav stále přetrvává. Nedochozí k vytyčování hranic, ba právě naopak obyvatelé Bolevecké návsi a celkově rodáci, kteří organizují akce na Bolevecké návsi, uvítávají podporu ze strany sídlištních obyvatel (J. Č. 1945).

Na závěr této části bych ráda zdůraznila, že výstavba sídliště nejvíce zasáhla místní sedláky. Sice bylo výše řečeno, že polnosti patřily místnímu JZD, ovšem ve své podstatě byly majetkem sedláků, kteří byli členy družstva. Tento problém se vyjevil především v devadesátých letech, kdy docházelo k navrácení zkonfiskovaného majetku. V rámci restitucí jeden z mých informátorů (V. S. 1936) písemně získal veškeré své pozemky, ale kamenem úrazu je fakt, že na nich dnes stojí právě sídliště Bolevec, takže své pozemky nemůže nikterak využívat. Z legislativního hlediska se s tím nedá bohužel dělat vůbec nic (V. S. 1936).

4.10 Spolková činnost na území Bolevce

Z chronologického hlediska spolková činnost¹⁸ prolínala celé období od začátku 20. století. Na tomto místě bych chtěla zvláště zdůraznit komunitní potenciál, který Bolevec v tomto období čítal. Dle mého názoru je nutné poukázat na skutečnost, že celý prostor

¹⁸ Pro ilustraci viz Přílohy 11. 4.

Bolevce byl v období 20. století, tedy až do přelomových událostí v 80., potažmo 90. letech, prolnut nejrůznějšími seskupeními, která ovlivňovala dění v prostoru.

Obecně spolky vznikaly již v 19. století, ale svůj velký význam sehrály také v období po druhé světové válce. V tomto období se hovořilo právě o rostoucím rozrušení tradičních sousedských vazeb. Touha po stmelování podporovala místní spolkové organizace a jejich význam při vytváření společenského života v daných oblastech stoupal (Pargač 1981: 309). Mimo to ve většině spolků vznikaly i speciální výbory, které organizovaly nejrůznější typy společenských akcí, ať už se jednalo o taneční zábavy, bály či masopustní průvody (Pargač 1981: 310).

Bolevec nebyl výjimkou. V této části nabídnu čtenáři přehled dle mého názoru nejvýznamnější spolků na území Bolevce. Informace získané z archivních materiálů či oficiálně vydaných dokumentů doplním o autentické vzpomínky místních obyvatel.

Na závěr bych ráda upozornila, že tento přehled obsahuje spolky, které již zanikly nebo případně změnil svůj název. Důvodem jejich představení je především zdůraznění jejich významu pro místní komunitní život, který svého času měly a také to, aby si mohl čtenář představit kontrast minulosti a současnosti, který právě v této souvislosti zdůrazním v kapitole věnované interpretaci. Spolky, které doposud fungují ve zkoumané lokalitě, představím v kapitolách 5. 1. 1., 5. 1. 3 a 5. 2. 3. 1.

4.10.1 Občanská beseda

Občanská beseda je nejstarším spolkem založeným na území Bolevce. Dle archivních materiálů byl základní stavební kámen pro založený spolků položen již v srpnu roku 1894, oficiální datace založení je však datována o rok později. Účelem spolku bylo šíření kulturně osvětové práce, konkrétněji pěstovat obecné zájmy

občanstva, šíření všeobecné vzdělanosti a pořádání nejrůznějších zábav. Svou spolkovou místnost měli členové Občanské besedy v hostinci „U české lípy“ u pana Peška. Při spolku byl vytvořen v roce 1909 cyklistický odbor, který ale v roce 1914 záhy zanikl. Divadelní odbor zanikl o něco později, až v roce 1935. Divadelní soubor často předváděl svá představení přímo na Bolevecké návsi (B. S. 1928). Mezi nejdéle působící předsedy patřil Jan Škarda (1906–1917), Antonín Hatina (1918–1927) nebo Josef Bartovský (1928–1939) (NV Plzeň Spolkové oddělení I/13, 104/1450/15B/14). Dle výpovědí mých informátorů měla Občanská beseda podobné cíle jako dnešní Sdružení boleveckých rodáků, kterému se budu věnovat podrobněji ve speciální kapitole, a to obnovovat staré zvyky a dále je rozvíjet (J. Č. 1945).

4.10.2 Všeoborový spolek pro Bolevec a okolí

Všeoborový spolek v Bolevci byl založen o něco později než Občanská beseda. Oficiální utvoření je datováno na 01. 08. 1898 a svou spolkovou místnost měl v hostinci „Na Vršíčku“ u pana Pytlíka. Cílem byla podpora a hájení duševních a hmotných zájmů svých členů. Hlavním zájmem byl rozvoj divadelní činnosti. Dramatický odbor pořádal divadelní představení, zábavy či večírky. Ač spolek zpočátku deklaroval politickou nezávislost, postupem času docházelo k přiznané podpoře místní strany sociálně-demokratické. Vnější projevem byly například sbírky pro stávkující dělníky. Když pak byla v roce 1913 založena „Politická organizace sociálně-demokratické strany dělnické v Bolevci“, byla činnost spolku značně oslabena. Jako předsedové působili Josef Volín, Josef Hradecký, Václav Fail nebo Adolf Šmídl. Spolek definitivně zanikl v prosinci roku 1949 (NV Plzeň Spolkové oddělení I/13, 66/470/492).

4.10.3 Dělnický ochotnický spolek

Toto uskupení bylo založeno jako „Spolek divadelních ochotníků“ v roce 1919, název „Dělnický ochotnický spolek“ získal až v roce 1922. Činovníci spolku se věnovali především rozvoji divadelní činnosti. Ochotnická představení se konala v hostinci „Na radosti“, ale po postavení Lidového domu v roce 1931 byla činnost spolku přesunuta právě tam. V čele spolku působil nejdéle Josef Kvarda, Karel Netrval nebo Čeněk Blanda. Z druhé světové války nebyla činnost tohoto nepolitického spolku přerušena, jen omezena cenzurou některých představení. Definitivně spolek zanikl v roce 1951, kdy byl včleněn do „Osvětové besedy“ (NV Plzeň Spolkové oddělení I/13, 42/259/271).

„Ta činnost byla bohatá, jo. Během zimy třeba byly dvě, tři představení jako premiéry“ (B. S. 1928).

Z výpovědí informátorů vyplývá, že úroveň divadelního souboru byla velmi vysoká. V dnešní době má soubor své pokračovatele – Divadelní soubor Jezírko¹⁹ (J. Č. 1945).

4.10.4 Odborového sdružení hudebníků československých

Spolek byl založen v roce 1927 v hostinci „U Kabátů“. Hlavní činností byl zdarma doprovod hudebních akcí a pohřbů. V roce 1931 se jejich zkušebna přesula do nově vybudovaného Lidového domu (NV Plzeň Spolkové oddělení I/13, 39/242/254).

4.10.5 DTJ Bolevec

Dělnická tělovýchovná jednota (dále jen DTJ) Bolevec byla slavnostně založena 01. 12. 1912 Václavem Kočandrlem. Své působiště měla v hostinci u pana Švába „Na radosti“. Členové DTJ se otevřeně hlásili k sociálně-demokratické politické orientaci.

¹⁹ *Divadelní spolek Jezírko*. [online]. Dostupné z: <http://www.jezirko.info/> (Staženo dne 04. 03. 2014)

Účelem spolku bylo pěstování tělocviku všeho druhu, zařizování odborů (ženský, pěvecký či dramatický), výuka mládeže a dělnictva, a mimo jiné se také pořádaly i nejrůznější přednášky. V čele spolku stáli například: Jan Drudík, Josef Kvarda, Václav Volín, Jan Kraft či Josef Čechura. Když byl v roce 1931 vystavěn Lidový dům, získala jednota nové působiště s tělocvičnou a cvičištěm (B. S. 1928; D. K. 1933; M. Š. 1940). V roce 1939 čítal spolek 200 členů. Za války sice činnost spolku nebyla přerušena, ale po válce ho potkal stejný osud jako výše zmíněný TJ Sokol Bolevec a oba byly spojeny do jednotné tělovýchovné organizace. Samostatný spolek DTJ Bolevec zanikl v padesátých letech 20. století (NV Plzeň Spolkové oddělení I/13, 26/144/150).

4.10.6 TJ Sokol Bolevec

TJ Sokol Bolevec byl utvořen 17. 01. 1913 ve „Staré hospodě“ u pana Kabáta, v průběhu let pak došlo třikrát ke změně stanov spolu (1923, 1933 a 1940). Hlavním účelem spolku bylo povznesení tělesných a mravních sil v českém lidu. V čele spolku se během jeho existence vystříдалo několik předsedů. Mezi nejvýznamnější patřili Karel Ježek, František Lang, Václav Bernášek, Ladislav Burda, František Rais či Bohuslav Strejc. Členové spolku se zpočátku scházeli ve výše zmíněném hostinci pana Kabáta v Bolevci, kde měli svoji místnost pro cvičení a schůzování. Po vybudování Sokolovny v roce 1927 svou působnost přirozeně přesunuli tam. Činnost TJ Sokol Bolevec byla hojná. Pod jeho záštitou se konaly nejrůznější sportovní akce, výlety, veřejná cvičení, taneční zábavy a v neposlední řadě i divadelní představení spolek (NV Plzeň Spolkové oddělení I/13,18/99/110).

TJ Sokol Bolevec měl velké množství oddílů. V tělocvičné složce byly zastoupeny oddíly házené, odbíjené, lehké atletiky, cyklistiky, stolního tenisu či kuželkářů. Například kuželnu nechal vystavit otec

jednoho z mých informátorů, který neváhal ručit svým vlastním domem, aby tento sport podpořil (B. S. 1928). Kuželkářský oddíl fungoval především v období první republiky, po druhé světové válce bohužel zanikl (F. K. 1931).

V kulturní sféře působil proslulý sokolský orchestr pod vedením dirigenta a hudebního skladatele Antonína Müllera, který se postupem času rozrostl až na čtyřicetičlenný symfonický orchestr. Členové orchestru hráli zcela zdarma na nejrůznějších akcích, představeních a plesech (Janeček 1983: 9). Orchestr vynikal svoji vysokou kvalitou (B. S. 1928). Dále stojí za zmínku i dramatický odbor, který vedli bratři František a Josef Škardovi (Janeček 1983: 9).

Mimo to zde působil i loutkařský odbor vedený Bedřichem Valentou a biografický odbor zavedený Františkem Raisem, který byl po mnoho let starostou TJ Sokol Bolevec (J. R. 1928). Promítalo se přímo na bolevecké sokolovně. Nedělní dopoledne bylo určeno pro dětské diváky, večer přišly na řadu filmy pro dospělé (J. R. 1928).

Dějiny však spolku nepřály a ve spojení s druhým světovým válečným konfliktem přišly první restriktce. V roce 1940 bylo zakázáno užívání názvů a znaků připomínajících státoprávní poměry bývalé Československé republiky. V praxi to znamenalo, že musely být změněny stanovy a přídavné jméno *československý* nahradilo přídavné jméno *český*. Přestože TJ Sokol Bolevec již při svém zakládání deklaroval, že není spolkem politickým, byla jeho činnost během války pozastavena, a to konkrétně v roce 1941, kdy říšský protektor zastavil na celém našem území činnost Sokolstva. Důvodem byla obava, že se sokolské organizace mohou stát základem pro shromažďování otevřeného i tajného odporu proti Německé říši spolek (NV Plzeň Spolkové oddělení I/13,18/99/110). Nutno podotknout, že i při zákazu TJ Sokol místní

cvičenci své sporty provozovali, ale již ne veřejně, ale jako soukromou aktivitu (F. K. 1931; M. Š. 1931). Po válce se objevily pokusy o rehabilitaci spolku. Vznikla i přes značné neshody nová sjednocená tělovýchovná organizace pod vedením Václava Bernáška, Josefa Balína a Františka Kepky (Janeček 1983: 12). Od let šedesátých zaznamenává největší rozvoj sportovní činnost. Takzvaný odbor ZTV (Odbor základní tělesné výchovy) neboli ZRTV (Odbor základní a rekreační tělesné výchovy) byl podporován širokou veřejností. Pod jeho působnost spadaly oddíly kopané, české a mezinárodní házené, jezdecký oddíl, pozemní hokej, cyklisté, oddíl odbíjené a samozřejmě gymnastický a turistický odbor mládeže (Janeček 1983: 13). Vybraným oddílům se budu věnovat v následujících podkapitolách, protože jejich zmínku považuji za důležitou z hlediska jejich významu, a současně i z toho důvodu, že v nich působili někteří z mých informátorů. V sedmdesátých letech pak byla nutná určitá restrukturalizace organizace a hlavně rekonstrukce prostoru Sokolovny, neboť dle plánované výstavby, respektive rozšíření komunikace, musel být Lidový dům (centrum DTJ) zbořen a bylo nutné prostorově zajistit zde působící odbory (Janeček 1983: 13). Porevoluční dění v devadesátých letech bohužel uskupení Sokol Bolevec neprospělo a po několikanásobných snahách o udržení spolku, bylo vedení nuceno v roce 2001 vyhlásit insolvenční řízení.

V současné době na území Bolevce stále přetrvává, dalo by se říct „duch Sokola“, protože zde funguje Tělovýchovná jednota. Po revoluci v roce 1989 (tedy spíše v 90. letech) často docházelo k sjednocování původních sokolských jednot. Bolevecký TJ Sokol bohužel nebyl mezi ostatní mezi ostatní plzeňské jednoty přijat z legislativních a částečně i finančních důvodů, takže aktuálně působící Tělovýchovná jednota nesmí název „Sokol“ používat a zodpovídá se přímo Českému svazu tělesné výchovy (D. K. 1933). Místní tělovýchovná jednota, která čítá několik oddílů

od malého žactva až po seniorky, nemá vlastní cvičiště, jsou nuceni si pronajímat tělocvičny místních základních škol, které se nacházejí na Severním předměstí (D. K. 1933).

4.10.6.1 Oddíl házené

Národní házená známá také pod označením Česká házená má v Bolevci dlouholetou tradici. Založení oddílu se datuje roku 1925. Oddíl vzešel ze sokolské tradice a slavil mnohačetné úspěchy, například 17 let působil v 1. lize (Janeček 1983: 33). Dorostenecké mužstvo dokonce získalo titul mistrů republiky (V. S. 1936). Oddíl často měnil i názvy, jednu dobu dokonce nesl i název Medika (V. S. 1936). V sedmdesátých letech byl pak paralelně k tomuto oddílu založen i oddíl mezinárodní házené. Místní oddíl měl spřátelená družstva i za hranicemi naší republiky, takže se hráči často účastnili mezinárodních utkání, buď v zahraničí, nebo i na domácím hřišti (F. K. 1931).

Oddíl národní házené byl na počátku osmdesátých let začleněn do okresu Plzeň-město a činnost mezinárodní házené skončila více méně s ukončením působnosti Sokola, respektive místní hráči přešli do oddílu na Košutce (F. K. 1931). V rámci oddílu působil i družstvo žen, které později přešlo pod oddíl Tymákov (M. Š. 1940). Z rané historie oddílu se bohužel moc informací nedochovalo, přesto z výpovědí informátorů vyplývá, že házenkáři patřili mezi velmi významná uskupení, ať už se jedná o sportovní činnost nebo činnost kulturní. Přinejmenším jimi pořádané plesy patřily mezi nejvýznamnější události v oblasti.

4.10.6.2 Odbor základní a rekreační tělesné výchovy (ZRTV)

Hlavní náplní tohoto odboru bylo cvičení na náradí či v prostných. Obě disciplíny byly povinné pro všechny členy. Odbor byl rozdělen dle věku a také dle genderové příslušnosti. Postupem času došlo

k poklesu zájmu, ovšem v sedmdesátých letech došlo k jeho obnově díky aktivním cvičitelům, především paní Kepkové (Janeček 1983: 20). Poté se ZRTV stal nejpočetnějším odborem celé tělovýchovné jednoty. Čítal 650 členů, tvořil tedy 55% z celkového počtu členů jednoty (Janeček 1988: 16). Největšího rozvoje odbor dosáhl v osmdesátých letech pod vedením pana Jaroslava Raise (Janeček 1983: 20–24).

4.10.7 Ostatní spolky

Informátoři se často zmiňovali o působení skautského oddílu, který existoval ještě před druhou světovou válkou. Během války byla jeho činnost utlumena a po válce znovu obnovena. V době své největší slávy čítal spolek až 120 členů a měl chlapecký i dívčí oddíl. Jejich působnost bohužel neměla dlouhého trvání. Po změně politického režimu po roce 1948 byly postupně všechny skautské oddíly zrušeny (B. S. 1928; J. R. 1928; F. K. 1931).

Za zmínku stojí také hudební uskupení s názvem „Jazz Pepy Poláka“, který velmi často vystupovalo při nejrůznějších zábavách, které se na území Bolevce konaly, příkladem mohou být každoročně pořádané Silvestry (J. R. 1928). V této souvislosti je vhodné poznamenat, že společně s touto jazzovou kapelou působila tzv. Osada bobrů, která jako doprovod k hudbě předváděla nejrůznější kabaretní výstupy (J. R. 1928).

4.10.8 Předpokládané důvody úpadku spolkové činnosti

„No ne, to ta společnost, to je... Jakpak bych to řekl? Ta se rozpadla na soukromou činnost každého, lidi prostě nejsou ochotný pracovat pro kolektiv. Dříve, jak jinak mohli z ničeho nic postavit Sokolovnu, z čeho postavili Lidový dům, jo? To vydupali ze země ty lidi, prostě pro to žili, a tak to tady bylo...“ (B. S. 1928).

„Tak ty lidi se takle shromažďovali a vytvářeli si vlastně sami tu kulturu. Dneska se na tu kulturu čeká, dneska jsme konzumní společnost. [...] Tenkrát si tu kulturu udělali“ (J. Č. 1945).

Z většiny výpovědí vyplývá, že za změnu může svým způsobem přerod společnosti na společnost kapitalistickou, protože *„každý teď hraje jen na svoje triko“* (F. K. 1931). Nenajde se moc jedinců, kteří by dnes dobrovolně pracovali, aniž by z toho neviděli žádný profit pro svou osobu. Dle mého názoru je velmi podstatná druhá citace, že si lidé svou kulturu udělali a dnes ji jen konzumujeme.

Zlomem bylo také masivní rozšíření televize (B. S. 1928; J. R. 1928; F. K. 1931; M. Š. 1931; R. H. 1936; J. Č. 1945). *„Lidé už netíhnou k sobě, všechno odvedla ta televize“* (O. R. 1945). V televizi je možné vidět prakticky cokoliv, i divadelní hry, které představovaly místní ochotnické spolky (B. S. 1928).

Obecně by se tato problematika dala shrnout, že v dnešní době je společnost spíše individualizovaná. Nejběžnějšími skupinami lidí jsou rodiny, které jsou v některých případech disfunkční (B. S. 1928). Informátoři tuto skutečnost přikládali právě výše zmíněnému zvratu ve společnosti. Lidé dnes *„prostě nemají chuť sdružovat se“* tak, jak to bývalo dříve (F. K. 1931).

5 Bolevecká návěs jako místo paměti a identity

V této kapitole bych ráda zdůraznila význam Bolevecké návěsi²⁰ z historického i současného úhlu pohledu, neboť ji lze vnímat jako místo, které je pro danou lokalitu neodmyslitelné právě z komunitního hlediska. Mým cílem je doplnit informace uvedené v kapitole 4. 9. 1. a také upozornit na spolky, které přímo na návěsi působí a udržují tak místní kulturní život. V neposlední řadě představím statek „U Matoušů“ jako nejvýznamnější objekt prostoru.

²⁰ Viz Přílohy 11. 3.

Boleveckou návěs lze označit jako pozůstatek historicky významné obce Bolevec, jehož jádro kdysi tvořila (Čechura 2012: 2). Původně návěsí protékalo několik potůčků od pramenů, které se nachází v místech, kde je dnes postavena kašna. Potůčky protékaly středem návěsí až do Boleveckého rybníka a usedlosti byly postaveny podél těchto malých toků (B. S. 1928). Návěs je lemována historicky hodnotnými staveními, která dříve bývala selskými statky, ovšem postupem času místní sedláci vymřeli a žijí zde jejich potomci, kteří již mají jiná zaměstnání či jsou v důchodovém věku. Přesto je nutné zdůraznit, že moji informátoři důrazně připomínají hodnotu svých domů.

„...o tuten barák, když přijdeme, to má takovou nesmírnou cenu, jednak historickou a hlavně máme vztah k tomu baráku. To je rodinný zlato. A to když někdo prodá z těch dětí, tak je to konec“ (J. Č. 1945).

Hodnotu usedlostí ocenil i Národní památkový ústav. V roce 1995 byla Bolevecká návěs vyhlášena za vesnickou památkovou zónu (Čechura 2012: 2).²¹ Dle zákona o státní památkové péči má krajský úřad po projednání s Ministerstvem kultury právo vydávat opatření o ochraně památkové zóny nebo její části za účelem zachování kulturních hodnot objektu.²² Právě tento zákon činí místním obyvatelům značné potíže, protože nad sebou mají úřední dohled při jakékoliv rekonstrukci, kterou chtějí na svém pozemku udělat. Jedná se i o detaily jako je barva stěn interiérů (V. S. 1936).

Návěs již v minulosti hrála významnou roli při setkávání boleveckých obyvatel, nejenže zde stálo několik výše uvedených hospod, ale místní obyvatelé využívali do značné míry místní exteriéry. Odehrávaly se zde divadelní představení ochotníků,

²¹ Viz Přílohy – Obr. 8 (Schéma památkové zóny).

²² Zákon o státní památkové péči č.20/1987 Sb. [online]. Dostupné z: <http://www.npu.cz/zakon-o-statni-pamatkove-peci/>. (Staženo dne 12. 03. 2014).

veřejná cvičení DTJ nebo Sokolů (B. S. 1928). Prostor Bolevecké návsi v tomto smyslu odpovídal druhé dimenzi prostoru, která byla představena v díle Johna Agnew (1987) a odpovídá tzv. dějišti. Jinými slovy jde o specifické nastavení prostoru, ve kterém dochází k utváření sociálních vazeb. Místo Bolevecké návsi tedy slovy Cresswella „*poskytovalo podmínky pro možnost kreativního sociálního praktikování*“ (Cresswell 2004: 39).

Při pohledu na současnou podobu Bolevecké návsi s jejím okolím se kdekdo podiví. Historická vesnická zástavba uprostřed sídliště je svou podobou ojedinělou obytnou soustavou v Evropě (J. R. 1928).

„*Ono je to hrozný, když se člověk na tej návsi postaví a koukne na ty paneláky*“ (J. R. 1928)

„*...ty architekti to snad dělali schválně, že nad těma nízkejma domkama stavěli ty nejvyšší paneláky*“ (O. R. 1945).

Na první pohled (z urbanistického hlediska) je opravdu kontrast město vs. vesnice markantně viditelný, ovšem, jak bylo řečeno výše, lidé se vůči sobě nevyhraňují, ba naopak, převládá zde snaha vytvořit z Bolevecké návsi klíčový prostor setkávání obyvatel celého sídliště, respektive znovuobnovit její centrální roli, jak to bývalo v minulosti. V tomto smyslu přetrvává účel návsi jako místa pro *kreativní sociální praktikování* (Cresswell 2004), jak bylo zmíněno výše. Autory této iniciativy jsou především členové Sdružení boleveckých rodáků, kterému se budu věnovat v následující kapitole.

5.1.1 Sdružení boleveckých rodáků

Hlavním impulsem pro založení tohoto sdružení²³ bylo vyhlášení historického jádra Bolevce, tedy Bolevecké návsi za vesnickou památkovou zónu v roce 1995 (J. Č. 1945). Toto oficiální

²³ Pro ilustraci viz Přílohy 11. 5.

zhodnocení původního vesnického stavebního fondu vzbudilo v místních rodácích potřebu znovu připomenout tradice a kulturní život, kterým byl Bolevec v minulosti tak známý. Hlavními iniciátory byli pánové Prof. Ing. Miloslav Janeček, Ing. Václav Kabát a Karel Motlík, kteří společnými silami zorganizovali ve spolupráci s panem Jaroslavem Čechurou první setkání boleveckých rodáků v bolevecké sokolovně v roce 1997. Tohoto historicky prvního setkání rodáků z Bolevce se zúčastnilo bezmála 500 lidí a dalších hostů především z představenstva města Plzně. Na setkání se uskutečnil další významný krok k utvoření sdružení, byl zvolen starosta boleveckých rodáků a výkonný výbor (Sdružení Boleveckých rodáků 2007: Úvod). Sdružení bylo posléze zaregistrováno dne 20. 04. 1998 na Ministerstvu vnitra České republiky jako Sdružení boleveckých rodáků, jehož předsedou se stal Ing. Václav Kabát (Čechura 2012: 2–3).

Jako každé občanské sdružení, stejně tak i Sdružení boleveckých rodáků si muselo stanovit své hlavní poslání a cíle činnosti. Z jejich stanov vyplývá, že usilují o obnovu starých lidových zvyků v Bolevci, dále, aby byla Bolevecké návsi navrácena její původní podoba, a hlavně, aby bylo vybudováno národopisné muzeum v nejcennějším a nejstarším selském statku U Matoušů (Čechura – Foud 2009: 2). Jako další cíle si stanovili dokončení oprav komunikací na návsi a obnovu památných míst a restaurování nebo navrácení původních památek (boží muka, křížky, pomníčky) na místa, kde dříve v Bolevci stála (Čechura 2012: 3).

Mimo jiné sdružení pěstuje hojnou publikační činnost. Bylo vydáno hned několik publikací, které se věnují přímo Bolevci a jeho okolí ve všech možných aspektech (Čechura 2012: 3). Velký podíl na této publikační činnosti měl Prof. Ing. Miloslav Janeček, který čerpal z kroniky svého otce. Bohužel po jeho smrti došlo k rozkmotření mezi jeho rodinnou a rodáky kvůli nedostatečné finanční kompenzaci za autorství vydaných publikací. Rodáci tak

přišli o kroniku i další cenné materiály, které se týkaly Bolevce jako takového, protože rodinní příslušníci pana Janečka tyto materiály zlikvidovali (J. R. 1928, O. R. 1945).

Z výše stanovených cílů bylo už několika dosaženo. Na Bolevecké návsi byla obnovena tradice divadelních představení a také stavění májky. Oprava komunikací vstupuje do své finální fáze a obnovených původních památek je také celá řada. Jako příklad lze uvést Pechátovská boží muka, studánka Petrovka nebo křížek U Četníka.²⁴

Dle výpovědí informátorů je Bolevecká návěs pro Sdružení boleveckých rodáků klíčová (M. Š. 1940). Místní aktivisté se z ní snaží vybudovat místo setkávání lidí z okolního sídliště. Za tímto účelem nechali například opravit hasičskou nádrž a nasadili do ní barevné ryby, aby udělali místní prostor ještě více atraktivním. Například tato nádrž je lákadlem pro rodiče s malými dětmi, kteří k tomuto rybníčku chodí ryby krmit. (J. Č. 1945). Lidé z okolí oceňují snažení místních rodáků, navíc jsou fascinováni kontrastem města a vesnice. Z neformálních rozhovorů s návštěvníky Bolevecké návsi vyplynulo, že prostor návsi považují za jiný svět. To, že se v posledních letech dostala Bolevecká návěs do širšího povědomí, dokládá i skutečnost, že tramvajová zastávka v blízkosti návsi byla od 15. 12. 2013 přejmenována ze „Studentské“ na „Boleveckou návěs“.²⁵ Ve své podstatě vytvořili Rodáci z Bolevecké návsi místo paměti (Nora 2010), neboť se postupně vytrácí spontánní paměť, jejíchž nositelů je již minimum a chtějí místo s jeho příběhy udržet pro další generace. Z toho důvodu začali Rodáci vytvářet archiv artefaktů vztahujících se k zaniklému

²⁴ Jejich obrazová dokumentace, případně pozvánky k jejich odhalení jsou k nahlédnutí v přílohách.

²⁵ *Změna názvu zastávek v Plzni*. [online]. Dostupné z: <http://www.pmdp.cz/Files/pmdp/obr/20131017-zmenazastavek-www.pdf>. (Staženo dne 13. 03. 2014).

Bolevci. Dále zavedli nejrůznější výročí, oslavy a obnovují již zapomenutá místa v okolí.

V současné době čítá vedení Sdružení boleveckých rodáků 25 členů, z toho je sedm funkcionářů výboru, tři členové revizní komise, čtyři řadoví členové výboru, dva čestní členové výboru a sedm aktivistů.²⁶ Celkový počet zapsaných členů sdružení je 320 (J. Č. 1945). V průběhu mého výzkumu došlo k pozoruhodnému vývoji ve vedení sdružení, neboť dosavadní předseda v únoru letošního roku složil svou funkci, ale ve sdružení dále působí jako funkcionář. Jelikož se nepodařilo získat předsedu jiného, připadá řízení sdružení na výbor. V praxi to znamená, že za veškeré pořádané akce již nebude zodpovídat jediný člověk (předseda), ale úkoly při organizaci se rozdělí mezi jednotlivé členy výboru (J. Č. 1945).

Dále je nutné poznamenat, že Sdružení boleveckých rodáků má vlastního kronikáře, který zaznamenává veškeré významné události, které se během roku týkaly činnosti sdružení či významných boleveckých rodáků (M. Š. 1940). Sdružení také disponuje velkým množstvím archivních materiálů, především fotek, které je nutné uskladnit. Nejen z tohoto důvodu se členové sdružení těší na opravený statek „U Matoušů“, kde budou své dokumenty archivovat. K této problematice se budu dále vyjadřovat v kapitole 5. 1. 2.

Mimo jiné sdružení spolupracuje s dalšími organizacemi, například i s místním úřadem Městského obvodu Plzeň 1. Úřad vydává svůj vlastní zpravodaj s názvem Plzeňská jednička, kde Sdružení boleveckých rodáků často prezentuje svoje činy, případně poukazuje na nadcházející akce. Zpravodaj je volně dostupný v budově MO Plzeň 1. Dalšími spolupracujícími organizacemi jsou

²⁶ *Členové výboru Sdružení boleveckých rodáků*. [online]. Dostupné z: <http://www.sdruzeniboleveckychrodaku.cz/clenove-sdruzeni/>. (Staženo dne 03. 03. 2014).

regionální dobrovolnické centrum Totem²⁷, které rodákům poskytuje prostory pro své schůze a výroční zasedání, dále pak Centrum dětí a rodičů²⁸ či Sbor dobrovolných hasičů Plzeň Bolevec²⁹. Úzkou spoluprací navázali Rodáci také s místní základní školou, která má od poloviny devadesátých let od Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy propůjčený název „Bolevecká základní škola“. V rámci této školy byl vytvořen spolek lidových tanců „Boleváček“. Soubor byl založen po roce 2012, kdy proběhly oslavy 630 let Bolevce a místní žáci zde vystoupili v krojích (H. B. 1955). Členové sdružení naopak žákům základních škol zprostředkovávají prostor Bolevce prostřednictvím komentovaných procházek. Jeden z mých informátorů (J. Č. 1945) se zaměřuje na oblast přírody, takže žákům ukazuje místní přírodní zajímavosti. Další člen (M. Š. 1940) provádí žáky po fotbalovém zázemí Prokopávky s praktickou ukázkou tréninku fotbalistů.

V neposlední řadě je nutno poznamenat, že se sdružení věnuje také velebení prostoru obce a jejího okolí. Jako příklad mohu uvést nově vzniklé informační tabule, které byly umístěny na Bolevecké návsi ve spolupráci se Správou veřejného statku (J. Č. 1945). Návštěvník si zde může přečíst informace o historii obce či místní environmentální zajímavosti.

Navíc všechny výše zmíněné organizace spolu vzájemně kooperují a společně pořádají nejrůznější kulturní a společenské akce. Mezi nejvýznamnější akce patří každoroční pořádání srazu boleveckých rodáků (letos již 17. ročník), stavění Májky na Bolevecké návsi, Bolevecké slavnosti, výstava historických

²⁷Totem-RDC. [online]. Dostupné z: <http://www.totem-rdc.cz/>. (Staženo dne 03. 03. 2014).

²⁸Centrum dětí a rodičů Plzeň. [online]. Dostupné z: <http://www.cedrplzen.cz/> (Staženo dne 03. 03. 2014).

²⁹Sdružení dobrovolných hasičů Plzeň Bolevec. [online]. Dostupné z: <http://www.sdhbolvec.cz/>. (Staženo dne 03. 03. 2014).

automobilů a motorek či rozsvícení vánočního stromku na Bolevecké návsi.³⁰ Vybraným akcím se budu věnovat dále podrobněji.

Na závěr musí být zdůrazněno, že podobný osud jako výše zmíněné spolky, které na území Bolevce v minulosti působily, bohužel možná čeká i Sdružení boleveckých rodáků. Jeho členskou základnu tvoří především lidé důchodového věku a mladší lidé o působení v tomto sdružení nemají velký zájem.

„My starý už to nezachráníme“ (F. K. 1931).

Někteří z mých informátorů to přisuzují faktu, že by z toho mladší lidé rádi profitovali, že vymizel dobrovolnický duch (F. K. 1931). Velká část mých respondentů osud sdružení vidí spíše pesimisticky, i když velmi oceňují veškeré snažení jeho členů (M. Š. 1931, R. H. 1936, D. K. 1933). Jinými slovy řečeno, informátoři doufají, že se udrží alespoň tradice, které sdružení obnovilo, ovšem zároveň vnímají, že by členská základna spolku měla být doplněna mladší generací, která v tradici bude pokračovat. Zde ale vidím zásadní problém v tom, že případní následovníci z mladších generací budou pohlížet na Bolevec, potažmo na Boleveckou návěs jako na historii, ke které se neváže jejich paměť (Halbwachs 2009). Budou pouze reprodukovat vzpomínky pamětníků tradic, kteří je zažili na vlastní kůži. Jinými slovy budou vzpomínat jen na to, co Rodáci obnovili po zpretrhání linek původních tradic, bez subjektivní zkušenosti s původními kořeny těchto akcí. Kolektivní paměť Rodáků je vnitřní reprezentací tohoto společenství, jejich paměť je vztažena k určitému prostoru, tedy k Bolevecké návsi, ve které otisknut charakter tohoto společenství (Halbwachs 2009: 188). Otázkou tedy zůstává, co se stane

³⁰ Oficiální plán větších kulturních akcí na rok 2014 přikládám v přílohách, další menší akce jsou k nahlédnutí na webových stránkách:

<http://www.sdruzeniboleveckychrodaku.cz/kalendar-akci-sbr-2014/>. (Staženo dne 03. 03. 2014).

v případě zániku Sdružení boleveckých rodáků, kdo bude nositelem paměti?

5.1.1.1 Májka

Stavění májky má v Bolevci dlouholetou tradici.³¹ Pamětníci připomínají honosnost akcí především za první republiky a před druhou světovou válkou (R. H. 1936). Tradice pokračovala několik let po druhé světové válce (F. K. 1931). Průvody tradičně začínaly u hřbitova, sedláci ozdobili žebříňáky dle politických stran, které na území Bolevce působily (sociální demokraté, komunisti, lidovci a agrárníci) (R. H. 1936). Hlavním iniciátorem byl místní divadelní spolek, který pak ve spolupráci s ostatními spolky Máje organizoval (J. Č. 1945). Krojovaný průvod pak obcházel jednotlivé domy. Zajímavostí je fakt, že významná stavení měla i vlastní píseň, která dané místo vystihovala. Jak bylo zmíněno výše v textu, statky měly různá jména, podle toho, jak si je místní přizpůsobili pro lepší orientaci. Písňe se zpívaly vždy podle jména starého (J. Č. 1945). Často se také texty písní vztahovaly k výjimečným částem selských dvorů. Například „U Matoušů“ rostla obrovská přes dvě stě let stará lípa, takže se tam zpívalo:

„U Matoušů lípa, U Matoušů lípa, pod lípou kolíbka, pod lípou kolíbka. A na kolíbce šátek, a na kolíbce šátek, písničky začátek, písničky začátek“ (J. Č. 1945).

Písňe byly i hanlivé. Často upozorňovaly na špatný stav stavení, případně vyzdvihovaly to, co by mělo být zlepšeno. Statek u Krejčíříků byl znám značným nepořádkem na dvoře, takže se tam zpívalo:

„U Krejčíříků v dolíku, mají to tam jak v hnojníku, mají to tam jak v hnojníku“ (J. Č. 1945).

³¹ Viz Přílohy 11. 8.

Z výpovědí informátorů vyplývá, že trasy májových průvodů se časem měnily, a poté tradice na několik let zanikla. Místním dobrovolným hasičům se ji podařilo obnovit a ve spolupráci se Sdružením boleveckých rodáků se z ní opět stala tradiční součást každoročního kulturního dění. V dnešní době se jedná o velmi oblíbenou událost v celém okolí (M. Š. 1940).

5.1.1.2 Bolevecké slavnosti

Bolevecké slavnosti³² jsou událostí, která slouží k připomínání místních tradic a folkloru. Pod záštitou je má Centrum dětí a rodičů ve spolupráci se Sdružením boleveckých rodáků. V roce 2012 se konalo 630. výročí od založení obce³³, které se setkalo s velkým zájmem. Odhadem akci navštívilo devět tisíc lidí (M. Š. 1940). Oslavy probíhaly od rána až do večerních hodin přímo na Bolevecké návsi. Představeny zde byly tradiční řemesla a místní folklor (J. Č. 1945). Celá akce byla doprovázena kulturními vystoupeními divadelníků a hudebních uskupení nejrůznějších žánrů, takže si každý našel, co ho nejvíce baví. Představil se zde i místní hasičský soubor s nejmenšími dobrovolnými hasiči. Cílem celé akce bylo připomenutí významu Bolevecké návsi, upozornění na místní tradice, ale také prezentace odvedené práce členů Sdružení boleveckých rodáků, především jeho předsedy.

5.1.1.3 16. setkání boleveckých rodáků

Jak bylo uvedeno v metodologii, během svého výzkumu jsem provedla dvě zúčastněná pozorování. První akce, kterou jsem podrobila svému výzkumu, byl oficiální 16. sraz boleveckých rodáků, který se konal v bolevecké sokolovně dne 26. 10. 2013 od 17:00, vstupné činilo 50 Kč. V sále byly připraveny stoly odhadem pro 200 lidí a v salonku byla k nahlédnutí i malá výstava

³² Viz Přílohy 11. 7.

³³ Video z oslav 630 let Bolevce je ke zhlédnutí na webových stránkách: <https://www.youtube.com/watch?v=wWS4jk6wdCw>. (Staženo dne 28. 02. 2014).

vzpomínkových fotografií a dokumentace akcí konaných v roce 2013. Na stolech byly pro návštěvníky připraveny nejrůznější prospekty jako například plán kulturních akcí sdružení na rok 2014 či brožurka Bolevec 630 let. Při zahájení akce vystoupil pan Jaroslav Čechura (v té době ještě starosta Boleveckých rodáků) a zhodnotil uplynulý rok. Jeho proslov byl proložen vystoupením folklórní skupiny Máj z Blatnicka, která předvedla tanec v dobových krojích a zazpívala lidové písně. V této fázi se k nim přidávali i návštěvníci. Další v programu bylo hudební vystoupení kapely Oty Hellera, která doprovázela pak volnou zábavu. Je důležité podotknout, že pan Ota Heller připravil pro rodáky překvapení a složil pro ně polku, jejíž slova napsal pan Pavel Malina. Text písně přikládám v přílohách. Tuto skutečnost lze vyhodnotit jako další podpoření bolevecké identity, respektive k jejich identifikaci byl přidán další možný symbol, ke kterému se mohou jako skupina odvolávat. Celková účast na srazu ovšem nebyla hojná. Účastníci si to odůvodňovali tím, že byl prodloužený víkend a hezké počasí, takže spousta lidí odjela mimo město. Dále si stěžovali na podobu Sokolovny po rekonstrukci, protože byli zvyklí na klasiku – na zdech žebřiny, ze stopu visící kruhy a rekonstrukce provedená novým majitelem ubrala místu na původním půvabu.

5.1.1.4 Výroční schůze Sdružení boleveckých rodáků

Druhé zúčastněné pozorování jsem provedla na Výroční schůzi Sdružení boleveckých rodáků, která se konala 06. 02. 2014 od 17:00 ve velké zasedací místnosti regionálního dobrovolnického centra Totem. Účastnilo se jí odhadem asi 35 lidí. Na programu bylo zhodnocení uplynulého roku, jak po stránce finanční, tak i po stránce úspěšnosti akcí. Obojí bylo vyhodnoceno velmi kladně. Dále zde vystoupila dětská taneční skupina „Boleváček“ se svými lidovými tanci v krojích historicky typických pro místní lokalitu. Jednalo se o skupinu šesti děvčat a jednoho chlapce ve školním věku, kteří předvedli tance na 3 různé skladby. Mimo jiné zde byly

objasněny legislativní změny, které nastaly kvůli novému Občanskému zákoníku, který ve své podstatě ruší veškerá sdružení a přejmenovává je na zapsané spolky.³⁴ V této souvislosti funkcionáři uvedli, že je nutné změnit stanovы sdružení. Dle zákona na to mají čas až tři roky, ale stanovili si cíl, že to zvládnout ještě do konce letošního roku. Dále bývalý starosta sdružení vysvětlil důvody svého odstoupení a přiblížil účastníkům budoucí fungování sdružení, protože bude utvořen tzv. organizační řád a každý člen výboru dostane na starosti určitý úkol při organizování jednotlivých akcí. Poslední uvedenou změnou oproti loňským rokům je změna místa schůzí výboru, které se pravidelně konaly každé první pondělí v měsíci v zasedací místnosti regionálního dobrovolnického centra Totem. Od nového roku se schůze přesouvají do místnosti v modlitebně metodistické církve. Sdružení tam byla propůjčena místnost pro archivaci dokumentů a sklad věcí. Dle budoucích plánů by pro tyto účely měl částečně sloužit opravený selský statek U Matoušů, kterému se budu věnovat v následující kapitole.

5.1.2 Statek „U Matoušů“ – dům č. p. 1

Tento selský statek³⁵ si zasluhuje zvláštní pozornost, protože hlediska vývoje prostoru hraje velmi významnou roli, a to nejen z urbanistického úhlu pohledu. Významnou roli hraje i z hlediska komunitního.

Usedlost, která z historického hlediska dominuje Bolevecké návsi, byla vystavena na počátku 19. století (Foud – Karel 2004: 37). Statek se nachází ve spodní části nejstaršího jádra obce, tedy na jihovýchodním okraji Bolevecké návsi. Statek se skládá z několika budov. V čelní části dvora je možné vidět rozsáhlé

³⁴ *Informace o změně právní úpravy sdružovacího práva.* [online]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/informace-o-zmene-pravni-upravy-sdruzovaciho-prava-od-1-ledna-2014.aspx>. (Staženo dne 12. 03. 2014).

³⁵ *Viz Přílohy – Obr. 14 a 27.*

obytné stavení, směrem na jihozápad jsou situovány chlévy a stáje, na jižní straně se nachází stodola s bývalou kolnou a při východní straně stojí sýpka (Čechura – Foud 2009: 5).

Objekt prošel několika proměnami v rámci historických události na území Československa a později i České republiky. Statek byl svědkem obou světových válek i poválečné změny režimu. S těmito historickými okamžiky se pojí i několik vzpomínek mých informátorů.

Neživější vzpomínka souvisí s blížícím se koncem druhé světové války. Na začátku války byl statek obsazen německými vojáky, kteří v prostoru stavení vybudovali svůj poštovní úřad. Pro rozvoz pošty potřebovaly koně, které také zabraly původním majitelům. O koně se dlouhodobě staral místní kovář Pešek, jehož služeb dále využívali i němečtí vojáci, kteří mu platili paušálně za každý měsíc. Když už bylo jasné, že jsou americká vojska na hranicích, Němci zapomněli kováři zaplatit a začali se balit. Obyvatelka statku paní Raisová kováře přemluvila a společně na lípu na dvoře vyvěsili vlajku naší republiky.

„Takže vlastně ta vlajka, podle teda všech možnejch informací, první česká vlajka visela tady v Bolevci. Ale Němci sestřelili, asi za tři hodiny jí sestřelili, ty z toho statku ...“ (J. Č. 1945).

Dalším zlomovým okamžikem byl rok 1952, kdy bylo v Bolevci založeno Jednotné zemědělské družstvo (dále jen JZD). Usedlost se stala jejich majetkem a sloužila pro chov selat a prasat. Místní obyvatelky (toho času dvě postarší paní) pak obstarávaly zahradu a chov ptactva (slepice a holubů). Jeden z mých informátorů (J. Č. 1945) do statku pravidelně docházel a pomáhal těmto dvěma ženám s hospodařením. Ve svých výpovědích vyzdvihoval historický význam stavení, neboť zde také v minulosti sídlil rychtář. Na statku bylo k nalezení velké množství cenných materiálů,

například i výtisk Bible kralické, ale bohužel se velký počet těchto cenností včetně bible nedochoval. Mimo jiné statek „U Matoušů“ byl posledním statkem, kde se pekli chléb. Peklo se jednou za týden asi sedm pecnů chleba na objednávku (J. Č. 1945).

V roce 1961 získala usedlost status kulturní památky (Čechura – Foud 2009: 14). V sedmdesátých letech bohužel zemřely obě původní obyvatelky statku, do kterého se posléze nastěhoval syn jedné z nich. JZD Bolevec pak v roce 1976 upustilo od využívání této zemědělské usedlosti (Čechura – Foud 2009: 14). Obě obyvatelky si již dříve uvědomovaly historický význam statku, a z toho důvodu vyslovily přání, kdyby se politické poměry změnily, jak by mělo být po jejich smrti se stavením naloženo, což dokládá i následující citace:

„No a ta paní Škrábková a hlavně paní Raisová, ta říkala: ‚Jaroušku, my ten statek chceme, aby z toho bylo jednou muzeum, my ho dáme státu.‘ A mě to prostě tak vlezlo do hlavy, že jsem vlastně už od mládí bojoval o to, aby ten statek nepřišel do nepovolaných rukou. A to nebezpečí bylo několikrát! Že by to koupil Holanďan, že to chtěl koupit Němec a já nevím, kdo ještě. A to se mi na tom hrozně líbilo, ty paní zemřely, ale ty další lidi, co tam byli, pan Škábek, Vláškoví a Kejmarovi, tak tuhle zásadu dodrželi, že potom jsme už začali připravovat ty Rodáky, tak jsme prosadili, že město ten statek vykoupilo pro tento účel“ (J. Č. 1945).

Celý komplex dlouho chátral, ovšem již v 80. letech minulého století se začalo spekulovat o jeho zpřístupnění veřejnosti. V rámci záchranných akcí, které se týkaly především Bolevecké návsi, bylo počítáno i s obnovou statku „U Matoušů“. Cílem památkářů ve spolupráci s boleveckými rodáky bylo mimo jiné vykoupení statku, a to konkrétně v roce 1984. Statek měl plnit roli *Stanice mladých chovatelů a ochránců přírody*. Pro tyto účely byl zpracován projekt opravy a rekonstrukce inženýrských sítí, přičemž hlavním

investorem oprav měl být Obvodní národní výbor Plzeň I (Čechura – Foud 2009: 15). Celé akce se měli v ideálním případě účastnit i dobrovolníci z řad obyvatel nově vybudovaného sídliště. Zájem místních o obnovu statku byl až neuvěřitelný, ani organizátoři akce s tak vysokou účastí nepočítali. Změna politického režimu po revoluci v roce 1989 však zhatila všechny výše zmíněné plány, neboť původní majitelé usedlosti zažádali o navrácení svého majetku. Důvodem, kterému bylo posléze vyhověno, byl nevýhodný prodej státu (Čechura – Foud 2009: 15).

Obecně řečeno, celá usedlost měla, a doposud má pro zkoumanou lokalitu zásadní význam. Místní obyvatelé se k ní odvolávají jako k historicky nejcennějšímu komplexu, jehož potenciál nebyl dosud zcela využit. V devadesátých letech se proto místní rodáci opět vrátili k otázce, jaký bude další osud chátrajícího statku. Se svým návrhem přišel Národní památkový ústav, který úzce spolupracoval se Sdružením boleveckých rodáků od roku 1996, kdy toto občanské sdružení vznikalo. Jejich společným záměrem, který přetrvává dodnes, je v komplexu statku vybudovat pobočku Národopisného muzea, jehož expozice by byla věnována především otázce bydlení na plzeňském venkově v období 19. a první polovině 20. století (Foud – Karel 2004: 37).

Důležitým zlomem byl podzim roku 2004, kdy zastupitelstvo Magistrátu města Plzně odsouhlasilo vykoupení statku od dosavadních majitelů a cesta k otevření boleveckého skanzenu mohla začít (Čechura – Foud 2009: 16). Majetek statku č. p. 1 byl poté v roce 2007 převeden do majetku Národního památkového ústavu v Plzni, který ho dodnes spravuje (Čechura 2012: 9). K původnímu výše zmíněnému záměru stále expozice věnované venkovskému životu na Plzeňsku v minulých stoletích by měla přibýt i expozice historického hasičského vybavení (Čechura – Foud 2009: 16). K dalšímu vyzdvihnutí významu tohoto objektu došlo 1. června 2009, protože právě tehdy Ministerstvo kultury

České republiky prohlásilo selský dvůr „U Matoušů“ za národní kulturní památku (Čechura – Foud 2009: 16).

V současné době statek prochází stále řadou rekonstrukcí. Ale i přes toto omezení se zde konají nejrůznější kulturní akce. Areál usedlosti se využíván k divadelním představením, výstavám či různým gastronomickým akcím (například vepřové hody).³⁶ Znovuobnovené prostory budou dle plánů Sdružení boleveckých rodáků sloužit dále ke konání nejrůznějších kulturních, především folklorních akcí. Mimo opravením vnitřních prostorů získají představitelé Sdružení boleveckých rodáků místnost pro své schůze a archivaci materiálů (J. R. 1928).

5.1.3 Sbor dobrovolných hasičů v Bolevci

Utvoření spolku je datováno k 01. 12. 1901, kdy proběhla ustanovující valná hromada v hospodě „U Kabátů“. Jako starosta byl zvolen Jan Štekl, který se zasloužil o hojný rozvoj sboru, po celou dobu svého starostování (NV Plzeň Spolkové oddělení I/13, 56 360/378). Již od svého počátku se sbor zapojoval i do kulturního života v obci a vytvořil tradici každoročního pořádání hasičského plesu. První ples se konal 25. 01. 1902 (Sdružení boleveckých rodáků 2001: 11). Ve stejném roce sbor čítal 27 členů a v budoucnu se jeho členská základna dále rozrůstala. V roce 1911 měl Sbor dobrovolných hasičů v Bolevci již 111 členů (Sdružení boleveckých rodáků 2001: 13). Ve dvacátých a třicátých letech došlo v činnosti k útlumu, což bylo mimo jiné způsobeno úmrtími zakládajících členů. Další ranou byla pak nastupující druhá světová válka, kdyby byla činnost spolku potlačena téměř úplně. Poválečné snahy o obnovu nebyly úspěšné. Politické změny v roce 1949 pak způsobily, že se sbor rozpadl úplně a přerušil tak svou

³⁶ *Selský dvůr „U Matoušů“*. [online]. Dostupné z: <http://www.usedlost-bolevec.cz/novinky/>. (Staženo dne 03. 03. 2014).

dlouholetou činnost (Sdružení boleveckých rodáků 2001: 14-15). V roce 1953 došlo k obnově sboru, který po malých změnách (vybudování mládežnického hasičského souboru) působí až dodnes. Činnost sboru byla ovšem ohrožena i v jeho novodobé historii při výstavbě sídlištního komplexu tzv. Severního předměstí. V roce 1978 musela sídliště ustoupit stará hasičská kolna. Tehdejší vedení spolku se zasadilo o vybudování hasičárny nové a hrozba zániku spolku byla zažehnána (Sdružení boleveckých rodáků 2001: 18). Mezi další významné činovníky patřil například Václav Salcman, František Mauer, Josef Rauch, Pavel Čechura či Jaroslav Čechura (Sdružení boleveckých rodáků 2001: 13-17).

V současné době je spolek stále velmi činný. Sídlí přímo na Bolevecké návsi, kde při nejrůznějších akcích spolupracuje se Sdružením boleveckých rodáků. Příkladem takové akce může být například stavění májky (J. Č. 1945). I do dnešní doby pořádají hasičské bály, takže svým způsobem dále podporují společenský život v Bolevci (B. S. 1928). Svou činností vynikají i díky zapojení nejmenších dětí. Týká se to především žáčků z mateřské školky, jejichž spolek pod názvem „Soptíci“ vznikl v roce 1999.³⁷

5.2 Další komunitně významná místa

V rámci zkoumaného prostoru je možné se setkat s dalšími několika významnými místy, která bývala a některá stále jsou ústředními body z hlediska komunitního života. Sloužila jako prostory k vykonávání sportovní i společenské činnosti. Setkávali se zde lidi z okolí a prostřednictvím těchto akcí se utvářela jakási bolevecká identita.

³⁷ *Soptíci*. [online]. Dostupné z: <http://www.sdhbolevec.cz/index.php/2011-07-26-11-56-28/soptici-24ms>. (Staženo dne 11. 03. 2014).

5.2.1 Sokolovna

Sokolovna byla jednou z nejdůležitějších budov, ne-li nejdůležitější. Až do současnosti patří tribuna a velké hřiště, které v první řadě sloužilo výše zmíněným házenkářům, kteří si veškeré zázemí společně se svými příznivci vybudovali sami svépomocí (F. K. 1931). Ovšem tribuna a hřiště nebyly využívány jen pro účely házenkářské, ale také na představení místních dětí při příležitosti oslavy Dne dětí. Místní základní škola ve spolupráci se Sokolem nacvičila vždy nějakou sestavu cvičení. Navíc jednou za pět let zde byly předváděny spartakiádní skladby (D. K. 1933). Dodnes stojící vysoká tribuna a hřiště, které byly postaveny dobrovolnými brigádníky, je ale aktuálně ve velmi špatném stavu (F. K. 1931).

Další nesmírnou výhodou, kterou Sokolovna disponovala, respektive stále disponuje, je existence velkého společenského sálu (J. R. 1928). Právě sál byl místem konání veškerých tanečních zábav, plesů a oslav Silvestru.

„To znamená, že v sobotu skončil jeden bál a v neděli už narukovali další na příští týden“ (M. Š. 1940).

Jak bylo pojednáváno výše, velká část všech spolků (hlavně sportovních) pořádala nejrůznější plesy a taneční zábavy. Ze sportovních oddílů vynikali především házenkáři, což dokládají i následující citace:

„Ty dělali úplně senzační plesy, který měly vždycky nějakou myšlenku. [...] No nádherný, to byly plesy! Na to chodilo strašně lidí“ (J. R. 1928).

„Největší slávu měli házenkáři. To bylo vždycky měsíc předem vyprodáno. Každý měl svůj stůl. Prostě to chodili sem, tady se scházela, dá říct, celá Plzeň“ (M. Š. 1940).

Plesy lákaly širokou plzeňskou veřejnost. Téměř pokaždé byla naplněná kapacita sálu, někdy až přeplněná (J. R. 1928; F. K. 1931). Pořadatelé plesů si potrpěli i na originalitu a plesy pojímali často tematicky (F. K. 1931).

Obecně řečeno, tato společenská činnost byla pro místní obyvatele velmi cenná. Většina pozitivních vzpomínek ze života v Bolevci se upínala především k řadě zábavných historek právě z těchto plesů (M. Š. 1931; R. H. 1936). V dnešní době tato tradice již nepokračuje, respektive informátoři zmiňovali, že v současnosti se uskutečňují reprezentační plesy hasičů a myslivců, ale bohužel ne již s tak vysokou účastí (J. R. 1928).

Od roku 2002 je vlastníkem bývalého majetku Sokola společnost Janák Bros s.r.o. (Výbor FO SSC Bolevec 2011: 16). A právě na nového majitele si místní obyvatelé stěžují nejvíce. Stížnosti jsou zaměřeny především proti jeho přístupu k místní sportovní činnosti. Informátoři se domnívají, že ze Sokolovny vytlačil poslední střípky sportovní činnosti, která se zde rozvíjela (J. R. 1928; M. Š. 1940). Další výtky směrem k novému majiteli se týká přestavby společenského sálu Sokolovny, která tak ztratila původní ráz. Tyto poznatky jsem získala především z neformálních rozhovorů při svém zúčastněném pozorování popsaném v kapitole 5. 1. 1. 3 věnované 16. setkání boleveckých rodáků.

V současné době objekt Sokolovny často pronajímán k nejrůznějším prodejním akcím, respektive výprodejů oblečení či sportovního vybavení. Jak bylo řečeno výše, společenské akce se tu nekonají bohužel již v takovém množství jako dříve, protože jejich tradice postupem času upadla.

5.2.2 Lidový dům

Lidový dům³⁸ představoval další významné místo, kde se rozvíjela bovevecká spolková činnost. Spíše než Lidový dům se vžilo označení „Lidák“. Vybudován byl ve třicátých letech místními sociálními demokraty (F. K. 1931). Své centrum zde mělo několik sportovních spolků, především DTJ a kuželkáři. Jelikož součástí Lidového domu byl i velký společenský sál, byly tyto prostory využívány i k činnosti divadelních ochotníků (B. S. 1928). Mimo jiné zde sídlili i loutkáři, jejichž činnost skončila společně se zbouráním Lidového domu (O. R. 1945).

Bourání Lidového domu je kapitola sama o sobě. V sedmdesátých letech musel ustoupit rozšiřování silniční komunikace. Stavba souvisela se zlepšováním dostupnosti a celkové infrastruktury v té době nově vybudovaného sídliště. Při svém výzkumu jsem zjistila obecné stanovisko, že Lidový dům mohl stále stát i při současné existenci rozšířené silnice.

„Přitom ta silnice by tam vedla úplně těsně před ním. To by vůbec nevadilo. Tam se vyhazovaly z oken, tam vyhazovali třeba klavír! Vyhodili! Ne, aby ho nějak zlikvidovali nebo někomu prodali, dali. To se vyhodilo z okna. Loutkové divadlo, tenkrát já si pamatuju, jak tam bylo a mrzí mě, že jsme to tenkrát aspoň nesebrali ty loutky, protože člověk nad tím skoro brečel, když jsem to viděla, jak to tam házeli na hromadu se vším“ (O. R. 1945).

V obecné rovině byl Lidový dům i strategickým místem, respektive místem, podle kterého se lidé orientovali při svém vyprávění v prostoru. Při svých popisech si často pomáhali spojeními „*To bylo za Lidákem*“ (B. S. 1928) nebo „*Tam nad Lidákem*“ (F. K. 1931).

³⁸ Viz Přílohy – Obr. 19 a 20.

5.2.3 Prokopávka

Tento název nese místní fotbalové hřiště, které je umístěno v blízkosti železniční trati směřující k Žatci. Prokopávka vznikla v době, kdy místní fotbalisté chtěli založit klub SK a bohužel neměli žádné místo, kde by mohli svou činnost vykonávat, protože ostatní hřiště byla vytížena působením jiných sportovních klubů (F. K. 1931). Fotbalisté tak s pomocí boleveckých sedláků začali budovat hřiště na pozemku, který získali od Českých drah. Terén pozemku byl ale svahovitý, a tak ho bylo nutné prokopat, aby vznikla rovina a díky tomu získal prostor své jméno (F. K. 1931).

Hřiště se nevyužívalo jen pro fotbalové účely. Za války, když němečtí vojáci zabrali Sokolovnu a udělali z ní ubytovnu, byl sem přesunut oddíl házené, který zde hrál svá utkání (B. S. 1928). Několikrát se tam hrála i divadelní představení, když byla potřeba většího prostoru, než nabízely budovy přímo v Bolevci (J. R. 1928).

Oddíl kopané existuje dodnes, jeho činnost zdůrazním v následující kapitole. Na tomto místě bych ještě ráda zdůraznila skutečnost, že Prokopávku potkal stejný osud jako Sokolovnu, její majetek byl prodán do vlastnictví firmě Janák Bros. Majitel firmy nastavil výši pronájmu pozemků tak, že dobrovolná seskupení fotbalistů (toho času především žakovská družstva) nebyla schopna danou částku ufinancovat (F. K. 1931). Po několika protestech směřovaných přímo na Magistrát města Plzně, město svolilo a pozemky Prokopávky odkoupilo zpět od výše zmíněné firmy za mnohonásobně vyšší částku, než byly původně prodávány (F. K. 1931).

5.2.3.1 Oddíl kopané (SK Bolevec)

Nejprve byl založen vzdělávacím kroužkem „Vlastimil“ v roce 1919 *Fotbalový kroužek - Bolevec* pod záštitou Josefa Kondra, přičemž členská základna v té době čítala 99 jedinců (NV Plzeň Spolkové

oddělení I/13, 39/245/257). V roce 1921 se klub stal řádným členem Západočeské fotbalové župy. Představenstvo spolku se obvykle scházelo v hostinci „U Pitlíka“, později pak v hostinci „Na Vršíčku“ či „U Kabátů“. Hřiště se nacházelo u někdejšího pískovcového dolu a sportovní areál „V Prokopávce“ je zachován dodnes (Výbor FO SSC Bolevec 2011: 1). Hlavní činností klubu bylo pořádání fotbalových utkání s družstvy v okolí. V roce 1934 byla u hřiště postavena klubovna, jejíž stavba pomohla k dalšímu kulturnímu a společenskému rozvoji klubu. Ve třicátých letech bylo hřiště dokonce propůjčeno k veřejnému cvičení DTJ nebo k sehrání divadelních představení „Prodaná nevěsta“ a „Zborov“. Za druhé světové války během okupace bohužel došlo k útlumu činnosti. Když bylo v roce 1940 zakázáno působení Sokola, přešel pod hlavičku SK Bolevec oddíl české házené. K největšímu omezení činnosti klubu došlo v letech 1941 – 1945 (Výbor FO SSC Bolevec 2011: 4). K úplné obnově činnosti dochází hned po válce 13. 06. 1945 a v následujícím roce pak oddíl házené opět přechází pod Sokol Bolevec. Po několika změnách stanov a názvů klubu, které byly přizpůsobeny aktuálním nejen politickým požadavkům bylo v sedmdesátých letech dění ustáleno. K dalšímu rozkolu však došlo po roce 1989, kdy velká část funkcionářů vystoupila z TJ Sokol Bolevec především kvůli názorovým rozporům a v roce 1990 tyto lidé založili fotbalový klub SK Bolevec. Rozkol trval až do roku 1996, kdy došlo k opětovnému sjednocení fotbalových mužstev Sokol Bolevec a SK Bolevec. Veškeré problémy nebyly vyřešeny, neustále se vedly spory ohledně ekonomické otázky. V roce 1997 na základě rozhodnutí konference Tělovýchovné jednoty založili fotbalisté a pozemní hokejisté SSC Bolevec, která sídlil na Prokopávce (Výbor FO SSC Bolevec 2011: 10–14). V roce 2010 po několikaletých peripetiích s odkupem pozemků získal SSC Bolevec areál na Prokopávce do svého vlastnictví (Výbor FO SSC Bolevec 2011: 16). Jako předseda působil v čele klubu Josef Jelínek, Vojtěch Janeček (v čele klubu působil s malou přestávkou

mezi jednotlivými roky nejdéle), Josef Škarda či Jaroslav Salcman (NV Plzeň Spolkové oddělení I/13, 39/245/257).

Sportovní činnost na Prokopávce stále žije, v současné době zde působí družstvo fotbalistů a pozemních hokejistů. Ve sportovním komplexu funguje také restaurační zařízení a ubytovna. V současné době Magistrát města Plzně odsouhlasil uvolnění financí určených k rekonstrukci sportovního zázemí, takže by měla Prokopávka získat novou modernější tvář.³⁹

5.2.4 Další místa setkávání místních obyvatel

Dalšími komunitně významnými prostory byly místní hospody. Svého času jich bylo na Bolevci až 19 (J. Č. 1945). Hospody byly často rozděleny dle klientely. Vyhlášená byla hospody „Na Špici“, která se nacházela na Zavadilce, a klientelu tam tvořili především zaměstnanci Škodovky, kteří bydleli v okolí. Říkalo se, že ta točili nejlepší pivo, protože k chlazení využívali dvojitého sklepa (J. Č. 1945).

Další známou hospodou byla ta „U Kabátů“, kde se scházeli především hasiči. Tato hospoda byla také často místem srazů výše zmíněných spolků a v obecné rovině také sloužila jako strategický bod pro orientaci v boleveckém prostoru. Bohužel podlehla rozšiřování silnice stejně jako Lidový dům (V. S. 1936). U Boleveckého rybníka se nacházela hospoda „U Fenců“, jejíž klientela se skládala spíše z chudších obyvatel Bolevce. A „U Pitlíků“ se zase scházeli myslivci, ale i představitelé jiných spolků. Přímo na návsi byla hospoda „U Maurů“, kde se scházeli především místní sedláci, kteří zde velmi často hráli karty, hlavně mariáš (J. Č. 1945).

³⁹ *Sportovní areál Bolevec*. [online]. Dostupné z: <http://bolevec.eu>. (Staženo dne 12. 03. 2014).

Obecně by se dalo říct, že hospody byly centry zábavy, ale i obchodu či místa domlouvání svazků manželských (V. S. 1936).

„Tam se prodávaly krávy, tam se prodávali koně, tam se kupovali koně a další věci... Prostě tam se vyřizovalo všecko a nic se nepsalo, žádné smlouvy, tam si tleskli. Když si plácli, tak to bylo jasný. Pak si dali pivo a plácli si“ (V. S. 1936).

„... tam se prostě scházeli a tam se dělalo všecko. Tam se dělaly sňatky“ (V. S. 1936).

Pro Bolevec bylo typické, že byl prorostlý rodinnými vazbami. Svého času měl Bolevec velmi bohaté statky a sedláci jednoduše nechtěli, aby se jejich majetek dostal do cizích rukou (J. Č. 1945). Jinými slovy, aby nebyl rozdroben, ale spíše posílen, takže se často bral například bratranec se sestřenicí. Tyto příbuzenské sňatky sebou nesly další zajímavost. Jelikož se zde objevovaly rodiny se stejným jménem a zhoršila se tak situace při orientaci v obci, místní obyvatelé si tak dané rodiny přejmenovali. Jako příklad slouží následující citace.

„Tady jste se nedomluvila. Tady, když přišel někdo do Bolevce, tak tady se jménem nikdo nedomluvil. [...] Škardů tady bylo asi čtyři nebo pět, jo. Jedny se jmenovali Šídlákojc, jedny se jmenovali Šídlojc, jo... [...] A šel, přišel sem někdo k nám do vsi a říká: ‘Prosím Vás, kdepak tady bydlí Bartovskejch?’ A já jsem říkal: ‘Který? Tady jsou troje.’ ‘No já nevím.’ ‘No právě, buď u Dolejšů, ty jsou tady dole nebo u Horejšů, ty jsou támhle nahoře“ (V. S. 1936).⁴⁰

V dnešní době bohužel žádná ze zmíněných hospod již neexistuje. V současnosti je možné na návsi najít nově vybudovanou

⁴⁰ Viz Přílohy – Tabulka 2 (seznam vžitých názvů statků).

Staroboleveckou hospůdku⁴¹ a také hostinec „U Myšáka“⁴², které jsou sice vybudovány jako stylizované vesnické krčmy, ale bohužel již nehrají tak velkou roli při utváření podoby prostoru Bolevce.

6 Interpretace výsledků výzkumu

Můj výzkum byl povahy historicko-antropologické, protože jsem se snažila zachytit přeměnu prostoru Bolevce do její současné podoby. Jak je zřejmé z předchozích kapitol analytické části mé diplomové práce, podoba současného Bolevce je diametrálně odlišná od podoby minulé. V této části čtenáři nabídnu shrnutí a interpretaci výsledků výzkumu v návaznosti na teorii, které byla věnována celá druhá kapitola.

V minulosti, konkrétněji v období před druhou světovou válkou, byl ráz prostoru Bolevce zcela nepochybně agrární. Jádrem obce dnes známé jako Bolevecká návěs bylo obydleno především místními sedláky, kteří vlastnili rozsáhlé polnosti v okolí lokality.

Místní rolníci mezi sebou navazovali kontakty, často docházelo k propojení jednotlivých rodin. V tomto případě lze mluvit o vzájemné pospolitosti, která odpovídá Tönniesově představě „Gemeinschaft“ (Tönnies 1887: 13–18). V tomto období se obyvatelé Bolevce navzájem dobře znali a sociální vazby mezi nimi byly založeny na příbuzenských svazcích. Vzájemná provázanost rodin byla důsledkem ekonomického smyšlení místních sedláků, kteří nechtěli dopustit rozdělení svého majetku. A právě sdílený způsob obživy a soužití v úzkém kontaktu motivovalo jedince ke vzájemné kooperaci, ať už se jednalo o taktické spojování rodin či kooperace v každodenním životě. Obecně řečeno, v tomto

⁴¹ *Starobolevecká hospůdka*. [online]. Dostupné z: <http://staroboleveckahospudka.cz/vitame-vas/>. (Staženo dne 07. 03. 2014).

⁴² *Hostinec „U Myšáka“*. [online]. Dostupné z: <http://www.pilsnerpubs.cz/hostince/u-mysaka.html>. (Staženo dne 07. 03. 2014).

období lze o Bolevci mluvit jako o specifické rezidenční jednotce, kde byl posilován vzájemný pocit sounáležitosti (Schmeidler 1997: 142). Tento pocit byl podporován také zakládáním hojného množství spolků, které měly často širokou členskou základnu, což Bolevec odlišovalo od ostatní obcí v okolí vyjma Plzně, které neměly tolik obyvatel. V tomto ohledu byl jedním z nejvýznačnějších spolků TJ Sokol Bolevec, který sdružoval největší počet místních obyvatel. Spolková činnost podporovala kulturní a společenský život v obci a posilovala místní identitu.

V obecné rovině řečeno, prostor obce byl pro místní obyvatelé malým mikrokosmem, ke kterému byl vztahován jejich život. Ve své podstatě lze věc shrnout, že v období před druhou světovou válkou bylo možné vyzorovat silný smysl náležení k prostoru (Butz – Eyles 1997: 2). Už v té době byla Bolevecká návěs prostorem tvůrčího společenského praktikování (Cresswell 2004: 39). Ve volném čase se jednotlivé skupiny obyvatel sdružovali v daných hospodských zařízeních, kde řešili problémy příslušících své skupině. Tato hospodská zařízení se stávala dějišti transakcí či plánování nejrůznějších společných akcí, což bylo typické hlavně pro spolky, které tou dobou měly také svá centra v jednotlivých hospodách. Budovy hospod se tak staly strategickými místy v prostoru, kde se řešily nejzásadnější otázky místní komunity. Jednalo se především o taktické uzavírání sňatků, domlouvání obchodních transakcí a plánování společných událostí v lokalitě. Jinými slovy řečeno, hospody byly místy setkávání místních obyvatel ve volném čase a veřejná prostranství sloužila ke konání hromadných akcí při významných příležitostech, jako bylo například tradiční stavění Májky. Na konci dvacátých a na začátku třicátých let převzaly částečně funkci komunitně významných míst Sokolovna a Lidový dům, kam se přesunula působnost místních spolků.

Obec se postupem času rozrůstala o další části (např. Zavadilka), kde byla struktura obyvatel rozdílná. Rozdílné socioekonomické rozvrstvení obyvatel (sedláci, zaměstnanci Škodových závodů, řemeslníci) se odráželo i ve vnitřním rozdělení obce. Navíc zvýšení počtu zaměstnanců v průmyslovém odvětví, což se v Plzni týkalo především zvýšení počtu zaměstnanců Škodových závodů⁴³, předznamenávalo nastupující urbanizaci, která se pak ve zkoumané lokalitě plně rozvinula po druhé světové válce. Docházelo tedy k prostorové reorganizaci společnosti (Musil 1977: 25) a na venkov se začaly přesouvat městské technologie i městský životní styl, což se v zásadě odrazilo ve skutečnosti, že rurální prostor Bolevce začal spojovat s plzeňským urbánním prostorem a vzniklo tak území podobné městskému/rurálnímu kontinuu (Enyedi 1996: 101). K tomuto přerodu začalo postupně docházet ve 30. letech a k jeho formálnímu stvrzení došlo již za druhé světové války a obec Bolevec byla tedy připojena k městu Plzeň, což odstartovalo zásadní sled změn, které prostor přivedly až do dnes známé podoby. Připojení obce mělo pro Plzeň značný význam, protože Bolevec byl v té době největší obcí vesnického typu v celém Československu, takže se zásadním způsobem rozšířila rozloha i rozmanitost městského prostoru. I když motivací pro připojení bylo více. Dle názorů mých respondentů hlavním důvodem byl fakt, že Bolevec nemohl zůstat samostatnou obcí z důvodu absence kostelní budovy (F. K. 1931). Je pravda, že to mohl být jeden z důvodů, ale rozhodně ne ten hlavní, který se týkal nové reorganizace obcí ve čtyřicátých letech především z ekonomických důvodů. Spekulace ohledně připojení mohou být různé, jisté však je, že od poloviny 40. let se rurální charakter oblasti začlenil do čistě urbánního prostoru města Plzně, přesto se osobní vztahy mezi obyvateli nikterak neodlišovaly od těch, které

⁴³ Počet zaměstnanců Škodových závodů se od 20. let 20. století rapidně zvyšoval. Pro srovnání v roce 1915 bylo v továrně zaměstnáno 10 388 zaměstnanců a v roce 1940 jich bylo již 48 100 (Jíša 1969: 122; 366).

byly navázány před připojením Bolevce k Plzni. V této době byl Bolevec více méně stále světem ve světě a místní udržovali rurální charakter území. Zde si může čtenář povšimnout jistého přežívání Tönniesova konceptu pospolitosti „Gemeinschaft“ v nově nastolené společnosti „Gesellschaft“, i když se předpokládalo, že přerod z vesnice na město proběhne v zásadě přirozeně po postupném přebírání tzv. městských hodnot (Tönnies 1887). V tomto smyslu si zde lze povšimnout přístupu, který představil Musil (1967), když hovořil o kontinuálním přerodu z města na vesnici. Rurální prostor Bolevce v té době nemohl jedním krokem změnit svůj charakter na charakter urbánní. Z analytického hlediska je zde možno v tomto období hovořit o internalizaci vesnice do urbánního prostoru města Plzně z hlediska územního členění, avšak nikoli o internalizaci urbánních hodnot místními obyvateli.

Dalším zlomovým obdobím byla 50. léta, která značně narušila místní komunitu. Ve své podstatě byla vybudováním místního JZD ovlivněna jedna z významných skupin obyvatelstva. Sedláci museli podstoupit své statky a polnosti místnímu družstvu, čímž v zásadě přišli o své majetky. Založení JZD bylo prvním krůčkem k úplnému rozvoji socialistického urbanismu v oblasti a tedy k další strukturální přeměně zkoumaného prostoru (Musil 1977: 30). V reakci na bytovou krizi začala výstavba Severního města, tedy výstavba, která měla za následek více méně zdevastování pozůstatků rurálního charakteru oblasti, protože právě místní pole posloužila jako parcely pro nově vzniklé panelové domy.

Nejvýznamnější selské statky měly ustoupit moderní městské výstavbě, což v přeneseném slova smyslu znamenalo jakýsi souboj mezi vesnicí a městem. Naštěstí tento souboj alespoň částečně vyhrála vesnice, neboť po táhlých řízeních a jednáních byla zachována alespoň historická část Bolevce dodnes známá jako Bolevecká náves. Přístupy k zachování prostoru v sobě skrývají nejen boj o udržení místní identity, ale také boj o potvrzení

dichotomie my versus oni. Bolevecká náves se tak stala prostorem, kde docházelo ke konstruování těch druhých (Cresswell 2004: 39), jimiž byli v tomto případě budoucí obyvatelé panelových domů. Aktivisté orodující za zachování návsi se odvolávali na historický, ale i kulturní význam prostoru. Jinými slovy si uvědomovali, že prostor Bolevce, jehož kořeny sahají až do středověkých dob, má svůj historický význam, který by neměli místní úředníci rozhodující o osudu prostor opomíjet. Ti radikálnější ve sporech o osud obce viděli i osobní boj o místo svého původu, svého rodiště, kterého se nechtěli jednoduše vzdát. Odvolávání se na hodnotu staveb i hodnotu tradic, jejichž nositelé byli místní obyvatelé, potvrdilo tezi Massey, že prostor (v tomto případě prostor návsi) je výplodem vzájemných vztahů, sociálního a materiálního (Sarre – Jehlička 2007: 348). Tento smysl náležení k prostoru nebyl ale sdílen globálně v celém prostoru. Objevovali se i jedinci, kteří spíše z ekonomického a praktického hlediska rádi opustili své domovy, které nahradili pohodlnějším bydlením v panelovém domě a svůj smysl náležení potlačili. Obecně řečeno, není se čemu divit. Většinou se totiž jednalo o starousedlíky v důchodovém věku, kteří neměli finanční prostředky na rekonstrukci svých starých domů, a tak nabídnutou pomocnou ruku ve smyslu výměny starého domu za nový byt uvítali. V tomto ohledu se ukázalo, že smysl náležení k určitému místu, o kterém pojednává Eyles (1997) je vyjednávaný a situační (Cresswell 2004: 39). Jinými slovy k řešení situace přistoupili spíše pragmaticky a hájili vlastní zájmy.

Již v této fázi začala být Bolevecká náves klíčovým prostorem v nově vznikajícím sídlišti a její význam pro místní starousedlíky stoupal. Ovšem vrátím-li se k výše zmiňovaným kontrastům město versus vesnice, musí zde zmínit zajímavý poznatek, kterým jsem zjistila během svého výzkumu. Po přeměně boleveckého rurálního prostoru na prostor urbánní nedošlo k předpokládanému vymezení původního obyvatelstva vůči obyvatelstvu novému, čistě

městskému, které obývalo nově postavené panelové domy. I když byl ráz prostoru zkoumané lokality vizuálně zvnějšku zásadně změněn, vývoj uvnitř lokality reagoval na nový prostor specifickým způsobem. Obecně řečeno v návaznosti na přetrvávající existenci značného množství spolků v polovině 70. let byl příliv nových obyvatel a zvýšení hustoty osídlení přijímán velmi pozitivně. Původní obyvatelé nedělali rozdíl mezi sebou a nově přistěhovalými obyvateli paneláků, neboť uvítali rozšíření členské základny daných spolků a zvýšení proslulosti místních společenských akcí, které díky vysoké účasti způsobené právě přílivem nových obyvatel získaly určitou prestiž. Dle výpovědi jedné z mých informátorek (D. K. 1933), která byla cvičitelkou TJ Sokol, nešlo v této sportovní organizaci o stranickou příslušnost, ale hlavně o sportovní vyžití. Ona osobně nebyla nikdy nucena ke vstupu do strany, aby mohla dále v Sokole působit.

Samozřejmě, při eskalaci sporů o zbourání návsi byla využívána identifikace jedinců s prostorem, ale jak už bylo řečeno, využito toho bylo především situačně. Osobně si to vysvětluji tak, že se lidé v tomto období neidentifikovali přímo s celým prostorem obce, ale spíše s výše zmíněnými komunitně významnými místy jako byla Sokolovna a Lidový dům či Prokopávka, protože okolo nich se doslova točil celý společenský a kulturní život v obci.

Zlomem pro zkoumanou lokalitu bylo založení Sdružení boleveckých rodáků, kteří se jali obnovy boleveckých tradic. Z analytického hlediska lze vysvětlit vznik tohoto společenství na základě vztahu mezi historií a pamětí, respektive přechodu mezi pamětí a historií. V obecné rovině je historie něčím, co již není žité, jsou to jen milníky v minulosti, které ukazují směr jednotlivých událostí a paměť je něčím osobním, vztahujícím se ke konkrétnu (Nora 2010: 42). Často pak dochází k přerodu z paměti na historii, čímž umírají aktuální osobní vzpomínky jedinců. A právě blízkost tohoto zlomu staví každé společenství před možnost volby. Pro své

udržení musí nutně podstoupit redefinici a přehodnocení své identity na základě ožívání vlastních dějin (Nora 2010: 50). Bolevecká návěs se tak jednoznačně stala místem paměti, ke kterému se společenství odvolávalo. Zde se hodí zopakovat citaci Pierra Nory, protože nejlépe vystihuje tuto situaci: *„Místa paměti se rodí a žijí ze stesku po spontánní paměti, z vědomí, že je třeba vytvářet archivy, zavádět výročí, pořádat oslavy...“* (Nora 2010: 46–47). Tato veskrze implicitní motivace nejspíše stála u zrodu společenství, které v dnešní době významným způsobem ovlivňuje zkoumanou lokalitu.

Sdružení boleveckých rodáků tak z Bolevecké návěsi vytvořilo místo paměti, protože se snažili a stále snaží navázat na zaniklou tradici, která zde existovala a zachytit ji pro další generace (Nora 2010: 46–47). Otázkou ale zůstává, zda je možné toto sdružení považovat za komunitu. Dle Anthonyho Cohena je komunita *„skupina lidí, kteří mají něco společného, a kteří se odlišují významným způsobem od členů jiných skupin“* (Cohen 2001: 12). Z této definice vyplývá, že Sdružení boleveckých rodáků lze považovat za komunitu. Jedná se o skupinu lidí, jejichž společným cílem je obnova kulturního života a rehabilitace historického prostoru Bolevecké návěsi a odlišují se od ostatních skupin tím, že členy mohou být jen místní rodáci. Jenže z legislativního hlediska se jedná o občanské sdružení, respektive dle nového Občanského zákoníku zapsaný spolek, který naplňuje své cíle určené ve stanovách. Sdružení má svou vnitřní hierarchii a spojuje je především společný zájem o obnovu tradic. Z těchto důvodů bych samotné občanské sdružení komunitou nenazývala, ovšem za komunitu v tomto případě považuji lidi, kteří se otevřeně hlásí k tomuto sdružení a účastní se akcí, které sdružení pořádá doslova ve jménu znovuoobnovení bolevecké identity.

Dle informací z roku 2001 na území Bolevce žilo 35 855 obyvatel (Český statistický úřad 2006: 303). Když toto číslo dám

do kontrastu k počtu zapsaných členů sdružení (320 osob), existuje zde na první pohled zřejmý nepoměr. Ovšem z počtů účastníků, které stoupají k tisícům, na kulturních akcích konajících se na Bolevecké návsi (například Bolevecké slavnosti), je zřejmé, že činnost spolku přitahuje pozornost obyvatel okolního sídliště. Z čehož vyplývá, že jejich snaha za obnovu místních tradic má pozitivní odezvu, což dokládá i úzká spolupráce s dalšími sdruženími v okolí (TOTEM, CEDR), která participují na jednotlivých akcích.

Dalším klíčovým aspektem je symbolická rovina, která je u tohoto společenství zřejmá. Jak už bylo několikrát řečeno, sdružení se odvolává k prostoru Bolevecké návsi, kde vyzdvihuje význam především budovy selského statku „U Matoušů“, který se stal jakousi vlajkovou lodí celého sdružení, protože jeho obnovením získají prostor svého působiště, takže budou moci svou činnost ukotvit přímo na návsi, která je pro ně tak klíčová. Ve smyslu obnovy tradic byl také na místní základní škole založen soubor lidových tanců „Boleváček“, který v místních krojích předvádí tradiční folklórní tance zdejšího kraje. Tento projev lidové kultury lze považovat dle mého názoru za folklorismus, protože zde dochází k obnově tanců, jejichž tradice se již dávno vytratila.

Ovšem je nutné mimo jiné zdůraznit, že místní rodáci jsou jednoznačně nositeli lokální paměti, v Assmannově slova smyslu se jedná o *paměť generační* nebo také *komunikativní*, která je právě vztahována k určité skupině, ale současně zaniká se svými nositeli (Assmann 2001: 48). V této souvislosti hovoří Halbwachs o kolektivní paměti a právě podmínkou kolektivity musí jedinci sdílet informace a udržovat je v komunikaci, jinak zaniknou (Halbwachs 2009: 51). Důležité je ukotvení paměti v prostoru, kterým je v případě mnou zkoumané lokality Bolevecká náves. O které se informátoři vyjadřovali jako o klíčovém prostoru.

Zde je možné vidět podobnost s třemi dimenzemi prostorou, které určil Agnew (Butz – Eyles 1997: 3). Jako první dimenzi určil umístění či polohu lokality, které se vztahuje k dopadu širšího světa na dané místo. Při aplikaci tohoto pohledu na zkoumanou lokalitu je zřejmé, že se jedná v tomto případě o vlivu sídlištního prostoru na prostor návsi. Z výpovědí informátorů vyplynulo, že obyvatelé ze sídliště pomáhají při obnově a udržování tradic především svou účastí na jednotlivých akcích. Jinými slovy lze říci, že náves potřebuje obyvatele sídliště, protože jen jejich zájmem se může prostor udržet. Druhou dimenzí je lokalita/ dějiště, kde mají být ve své podstatě utvářeny sociální vztahy. V tomto ohledu se dá hovořit o využívání prostoru návsi k připomenutí jejího významu prostřednictvím jednotlivých událostí, které lákají jedince se sem vracet a navazovat další kontakty s prostorem. Poslední dimenzí je pak smysl místa, tedy osobní přivlastnění prostoru, které dle mého názoru přísluší jen pamětníkům či přímým obyvatelům Bolevecké návsi, neboť jejich vztah je zakořeněn v domech, v jejichž zdech je vepsána minulost jejich rodin (Halbwachs 2009: 192).

Avšak budoucnost, respektive udržitelnost tradice je v současné době nejistá nebo to alespoň vyplynulo z výpovědí mých informátorů. Jedním z impulsů k pochybnostem bylo odstoupení současného starosty Sdružení boleveckých rodáků, který byl hlavní osobností spolku, a organizace akcí byla jeho zásluhou.

Obecně se ale informátoři obávají, že se nenajdou pokračovatelé, kteří by tradici dále udržovali při životě. Opět se zde vrátím k Assmannovi (2001) a Halbwachsovi (2009), protože zde panuje názor, že paměť místa zanikne s jejich pamětníky. Jinými slovy, až nebudou členové Sdružení boleveckých rodáků, význam Bolevecké návsi bude muset být předefinován. Pokud se najdou dobrovolníci, kteří budou pokračovat v znovuobnovené tradici, může mít prostor stále významné postavení v rámci lokality, ale jak bylo pojednáváno výše, paměť místa pozbyde své platnosti, protože zde nebude

nikdo, kdo by měl k místu takový vztah jako místní rodáci a tradice bude uměle udržována dál.

7 Závěr

Předmětem této diplomové práce byla Bolevecká návěs jako specifický prostor na rozhraní urbánního a rurálního prostoru. Práce byla strukturována do několika kapitol, které se postupně věnovaly teorii, metodologii a analýze získaných dat. V teoretické části byla čtenáři nabídnuta celá řada východisek, ze kterých vycházel můj výzkum. Zaměřovala jsem se především na otázky urbanismu, socialistické urbanizace, identity a paměťového významu lokality. Východiska pak byla aplikována na výsledky výzkumu v části zaměřené na jejich interpretaci.

Výzkum byl proveden v několika fázích a bylo využito kombinace různých metod, přičemž výzkum měl kvalitativní charakter. V prvních fázích byl proveden průzkum archivních materiálů týkajících se zkoumané oblasti. Hlavním účelem bylo získání dalších zdrojů jako doplnění informací z dostupných publikací o Bolevci. Data získané z této části výzkumu mi pak posloužila jako podklad pro sepsání historického přehledu o zkoumané lokalitě. Navíc archivní data byla velmi přínosná při mapování spolkové činnosti na území Bolevce.

Při samotném kvalitativním výzkumu jsem provedla dvě zúčastněná pozorování a 10 narativních rozhovorů s vybranými informátory. Data získaná z výzkumu jsem v analytické části mé práce propojila informace z oficiálních dokumentů věnovaných historii Bolevce, čímž bylo dosaženo propojení strohých historických informací s autentickými vzpomínkami informátorů. Historický přehled tak získal jiný, subjektivnější rozměr. Získané informace jsem pak zanalyzovala v části zaměřené na interpretaci výsledků, kde došlo k proklamovanému propojení teorie s empirickými daty. Jako velmi přínosnou považuji část věnovanou vyjednávání o urbanistické podobě Bolevecké návsi, protože není v žádném

oficiálně vydaném dokumentu zohledněna, případně podrobněji popsána.

Z mého výzkumu dále vyplynulo, že identifikace místních obyvatel s obývaným prostorem byla v minulosti především vyjednávánou a situační. Jinými slovy byla využívána jen pro určité účely a jen některými obyvateli, kteří místo boje za zachování historické obce pragmaticky vyměnili své staré domy za nové panelové byty. K předpokládanému prosazování dichotomie my vs. oni, rozuměno původní obyvatelé Bolevce vs. noví obyvatelé sídliště, docházelo především v případě výše zmíněného snažení zaměřeného proti demolici historického jádra obce Bolevec, tedy Bolevecké návsi. V současné době tato dichotomie splývá, respektive lépe řečeno, obyvatelé a činovníci na území Bolevecké návsi okolní obyvatelé potřebují, protože díky nim mohou obnovovat místní tradice, pro které čistě a jednoduše potřebují lidi, které to zajímá.

Nutné je vrátit se ještě trochu dále do historie. Na území obce v minulosti působilo značné množství spolků, které pěstovaly v obci pestrý společenský a kulturní život. Informátoři se ve svých vzpomínkách upínali především na komunitně významná místa, jako byla Sokolovna, Lidový dům nebo místní hospodská zařízení, spíše než na samotný prostor obce. Spolková činnost pro ně byla základem všeho, proto je ve velké míře negativně neovlivnilo vybudování sídlištního komplexu, ba naopak, byli vděční za rozšíření členské základny svých spolků, což je z antropologického hlediska zajímavý poznatek, protože výzkumník by čekal, že se místní obyvatelé budou značně vůči novým vesměs urbánním obyvatelům nějakým způsobem vymezovat.

Situace se diametrálně proměnila se změnou politického režimu na přelomu osmdesátých a devadesátých let. Spolková činnost více méně zanikla a místní lidé se neměli, k čemu odvolávat. O jakési obnově místních tradic se v současné době pokouší Sdružení

boleveckých rodáků, jehož členové se úzce identifikují s prostorem Bolevecké návsi a považují ho pro svou činnost za klíčový. Zde je možno vysledovat strukturální přeměnu přístupu místních obyvatel za účelem zachování zanikajícího rurální identity, kdy z Bolevecké návsi vytvořili místo paměti. Otázkou pak zůstává, do jaké míry a jakou dobu je tato obnova tradic udržitelná a bohužel k tomu skepticky přistupují i někteří místní pamětníci.

Mám-li shrnout veškeré získané poznatky, musím uznat, že se mi nepotvrdil můj předpoklad, že v prostoru dochází k jasnému vymezování obyvatel návsi vůči obyvatelům sídliště se zaměřením a vizuální kontrast urbánní vs. rurální. Ve skutečnosti je možné hovořit o částečném splývání těchto kategorií, s tím rozdílem, že původní obyvatelé vytvořili seskupení boleveckých rodáků, prostřednictvím něhož zprostředkovávají původní kulturní a společenské události, které zde byly slaveny v minulosti. Zároveň bych ale na tomto místě ráda vyzdvihla potvrzení konceptu místa paměti od Pierra Nory, jehož platnost byla v mém výzkumu potvrzena. Takže lze celou problematiku shrnout tak, že Bolevecká návěs může být uváděna jako příklad místa paměti.

Přístupů k výzkumu Bolevce může být několik. Dle mého názoru je zde ještě mnoho podnětů k prozkoumání z hlediska antropologie a jí příbuzných disciplín. Námětem může být například příbuzenská propojenost lokality a její dopad na prostor v minulosti, tedy téma odpovídající spíše historické antropologii či mikrohistorii. Zajímavým námětem například pro vizuální antropologii pak mohou být obnovené tradice a slavnosti a role folkloru ve vztahu k nim.

8 Resumé

Bolevec was the largest village in Czechoslovakia with developed agricultural production. The village was incorporated into the closest city of Pilsen in the 40's of the 20th century. The appearance of the place was transformed after the changes in the city planning had taken place in the 70's and 80's of the 20th century. The former village has almost disappeared due to the construction of housing estates in its neighbourhood. But the central part of Bolevec which is called Village square of Bolevec remained. The Village square of Bolevec is the subject of this thesis.

The purpose of this thesis is to describe the history of Bolevec in the context of local inhabitants' memories which are compared with official archival documents. The aim is to observe the forming of local collective identity with respect to the transformation of local urbanism. In other words it deals with the transformation from rural to urban space and the question how the local people were influenced by these changes.

The theoretical part deals primarily with findings of anthropology and sociology. There are discussed concepts such as urbanism, urbanization, dichotomy between rural and urban space, memory and identity in the relation to the space and community in this part. These concepts are applied to my research findings in the part dealing with the interpretation of my own research.

My thesis is based on a qualitative research which is composed of narrative interviews with ten informants and two participant observations. These qualitative data were supplemented with the data gained during the archival research. The methodology of my research and the main research questions are described in the second part of the thesis. The results are discussed in the next parts. These parts focus on the synthesis of archival

and empirical data concerning history of the locality and as well as answering the questions about the transformation of space perception and its reflection. It demonstrates how identity of local people changed during that time with regard to memory and history related to the area of Bolevec.

9 Použitá literatura a prameny

9.1 Literatura

Agnew, John. 1987. *Place and Politics: The Geographical Mediation of State and Society*. Boston: Allen & Unwin.

Andrusz, Gregory. 1996. Structural Change and Boundary Instability. In: Andrusz, Gregory D., Michael Harloe, a Ivan Szelényi, ed. 1996. *Cities After Socialism: Urban and Regional Change and Conflict in Post-Socialist Societies*. Oxford: Blackwell.

Aristoteles. 1939. *Politika*. Praha: J. Laichter.

Assmann, Jan. 2001. *Kultura a paměť: písmo, vzpomínka a politická identita v rozvinutých kulturách starověku*. Praha: Prostor.

Bernard, Russel. 2006. *Research Methods in Anthropology: Qualitative and Quantitative Approaches*. Oxford: AltaMira Press.

Bělohlávek, Miloslav. 1997. *Plzeňská předměstí*. Plzeň: Nava.

Brubaker, Rogers. 2004. *Ethnicity without groups*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.

Butz, David – Eyles, John. 1997. *Reconceptualizing Senses of Place: Social Relations, Ideology and Ecology*. In: *Geografiska Annaler, Series B, Human Geography*. Vol. 79, No. 1, pp. 1-25.

Cerulo, A. Karen. 1997. *Identity Construction: New Issues, New Directions*. In: *Annual Review of Sociology*, Vol. 23, pp. 385-409.

Cohen, Anthony. 2001. *The Symbolic Construction of Community*. London and New York: Routledge.

Cresswell, Tim. 2004. *Place: A Short Introduction*. Malden: Blackwell Publishing.

Čechura, Jaroslav. 2012. *Bolevec 630 let*. Plzeň: Sdružení boleveckých rodáků.

Čechura, Jaroslav – Foud, Karel. 2009. *Zemědělská usedlost „U Matoušů“ č. p. 1 v Plzni v Bolevci*. Plzeň: Sdružení boleveckých rodáků.

Česká statistický úřad. 2006. *Historický lexikon obcí České republiky 1869–2005*. Praha: ČSÚ.

Durkheim, Emile. 2004. *Společenská dělba práce*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.

Enyedi, György. 1996. Urbanization under Socialism. In: Andrusz, Gregory D., Michael Harloe, a Ivan Szelényi, ed. 1996. *Cities After Socialism: Urban and Regional Change and Conflict in Post-Socialist Societies*. Oxford: Blackwell.

Foud, Karel – Karel, Tomáš. 2004. *Vesnické památkové rezervace a zóny, krajinné památkové zóny v Plzeňském kraji*. Plzeň: Plzeňský kraj.

Gloser, Hynek. 2000. *Bolevecká náves: novodobá historie zachování a úprav v letech 1974 – 1989*. Plzeň: Sdružení boleveckých rodáků.

Gloser, Hynek. 1978a. Bolevecká náves – 3. část dokumentace: Úkolová akce pro mladé architekty pro rok 1978. In: Gloser, Hynek. 2000. *Bolevecká náves: novodobá historie zachování a úprav v letech 1974 – 1989*. Plzeň: Sdružení boleveckých rodáků.

Gloser, Hynek. 1978b. Bolevecká náves – 3. část dokumentace: Návrh pro článek do časopisu. In: Gloser, Hynek. 2000. *Bolevecká náves: novodobá historie zachování a úprav v letech 1974 – 1989*. Plzeň: Sdružení boleveckých rodáků.

- Halbwachs, Maurice. 2009. *Kolektivní paměť*. Praha: Sociologické nakladatelství
- Hendl, Jan. 2005. *Kvalitativní výzkum*. Praha: Portál.
- Hrůza, Jiří. 1996. *Vývoj urbanismu II*. Praha: Vydavatelství ČVUT.
- Janeček, Miloslav. 1983. *Vzorná tělovýchovná jednota Sokol Bolevec 1913–1983*. Plzeň: STRÁŽ.
- Janeček, Miloslav. 1988. *TJ Sokol Plzeň-Bolevec: Sport a tělovýchova 1913–1988*. Plzeň: STRÁŽ.
- Janeček, Miloslav. 2001. *Bolevec a okolí*. Plzeň: Starý most.
- Jenkins, Richard. 2008. *Social Identity*. London and New York: Routledge.
- Jiša, Václav. 1969. *Škodovy závody 1889–1965*. Praha: Práce.
- Lefebvre, Henri. 2003. *The Urban Revolution*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Maine, Henry. 1986. *Ancient Law*. Tusson: University of Arizona Press.
- Massey, Doreen. 2005. *For space*. London: Sage.
- Miller, Byron. 1992. *Collective Action and Rational Choice: Place, Community, and the Limits to Individual Self-Interest*. In: *Economic Geography*, Vol. 68, No. 1, pp. 22-42.
- Musil, Jiří. 1977. *Urbanizace v socialistických zemích*. Nakladatelství Svoboda.
- Musil, Jiří. 2001. *Vývoj a plánování měst ve střední Evropě v období komunistických režimů*. In: *Sociologický časopis* Vol. 37 (3/2001), pp. 275-296.

Musil, Jiří. 2002. Urbanizace českých zemí a socialismus. In: Horská, Pavla – Maur, Eduard – Musil, Jiří. 2002. *Zrod velkoměsta*. Praha – Litomyšl: Paseka.

Nora, Pierre. 2010. „Mezi pamětí a historií: problematika míst". S. 39–64 in *Cahiers du CEFRES. N° 10, Antologie francouzských společenských věd: Město*.

Paasi, Anssi. 2009. *The resurgence of the ‚Region‘ and ‚Regional Identity‘: theoretical perspectives and empirical observations on regional dynamics in Europe*. In: *Review of International Studies*. Vol. 35, pp. 121-146.

Pargač, Jan. 1981. Význam místních společenských organizací v kulturním životě vesnice. In: Frolec, Václav. 1981. *Socializace vesnice a proměny lidové kultury*. Uherské Hradiště: Slováké muzeum.

Pred, Allan. 1984. *Place as Historically Contingent Process: Structuration and the Time-Geography of Becoming Places*. In: *Annals of the Association of American Geographers*. Vol. 74, No. 2, pp. 279-297.

Sarre, Philip – Jehlička, Petr. 2007. *Environmental movements in space-time: the Czech and Slovak republics from Stalinism to post-socialism*. In: *Transactions of the Institute of British Geographers, New Series*. Vol. 32, No. 3, pp. 346-362.

Sdružení boleveckých rodáků. 2001. *Almanach 100. výročí založení Sboru dobrovolných hasičů v Bolevci*. Plzeň: Sdružení boleveckých rodáků

Sdružení Boleveckých rodáků. 2007. *Od starého Bolevce k městskému obvodu Plzeň 1*. Plzeň: Sdružení boleveckých rodáků.

Seamon, David. 1979. *A Geography of the Lifeworld: Movement, Rest, and Encounter*. New York: St. Martin's Press.

Schmeidler, Karel. 1997. *Sociologie v architektonické a urbanistické tvorbě*. Brno: Nakladatelství Brno.

Smith, David M. 1996. The Socialist City. In: Andrusz, Gregory D., Michael Harloe, a Ivan Szelényi, ed. 1996. *Cities After Socialism: Urban and Regional Change and Conflict in Post-Socialist Societies*. Oxford: Blackwell.

Souček, Jan. 1981. Odras procesu urbanizace venkova v urbanizaci obcí Strážnicka. In: Frolec, Václav. 1981. *Socializace vesnice a proměny lidové kultury*. Uherské Hradiště: Slováké muzeum.

Tönnies, Ferdinand. 1887. *Gemeinschaft und Gesselschaft*. Leipzig: Fues's Verlag (R.Reisland).

Tuan, Yi-Fu. 1991. *A View of Geography*. In: *Geographical Review*, Vol. 81, No. 1, pp. 99–107.

Valenta, Václav. 1999. *Vzpomínky na zemědělské družstvo Bolevec*.

Výbor FO SSC Bolevec. 2011. *Bolevec – kopaná 1921–2011*. Plzeň: Výbor FO SSC Bolevec.

Výzkumný ústav výstavby a architektury (VÚVA). 1988. *Poslání a směry dalšího rozvoje socialistické architektury a urbanismu v ČSR (Usnesení Vlády ČSR č. 333/1982)*. Praha: VÚVA.

Wirth, Louis. 1938. *Urbanism as a Way of Life*. In: *The American Journal of Sociology*. Vol. 44, No.1, pp.1-24.

9.2 Prameny

9.2.1 Elektronické zdroje

Bolevecké slavnosti 2012. [online]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=wWS4jk6wdCw> . (Staženo dne 28. 02. 2014).

Centrum dětí a rodičů Plzeň. [online]. Dostupné z: <http://www.cedrplzen.cz/> (Staženo dne 03. 03. 2014).

Čerba, Otakar. 2004. *Teorie centrálních míst.* In: Databázové systémy GIS, ZČU (FAV – Katedra matematiky) [online]. Dostupné z: <http://gis.zcu.cz/studium/dbg2/Materialy/html/index.html> (Staženo dne 01. 03. 2014).

Členové výboru Sdružení boleveckých rodáků. [online]. Dostupné z: <http://www.sdruzeniboleveckychrodaku.cz/clenove-sdruzeni/>. (Staženo dne 03. 03. 2014).

Divadelní spolek Jezírko. [online]. Dostupné z: <http://www.jezirko.info/> (Staženo dne 04. 03. 2014)

Evangelická církev metodistická. [online]. Dostupné z: <http://www.umc.cz/farnosti/plzen-1-lochotin/>. (Staženo dne 13. 03. 2014).

Frey, William – Zimmer, Zachary. 2001. *Defining the City.* In: Paddison, Ronan (ed.). 2001. *Handbook of Urban Studies.* London: Sage Publications.[online]. Dostupné z: http://www.frey-demographer.org/reports/R-2001-1_DefiningCity.pdf. (Staženo dne 09. 04. 2014).

Frýda, Pavel. 2010. *Plzeň-Císařský sál - Z historie Lochotínských lázní a Císařského sálu.* [online]. Dostupné z: <http://www.zanikleobce.cz/index.php?detail=1454011>. (Staženo dne 04. 02. 2014).

Historie Škodovy závody. [online]. Dostupné z: <http://www.skoda.cz/cs/o-spolecnosti/historie/>. (Staženo dne 03. 01. 2014).

Hostinec „U Myšáka“. [online]. Dostupné z: <http://www.pilsnerpubs.cz/hostince/u-mysaka.html>. (Staženo dne 07. 03. 2014).

Informace o změně právní úpravy sdružovacího práva. [online]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/informace-o-zmene-pravni-upravy-sdruzovaciho-prava-od-1-ledna-2014.aspx>. (Staženo dne 12. 03. 2014).

Kalendář kulturních akcí Sdružení boleveckých rodáků. [online]. Dostupné z: <http://www.sdruzeniboleveckychrodaku.cz/kalendar-akci-sbr-2014/>. (Staženo dne 03. 03. 2014).

Letecký snímek lokality z let 1947–1962. [online]. Dostupné z: <http://mapy.kr-plzensky.cz/gis/ortofoto1947/>. (Staženo dne 10. 04. 2014).

Letecký snímek lokality v roce 2011. [online]. Dostupné z: <http://mapy.kr-plzensky.cz/gis/ortofoto1947/>. (Staženo dne 10. 04. 2014).

Mapa Bolevecká náves. 2011. [online]. Dostupné z: http://www.mapy.cz/#!d=pubt_15204455_1&x=13.377815&y=49.777652&z=15&t=s&l=15. (Staženo dne 10. 04. 2014).

Oxfordský slovník. [online]. Dostupné z: <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/identity?q=identity>. (Staženo dne 20. 12. 2013).

Sankot, Jiří. 2012. *Život na hranici 1938-1945.* [online] Dostupné z: <http://sanki.webgarden.cz/rozcestnik/z-meho-regionu/pribehy-z-regionu-1938-1945>. (Staženo dne 10. 04. 2014).

Sdružení dobrovolných hasičů Plzeň Bolevec. [online]. Dostupné z: <http://www.sdhbolevec.cz/>. (Staženo dne 03. 03. 2014).

Selský dvůr „U Matoušů“. [online]. Dostupné z: <http://www.usedlost-bolevec.cz/novinky/>. (Staženo dne 03. 03. 2014).

Severní předměstí. 2013. [online]. Dostupné z: <http://sgi.nahlizenidokn.cuzk.cz/marushka/default.aspx?themeid=3&&MarQueryId=6D2BCEB5&MarQParamCount=1&MarWindowName=Marushka&MarQParam0=722120>. (Staženo dne 10. 04. 2014)

Soptíci. [online]. Dostupné z: <http://www.sdhbolevec.cz/index.php/2011-07-26-11-56-28/soptici-24ms>. (Staženo dne 11. 03. 2014).

Sportovní areál Bolevec. [online]. Dostupné z: <http://bolevec.eu>. (Staženo dne 12. 03. 2014).

Starobolevecká hospůdka. [online]. Dostupné z: <http://staroboleveckahospudka.cz/vitame-vas/>. (Staženo dne 07. 03. 2014).

Totem-RDC. [online]. Dostupné z: <http://www.totem-rdc.cz/>. (Staženo dne 03. 03. 2014).

Zákon o jednotných zemědělských družstvech č.69/1949 Sb. [online]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=69&r=1949> (Staženo dne 26. 02. 2014).

Zákon o JZD. [online]. Dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/cs/zakon-o-jzd> (Staženo dne 26. 02. 2014).

Zákon o státní památkové péči č.20/1987 Sb. [online]. Dostupné z: <http://www.npu.cz/zakon-o-statni-pamatkove-peci/>. (Staženo dne 12. 03. 2014).

Změna názvu zastávek v Plzni. [online]. Dostupné z: <http://www.pmdp.cz/Files/pmdp/obr/20131017-zmenazastavek-www.pdf>. (Staženo dne 13. 03. 2014).

9.2.2 Archivní prameny

Archiv města Plzně: Kronika OÚ Bolevec 1850–1942; XIII/1a (33281)

Archiv města Plzně: OÚ Bolevec 1850–1942; XIII/1a

Archiv města Plzně: Úvodník OÚ Bolevec 1850–1942; XIII/1a

Archiv města Plzně: OÚ Bolevec 1850–1942. Stavebně-historický průzkum. XIII/1a.

Archiv města Plzně: Úvodník ONV Bolevec 1945–1965; XIII/1c

Archiv města Plzně: NV Plzeň Spolkové oddělení I/13, 18/99/110

Archiv města Plzně: NV Plzeň Spolkové oddělení I/13, 26/144/150

Archiv města Plzně: NV Plzeň Spolkové oddělení I/13, 39/242/254

Archiv města Plzně: NV Plzeň Spolkové oddělení I/13, 39/245/257

Archiv města Plzně: NV Plzeň Spolkové oddělení I/13, 42/259/271

Archiv města Plzně: NV Plzeň Spolkové oddělení I/13, 56 360/378

Archiv města Plzně: NV Plzeň Spolkové oddělení I/13, 66/470/492

Archiv města Plzně: NV Plzeň Spolkové oddělení I/13, 104/1450/15B/14

Archiv města Plzně: NV Plzeň Spolkové oddělení I/13, 115/1689/15N/3

Archiv Sdružení boleveckých rodáků.

10 Seznam příloh

Obrazové přílohy

- 1 Současná mapa umístění lokality z roku 2011.
- 2 Mapa lokality v širším měřítku.
- 3 Historická mapa Bolevce z roku 1926.
- 4 Letecký snímek lokality z let 1947–1962.
- 5 Letecký snímek lokality v roce 2011.
- 6 Plán na přestavbu Bolevce „SATA“ 1981.
- 7 Výstavba Severního města 1982.
- 8 Schématický mapa vesnické památkové zóny Bolevec (2004).
- 9 Bolevecká náves v roce 1928.
- 10 Statek „U Dolejšů“ 1928.
- 11 Obecní kovárna Martina Peška z roku 1974.
- 12 Hostinec „Na Vršíčku“ u pana Pitlíka.
- 13 Konec existence JZD Bolevec 1976.
- 14 Statek „U Matoušů“ v roce 1960.
- 15 Barbora Raisová – obyvatelka statku „U Matoušů“.
- 16 Zemědělská činnosti v Bolevci v první polovině 20. století.
- 17 Dožínky v roce 1920.
- 18 Demolice v nynější Ledecké ulici (dříve Tyršova) v 70. letech 20. století.

- 19 Lidový dům v roce 1960.
- 20 Pozvánka na rozlučkovou akci s Lidovým domem před jeho demolicí (1976).
- 21 Obytné domy na Bolevecké návsi.
- 22 Obytné domy na Bolevecké návsi.
- 23 Obytné domy na Bolevecké návsi, v pozadí panelový dům.
- 24 Obytné domy na Bolevecké návsi, v pozadí panelový dům.
- 25 Hasičárna SDH Bolevec.
- 26 Sušící věž SDH Bolevec.
- 27 Statek „U Matoušů“.
- 28 Sokol Bolevec.
- 29 Müllerova hudba v roce 1933.
- 30 Divadelní odbor Občanské besedy v roce 1927.
- 31 Okresní slet v roce 1926.
- 32 Bolevečtí házenkáři společně s členy oddílu Starého Plzně v roce 1973.
- 33 Mužstvo hráčů kopané při mistrovském zápase v Domažlicích v roce 1931.
- 34 První setkání boleveckých rodáků 1997.
- 35 Setkání boleveckých rodáků 2007.
- 36 Plán kulturních akcí Sdružení boleveckých rodáků pro rok 2014.
- 37 Pozvánka na požehnání nové pozlacené sošky Madony na Pechátovských božích mukách 2012.

- 38 Pozvánka k nově upravené studánce Petrovka v roce 2013.
- 39 Pozvánka na rozsvěcování vánočního stromku na Bolevecké návsi 2013.
- 40 Odhalení pítka pro ptáky v rámci akce „Udělej dobrý skutek“ 2014.
- 41 Odhalení pítka pro ptáky v rámci akce „Udělej dobrý skutek“ 2014.
- 42 Bolevecké slavnosti 2001.
- 43 Bolevecké slavnosti 2001.
- 44 Bolevecké slavnosti 2001.
- 45 Bolevecké slavnosti 2001.
- 46 Bolevecké slavnosti 2001.
- 47 Bývalý starosta Sdružení boleveckých rodáků se skupinou Oty Hellera.
- 48 Navštěvníci 16. setkání boleveckých rodáků.
- 49 Vystoupení folklórní skupiny Máj z Blatnicka.
- 50 Vstupenka na 16. setkání boleveckých rodáků.
- 51 Text písně Bolevecká polka věnované Sdružení boleveckých rodáků.
- 52 Oslavy 1. Máje na počátku 20. století.
- 53 Konec májového průvodu u Sokolovny 1958.
- 54 Prvnomájový průvod v roce 1955.
- 55 Májka na Bolevecké návsi v roce 2008.

56 Zdobení Májky v roce 2000.

56 Májka v roce 2010.

Tabulky a grafy

Tabulka 1. Seznam informátorů.

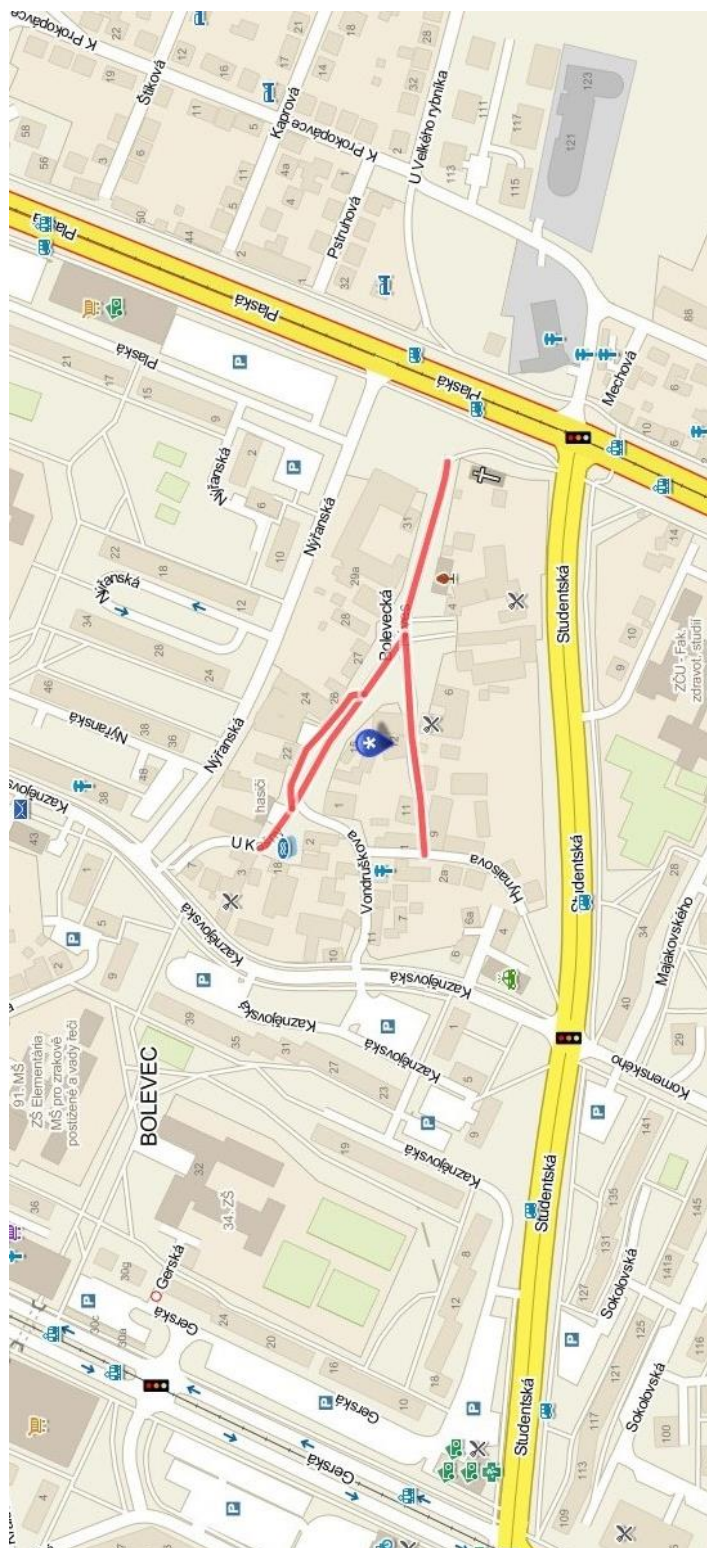
Tabulka 2. Seznam statků (Valenta 1999: 3–4).

Tabulka 3. Vývoj počtu obyvatel obce v letech 1869–2001.

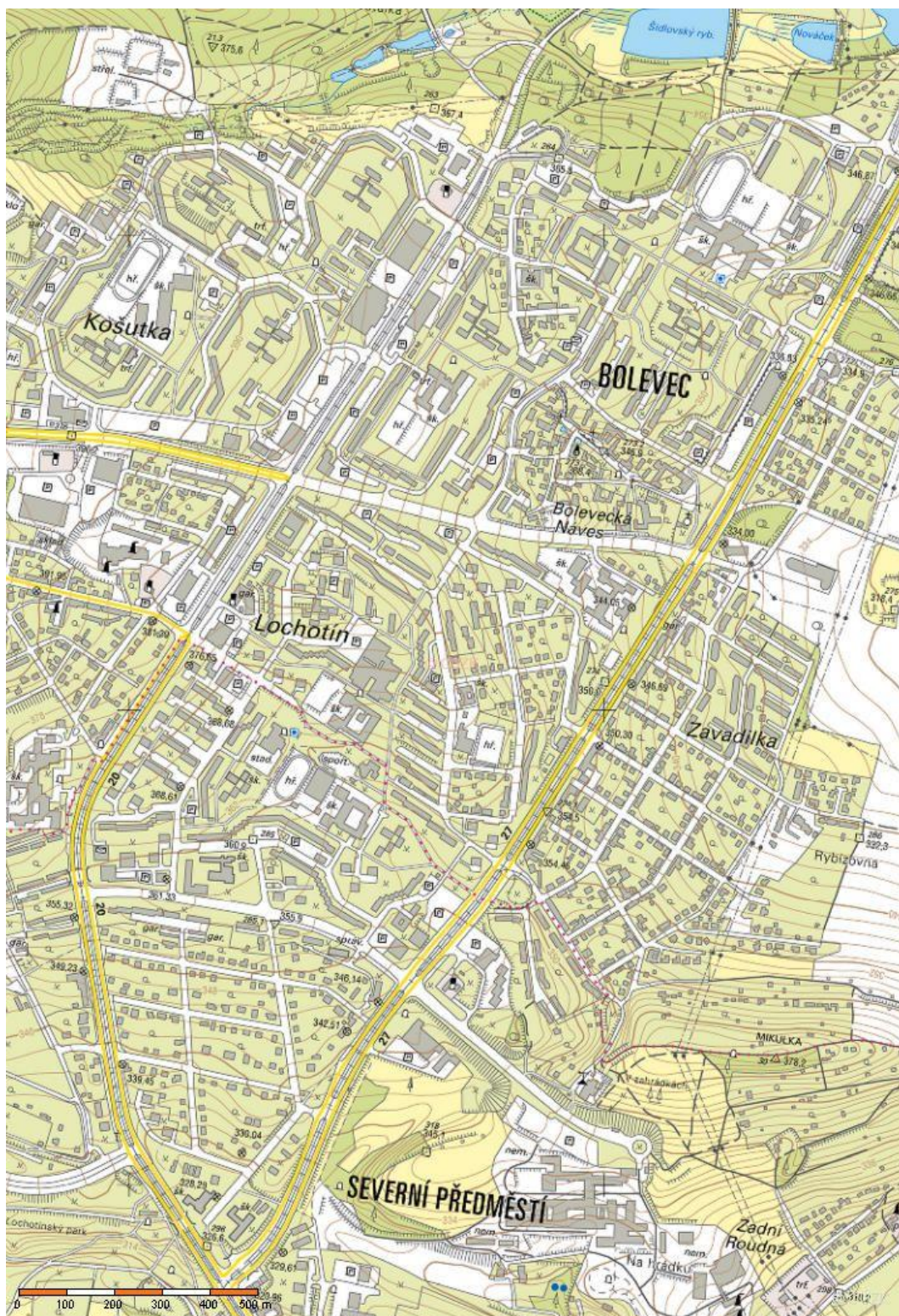
Graf 1. Vývoj počtu obyvatel obce v letech 1869–2001.

11 Přílohy

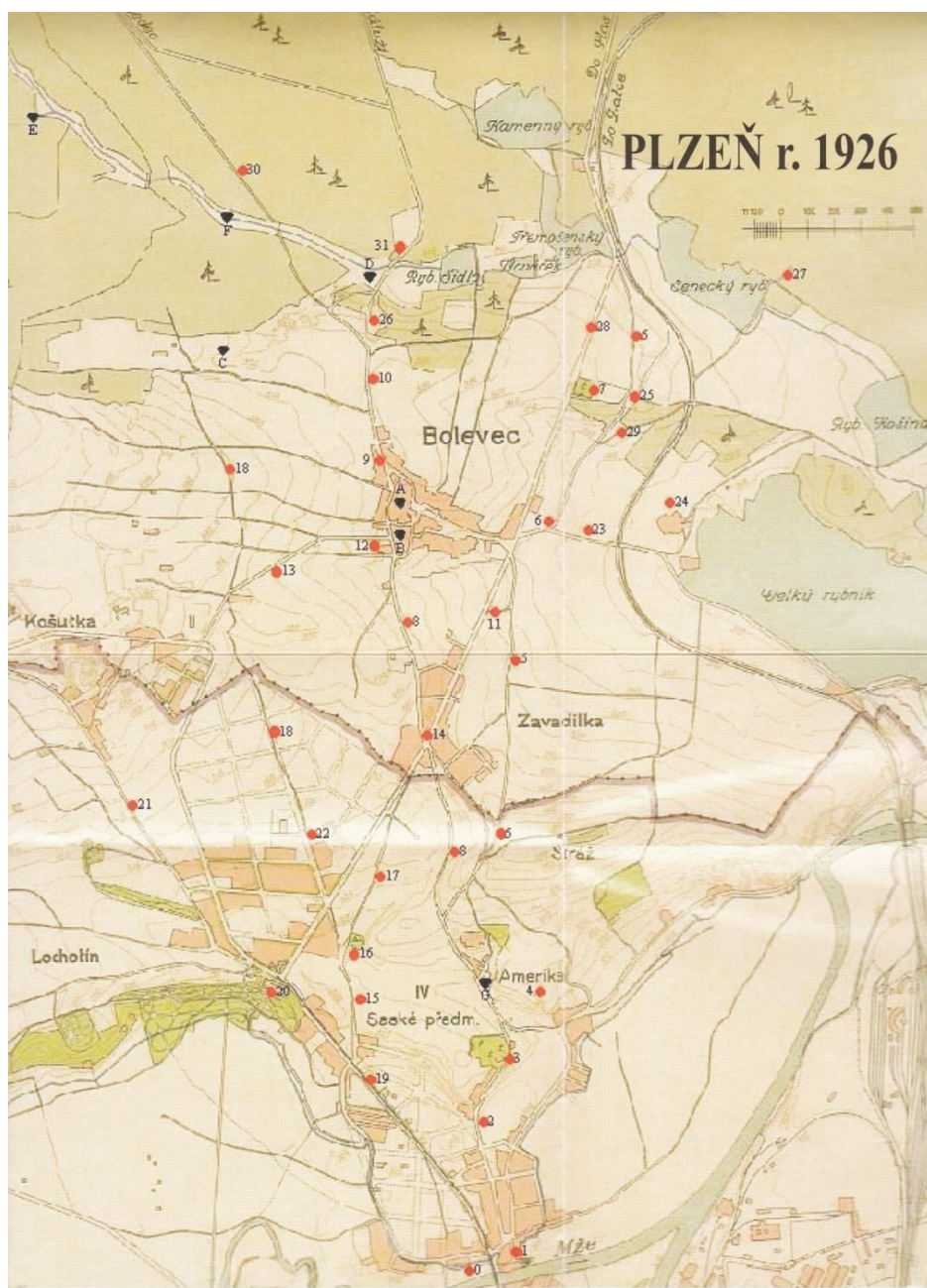
11.1 Mapy a plány

Obr. 1 Současná mapa umístění lokality z roku 2011 (Mapa Bolevecká náves 2011, [online]).

Obr. 2 Mapa lokality v širším měřítku (Severní předměstí 2013, [online]).

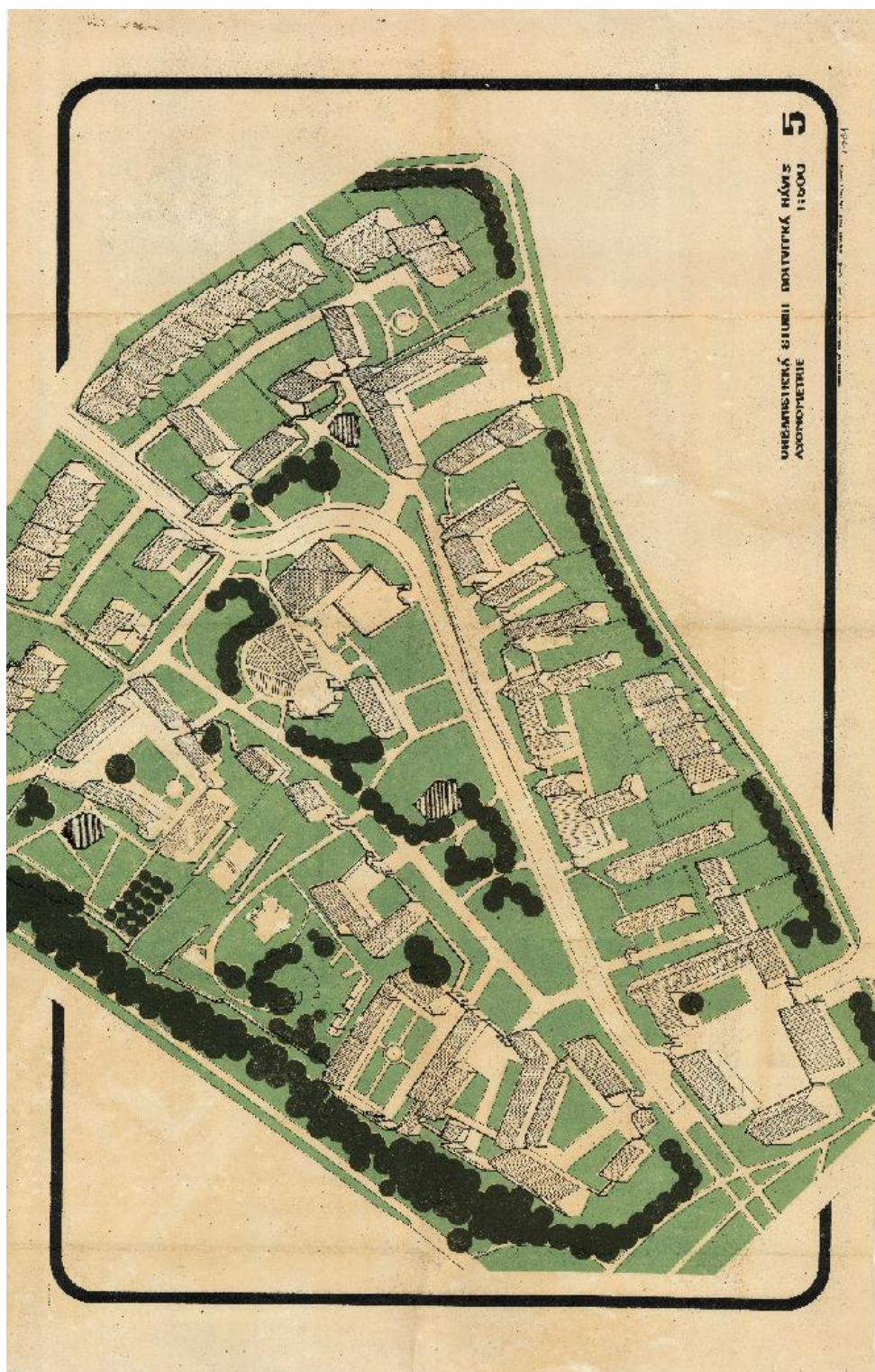
Obr. 3 Historická mapa Bolevce z roku 1926 (Čechura 2012).

Obr. 4 *Letecký snímek lokality z let 1947–1962* (Letecký snímek lokality z let 1947–1962 [online]).

Obr. 5 *Letecký snímek lokality v roce 2011* (Letecký snímek lokality v roce 2011 [online]).

Obr. 6 Plán na přestavbu Bolevce „SATA“ 1981 (z archivu Sdružení boleveckých rodáků).

Obr. 7 *Výstavba Severního města 1982* (Sdružení boleveckých rodáků 2007: 53).

Obr. 8 Schématická mapa Vesnické památkové zóny Bolevec (2004) (Foud – Karel 2004: 38).

11.2 Bolevec v historii

Obr. 9 Bolevecká návěs v roce 1928 (z archivu Sdružení boleveckých rodáků).

Obr. 10 *Statek „U Dolejšů“ 1928* (z archivu Sdružení boleveckých rodáků).

Obr. 11 *Obecní kovárna Martina Peška z roku 1974* (z archivu Sdružení boleveckých rodáků).

Obr. 12 *Hostinec „Na Vršíčku“ u pana Pitlíka* (z archivu Sdružení boleveckých rodáků).

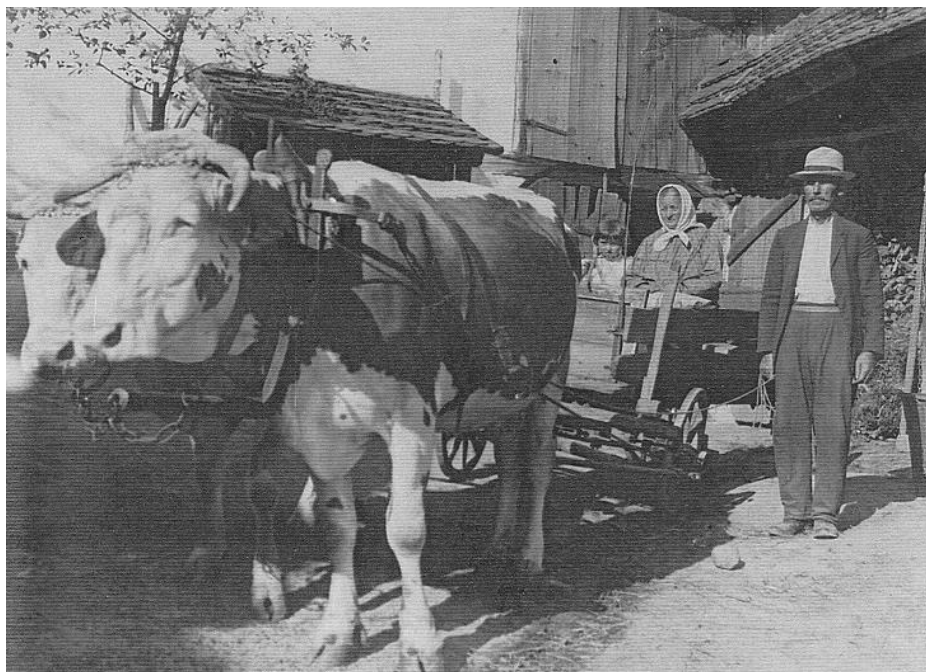
Obr. 13 *Konec existence JZD Bolevec 1976* (z archivu Sdružení boleveckých rodáků).

Obr. 14 Statek „U Matoušů“ v roce 1960 (z archivu Sdružení boleveckých rodáků).

Obr. 15 Barbora Raisová – obyvatelka statku „U Matoušů“ (z archivu Sdružení boleveckých rodáků).

Obr. 16 *Zemědělská činnost v Bolevci v první polovině 20. století* (z archivu Sdružení boleveckých rodáků).

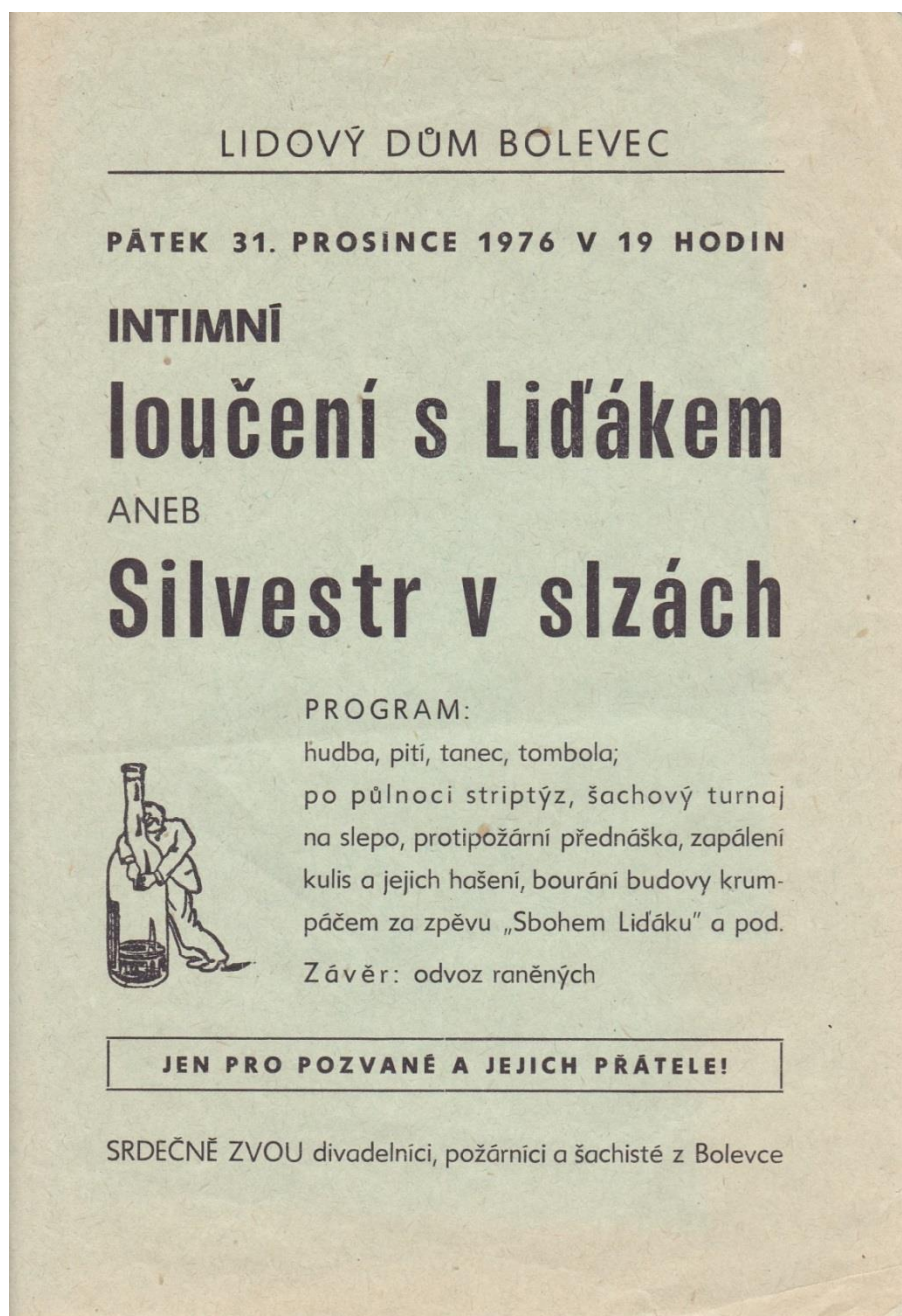
Obr. 17 *Dožínky v roce 1920* (z archivu Sdružení boleveckých rodáků).

Obr. 18 Demolice v nynější Ledecké ulici (dříve Tyršova) v 70. letech 20. století (z archivu Sdružení boleveckých rodáků).

Obr. 19 Lidový dům v roce 1960 (z archivu Sdružení boleveckých rodáků).

Obr. 20 Pozvánka na rozlučkovou akci s Lidovým domem před jeho demolicí (1976) (z archivu Sdružení boleveckých rodáků).

11.3 Bolevecká návés v současnosti

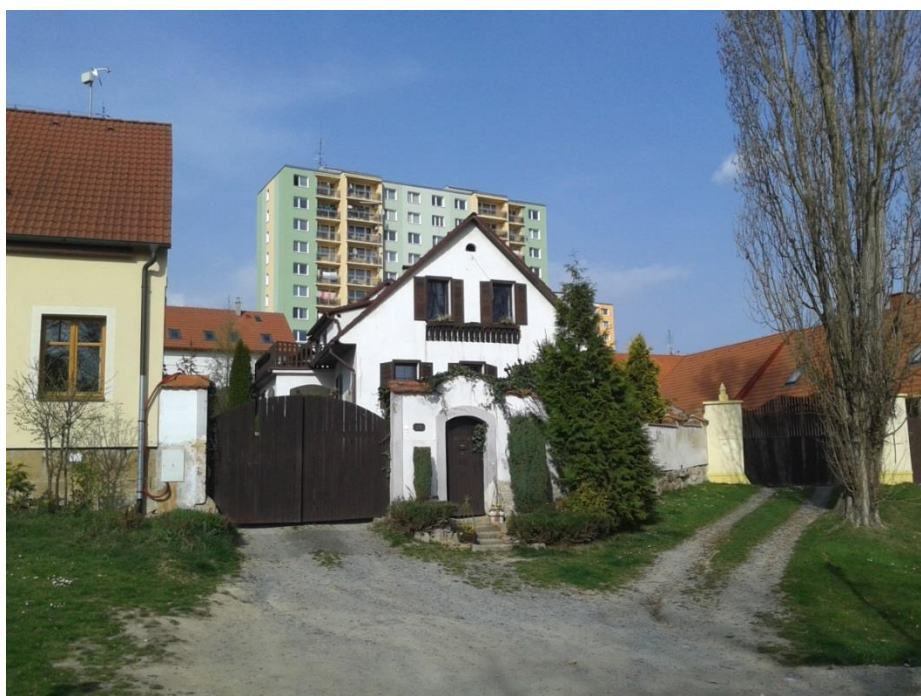
Obr. 21 Obytné domy na Bolevecké návsi (můj osobní archiv 2014)

Obr. 22 Obytné domy na Bolevecké návsi (můj osobní archiv 2014).

Obr. 23 Obytné domy na Bolevecké návsi, v pozadí panelový dům (můj osobní archiv 2014).

Obr. 24 Obytné domy na Bolevecké návsi, v pozadí panelový dům (můj osobní archiv 2014).

Obr. 25 Hasičárna SDH Bolevec (můj osobní archiv 2014).

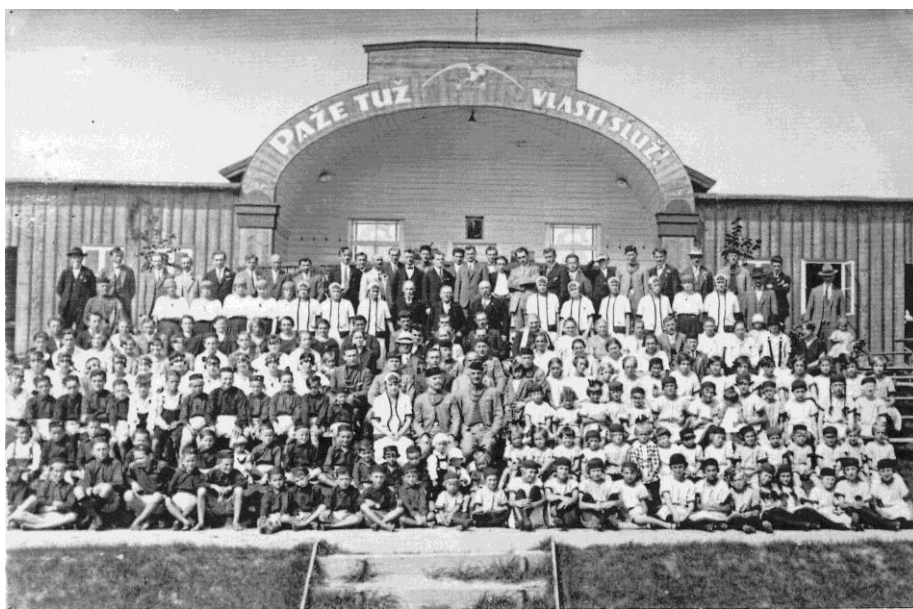

Obr. 26 Sušící věž SDH Bolevec (můj osobní archiv 2014).

Obr. 27 Statek „U Matoušů“ (můj osobní archiv 2014).

11.4 Vybrané spolky na území Bolevce v minulosti

Obr. 28 Sokol Bolevec (z archivu Sdružení boleveckých rodáků).

Obr. 29 Müllerova hudba v roce 1933 (z archivu Sdružení boleveckých rodáků).

Obr. 30 Divadelní odbor Občanské besedy v roce 1927 (z archivu Sdružení boleveckých rodáků).

Obr. 31 *Okresní slet v roce 1926* (z archivu Sdružení boleveckých rodáků).

Obr. 32 *Bolevečtí házenkáři společně s členy oddílu Starého Plzně v roce 1973* (z osobního archivu informátora F. K. 1931).

Obr. 33 Mužstvo hráčů kopané při mistrovském zápase v Domažlicích v roce 1931 (Výbor FO SSC Bolevec 2011: 1).

11.5 Sdružení boleveckých rodáků

Obr. 34 *První setkání boleveckých rodáků 1997* (z archivu Sdružení boleveckých rodáků).

Obr. 35 *Setkání boleveckých rodáků 2007* (z archivu Sdružení boleveckých rodáků).

PLÁN KULTURNÍCH AKCÍ

SDRUŽENÍ BOLEVECKÝCH RODÁKŮ NA ROK 2014

6. února čtvrtek v 17 hodin	Hodnotící schůze Sdružení boleveckých rodáků	"Totem", U Jam 23
23. dubna středa v 16 hodin	Slavnostní mše svatá k uctění památky sv. Vojtěcha, patrona bolevecké kaple	kaple sv. Vojtěcha na bolev. hřbitově
30. dubna středa v 17 hodin	Stavění májky na Bolevecké návsi zajišťují hasiči s rodáky	Bolevecká náves u hasičské zbrojnice
5. května pondělí v 16 hodin	Položení květin k pomníku padlých a umučených boleveckých občanů	u Bolevecké základní školy
10. května sobota od 14 hodin	Bolevecké slavnosti, divadelní vystoupení dětských i dospělých souborů se soutěží pro nejmenší zajišťuje Centrum dětí a mládeže	Bolevecká náves
23. května pátek v 16 hodin	Pietní vzpomínka - 96 let od tragického výbuchu muniční továrny na Orlíku	kaple sv. Vojtěcha na bolev. hřbitově
24. května sobota od 8 hodin	Výstava historických automobilů a motorek spojená se soutěžní jízdou zajišťuje Car Club Plzeň	Bolevecká náves
4. července pátek v 16 hodin	Vzpomínka na Mistra Jana Husa a příchod věrozvěstů sv. Cyrila a Metoděje	Bolevecká náves
28. října úterý v 10 hodin	Položení květin k pomníku padlých boleveckých občanů v 1. světové válce	Bolevecká náves
1. listopadu sobota od 17 hodin	17. setkání boleveckých rodáků a občanů s kulturním programem, hudbou a velkou tombolou	bolevecká sokolovna
2. listopadu neděle v 16 hodin	Mše svatá při příležitosti svátku památky zesnulých	kaple sv. Vojtěcha na bolev. hřbitově
5. prosince pátek v 17 hodin	Rozsvícení vánočního stromku na Bolevecké návsi zajišťují hasiči s rodáky	Bolevecká náves u hasičské zbrojnice

výbor Sdružení boleveckých rodáků
www.sdruzeniboleveckychrodaku.cz

Obr. 36 Plán kulturních akcí Sdružení boleveckých rodáků pro rok 2014 (můj osobní archiv 2014).

Obr. 37 Pozvánka na požehnání nové pozlacené sošky Madony na Pechátovských božích mukách 2012 (z archivu Sdružení boleveckých rodáků).

Obr. 38 Pozvánka k nově upravené studánce Petrovka v roce 2013 (z archivu Sdružení boleveckých rodáků).

Obr. 39 *Pozvánka na rozsvěcování vánočního stromku na Bolevecké návsi 2013 (z archivu Sdružení boleveckých rodáků).*

Obr. 40 Odhalení pítka pro ptáky v rámci akce „Udělej dobrý skutek“ 2014 (můj osobní archiv 2014).

Obr. 41 Odhalení pítka pro ptáky v rámci akce „Udělej dobrý skutek“ 2014 (můj osobní archiv 2014).

11.6 Bolevecké slavnosti

Obr. 42 Bolevecké slavnosti 2001 (z archivu Sdružení boleveckých rodáků).

Obr. 43 Bolevecké slavnosti 2001 (z archivu Sdružení boleveckých rodáků).

Obr. 44 *Bolevecké slavnosti 2001* (z archivu Sdružení boleveckých rodáků).

Obr. 45 *Bolevecké slavnosti 2001* (z archivu Sdružení boleveckých rodáků).

Obr. 46 *Bolevecké slavnosti 2001* (z archivu Sdružení boleveckých rodáků).

11.716. sraz boleveckých rodáků

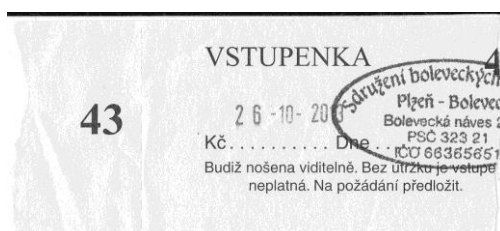
Obr. 47 Bývalý starosta Sdružení boleveckých rodáků se skupinou Oty Hellera (můj osobní archiv 2014).

Obr. 48 Navštěvníci 16. setkání boleveckých rodáků (můj osobní archiv 2014).

Obr. 49 Vystoupení folklórní skupiny Máj z Blatnicka (můj osobní archiv 2014).

Obr. 50 Vstupenka na 16. setkání boleveckých rodáků (můj osobní archiv 2014).

TEXT: PAVEL MALINA

BOLEVECKÁ POLKA

① DO PLZNĚ SE KAŽDÝ VRACÍ
 AŤ JE MLADŮ ČI AŤ JE STAR
 PROTOŽE TAM LETA STOJÍ
 TEN NAŠ SLAVNÝ PIVOVAR
 ZNÁMÝ RYBNÍK BOLEVECKÝ
 NEPRĚKVAPÍ NIKDY VAŠ
 [: ~~OVNĚ~~ MÍSTO KDE NEČEKANĚ
 JEN ZASTAVIL SE NAVŽDY ČAS :]

② TAM VE ČTVRTI BOLEVECKÉ
 VÝSTAVBA JE MODERNÍ
 UPROSTŘED TAM SVĚTE DIV SE
 PŮVODNÍ JSOU STAVENÍ
 VŠEM KDO LETA BOJOVALI
 S PŘEDPISY A VRCHNOSTÍ
 [: DÍK ŽE VŠE TU ZACHOVALI
 PŘIPIJEM JIM S RADOSTÍ :]
 p. 2. (NA ZDRAVÍ)

REF:

TAM V BOLEVECKÉ HOSPODCE
 KAŽDÝ ROK SLAVÍ SE VELICE
 I NA NÁVSI JE VESELO
 TO PROTO ABY SE VĚDĚLO
 ŽE RODACÍ A SOKOLÍ
 VZÍT SI TU SVOU VES NEDALI
 ZŮSTANE TU UŽ PO LETA
 PRO ~~OVNĚ~~ DĚTI VNOUČATA

Obr. 51 Text písně Bolevecká polka věnované Sdružení boleveckých rodáků (můj osobní archiv 2014).

11.8 Májka

Obr. 52 Oslavy 1. Máje na počátku 20. století (z archivu Sdružení boleveckých rodáků).

Obr. 53 Konec májového průvodu u Sokolovny 1958 (z archivu Sdružení boleveckých rodáků).

Obr. 54 *Prvnomájový průvod v roce 1955* (z archivu Sdružení boleveckých rodáků).

Obr. 55 *Májka na Bolevecké návsi v roce 2008* (z archivu Sdružení boleveckých rodáků).

Obr. 56 Zdobení Májky v roce 2000 (z archivu Sdružení boleveckých rodáků).

Obr. 57 Májka v roce 2010 (z archivu Sdružení boleveckých rodáků).

11.9 Tabulky a grafy

Tabulka 1. Seznam informátorů.

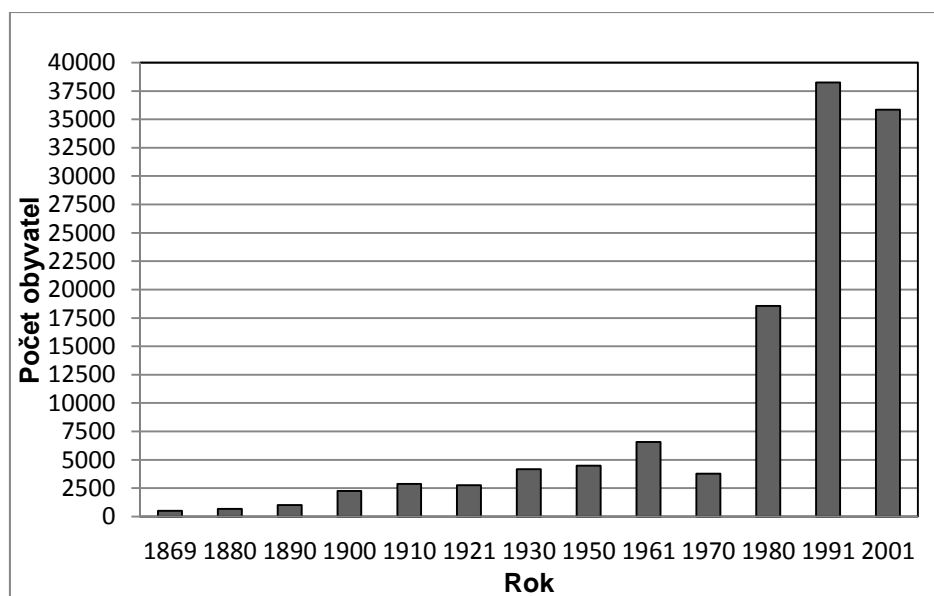
Jméno	Rok narození	Pohlaví	Povolání	Datum rozhovoru
H. B.	1955	žena	ředitelka ZŠ	31. 03. 2014
J. Č.	1945	muž	v důchodu (požární inspektor)	04. 12. 2013
R. H.	1936	žena	v důchodu (konstruktérka)	21. 11. 2013
F. K.	1931	muž	v důchodu (elektrikář)	16. 01. 2014
D. K.	1945	žena	v důchodu (učitelka)	16. 01. 2014
J. R.	1928	muž	v důchodu (konstruktér)	13. 01. 2014
O. R.	1945	žena	v důchodu (vychovatelka)	13. 01. 2014
V. S.	1936	muž	v důchodu (technik)	27. 11. 2013
B. S.	1928	muž	v důchodu (konstruktér, vynálezce)	10. 01. 2014
M. Š.	1940	muž	v důchodu (pracovník u drážní pošty)	10. 01. 2014
M. Š.	1931	žena	v důchodu (zdravotnice)	21. 11. 2013

Tabulka 2. Seznam statků (Valenta 1999: 3–4).

Číslo dvora	Vžitě označení	Jména obyvatel
1	<i>U Matoušů</i>	Anna Drábková
2	<i>U Dolejšů</i>	Marie Bartovská
3	<i>U Kundrátů</i>	Jan Pechman s manželkou, Stanislav Kutzendörfer s manželkou, Ladislav Kabát
	<i>U Vojtálů</i>	Jan Štekl s manželkou
7	<i>U Polcarů</i>	Josef a Ladislav Štruncovi
	<i>U Horejšů</i>	Jan Rais, Anna Kondrová
	<i>U Štosavlíků</i>	Stanislav Pytlík s manželkou Vojtěch Kabát s manželkou,
	<i>U Cingrošů</i>	Josefa Egermaierová
12	<i>U Holů</i>	Marie Kadečková - Hloušková
13	<i>U Štosavlů</i>	Ladislav Pytlík s manželkou
14	<i>U Šídlů</i>	Josef Škarda s manželkou
54	<i>U Matoušíků</i>	Vojtěch Maur
110	<i>U Holíků</i>	Otto Bartovský s manželkou

Tabulka 3. *Vývoj počtu obyvatel obce v letech 1869–2001* (Český statistický úřad 2006: 302–303).

Rok	Počet obyvatel v obci
1869	504
1880	681
1890	1002
1900	2255
1910	2868
1921	2763
1930	4175
1950	4482
1961	6570
1970	3784
1980	18556
1991	38245
2001	35855

Graf 1. *Vývoj počtu obyvatel obce v letech 1869–2001* (Český statistický úřad 2006: 302–303).